

ΝΕΟΛΟΓΟΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, 1 Δεκεμβρίου 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Πολιτικά Έπιθεώρησις.—Χαρίλαος Τρικούπης (μετά εικόνας).—Πρό τής Εικόνας Της (Έλεγεϊόν).—Οί γάμοι τής Σοφίας Παλαιολόγου.—Ποικίλα.—« Η Αιθιοπία ».—(Καμίλλου Φλαμαριώου) Άδωρφα όνειρα (διήγημα).—Ο Έμπιστος (διήγημα).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Τά σπουδαιότερα τών κατά την έβδομάδα ταύτην ζητημάτων είναι άναμφηρίστως τών έμπορικών συνθηκών, άς συνήσαν αι δύο σύμμαχοι αυτοκρατορίαί και τώ παπικόν ζήτημα, τώ τοσοούτο τούξ έν Ίταλία συνταράξαν επί ταίς δηλώσεσι του επί τών έξωτερικών ύπουργού τής μοναρχίας, άπαντώντος εις τόν κληρικόν όφθονα βουλευτήν κ. Τσάλιγγερ. Μετά πολλάς έν Βιέννη συνδιασκέψεις τών άρμοδίων επιτροπών κατορθώθη ή επίτευξις όμοφωνίας και ή κατά την παρελθούσαν κυριακήν ύπογραφήν του κειμένου τής έμπορικής συνθήκης, ήν ύπέγραψαν έκ μέρους μών του γερμανού μονάρχου ό έκτακτος άπεσταλμένος και άντιπρόσωπος αυτού παρά τή αυτοκρατορική του Φραγκίσκου Ίωσήφ αύλη, πριγκιπή Έρρίκος Ρέουξ, έκ μέρους δέ του αυτοκράτορος Φραγκίσκου ό επί τών έξωτερικών ύπουργός αυτού κόμης Καλνόνκης. Η συνθήκη, περιλαμβάνουσα 25 άρθρα συνοδεύεται ύπό πολλών προσαρτημάτων, σελίδας όλας έν ταίς ούγγρικαίς έφημερίσι κατεχόντων και άποτελούντων όγκώδη τόμον, σπανίως ίσως άπαντώντα έν τή ιστορία τών έμπορικών συνθηκών· άλλ' όπως πλήρες περιβλήθη νόμου κύρος άνάγκη νά τύχη και τής επιδοκμασίας και τής ψήφου τών έθνικών αντιπροσωπειών τών συμβαλλομένων μερών. Και μέχρι μών τών σημείων τούτων τώ πράγμα ιδιωτικόν όλως φέρει χαρακτήρα· άλλ' έν τή έφαρμογή περιβλήθησεται γενικόν χαρακτήρα συνεπεία τών παρατηρουμένων τάσεων έν έκάτερά τών συμβαλλομένων αυτοκρατοριών όπως άποτελέσωσιν έμπορικόν και τελωνειακόν σύνδεσμον, περιλαμβάνοντα τά πλείστα τών εύρωπαϊκών κρατών, ως τούτο τρανώτατα δείκνυται έκ τών προσηρητημένων τή ειρημένη αυστρογερμανική συνθήκη, τή ύποβληθείση ήδη εις τάς βουλάς Βιέννης και Πέστης, παραπλησίον συμβάσεων τής

μοναρχίας τών Άψβούργων μετά τής Ίταλίας και μετά του Βελγίου. Έν τώ δημοσιευμένω κειμένω τής αυστρογερμανικής συνθήκης δέν διαβλέπεται τώ πνεύμα τών μέχρι τούδε έν ισχύϊ έμπορικών συνθηκών, αιτινες, συντεταγμένοι κατά τώ πνεύμα τών πρό τριακονταετίας τή επινεύσει Ναπολέοντος του Γ' συνομολογηθεισών και διεπουσών τά κατά τάς έμπορικάς σχέσεις τής Ευρώπης άχρι του νύν, βασίζονται επί τής έλευθέρης ανταλλαγής και συντελοΰσιν εις την προαγωγήν του διεθνούς έμπορίου και τής βιομηχανίας· παρατηρείται μάλλον τάσις προστατευτική ύπερ τών συμβαλλομένων μερών και επί βλάβη τών μη τοιούτων, τάσις άπολύγουσα εις ζημίαν τής γαλλ. δημοκρατίας, παρά την Φραγκφούρτειον συνθήκην, ήτις άναγράφουσα τόν όρον του μάλλον εύνοουμένου κράτους έν ταίς μετά τής Γερμανίας έμπορικαίς συναλλαγαίς, ήδύνατο νά έρμηνευθῆ ύπερ τής Γαλλίας και νά συντελέση όπως αύτη άπολυτρωθῆ του έμπορικου άποκλεισμού, του μέλλοντος νά ενισχυθῆ έτι μάλλον δια τής προσελεύσεως τής Έλβετίας εις τόν έμπορικόν συνασπισμόν τών και πολιτικών συμμάχων αυτοκρατοριών και δια τής προσχωρήσεως και αύτῆς έτι τής φιλελευθέρης Άγγλίας. Άλλά την κατά τής δημοκρατίας βλάβην μείζονα έτι καθίστησιν ή τάσις τών έν διαδική μοναρχία όπως εις τόν έμπορικόν συνασπισμόν συμπαράσΰρωσι και αύτά τά του Αίμου κράτη, άπερ πράγματι μεγάλην έχοντα συμπάθειαν πρό την Γαλλίαν νύχοντο την παγίωσιν του συστήματος τής έλευθέρης ανταλλαγής έν τή δημοκρατουμένη χώρα και την άπολύτρωσιν αυτών από τών όνύχων τής γερμανικής και αυστριακής βιομηχανίας, ήτις δια τώ εύωνον τών προϊόντων αυτῆς, κάίπερ δεκάκις πλέον πληρονομένων έν συγκρίσει πρός τά τής γαλλικής, τά όντως στερεώτατα, κατώρθωσε νά προσηλυτίση τοσοούτο τούξ άνατολικούς λαούς, ώστε τά γαλλικά βιομηχανικά προϊόντα φοβερώς παραγκωνίζονται ύπό τών αντιπάλων τής γερμανικής και αυστριακής βιομηχανίας προϊόντων. Τούλάχι στον Τουρκία και Έλλάς πολλῶ εύνοϊκώτερον ήθελον διάκεισθαι πρός την Γαλλίαν έν έμπορικοίς ζητήματι συνεπεία τών πατροπαραδότων φιλικών πολιτικών τε και έμπορικών σχέσεων, αιτινες ύπό την έποψιν μών τής πρώτης χρονολογοΰνται από Σουλεϊμάν του νομοθέτου, ύπό δέ την τής δευτέρας από τής άποστολῆς του Μαιζόν· οι έν Παρισίοις όμως, παρασΰρμενοι ύπό τών αιτήσεων ένίων άντιπροσώπων τής γεωργίας, έγνωσαν νά τραπῶσι προστατευτικήν πολιτείαν, ής τά όλέθρια άπο-

τελέσματα διαβλέποντες ἐν ταῖς συνεπειαῖς τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τοῦ Μὰκ Κίνλεϋ ἐν Ἀμερικῇ, ἀγωνίζονται νὰ ἐξεύρωσι διέξοδον ἀπὸ τοῦ εἰς ὃν παρεσύρθησαν λαθυρίθου. Πῶς οἱ ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίῳ ἐξεδήλωσαν τὴν ἑαυτῶν ὀπισθοβολίαν ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀποδιδουμένη παρὰ πολλῶν ἐν Γαλλίᾳ κύκλων σημασία εἰς τὰς συσφιγγομένας ἐμπορικὰς σχέσεις τῶν συμμάχων κρατῶν, τὰς ἐγκαινιζούσας πράγματι νέαν ἐποχὴν ἐν τῇ ἐμπορικῇ ἱστορίᾳ τῆς Δύσεως, καὶ τὰς ἀναπολούσας εἰς τὴν μνήμην τὸ σύστημα τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὅτε ἐπειράθη ν' ἀντεκδικηθῆ τὴν μεγάλην Βρετανίαν, ἐπὶ τῇ κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῇ καὶ ἀθετήσῃ τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν παρ' αὐτῆς, διὰ τοῦ ἀπὸ 21 νοεμβρίου 1806 περιπέστου διατάγματος τοῦ Βερολίνου.

Οὐχ ἥττον σπουδαῖον καὶ πρὸς τὴν γενικὴν πολιτικὴν σχετιζόμενον ζήτημα εἶναι τὸ παπικόν, ὅπερ, ἀποροφῆσαν τὰς πλείστας σχεδὸν τῶν συνεδριῶν τῆς ἰταλικῆς βουλῆς καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν ἐβδομάδα, ἐπὶ μακρὸν ἐτι μέλλει ν' ἀπασχολῇ τὴν κοινὴν ἐν Ἰταλίᾳ γνώμην καὶ νὰ προκαλῇ τὰς ἀρὰς τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, καταναθεματίζοντος τοῦ πρώτου εἰσηγητοῦ τῆς εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς μέσης Εὐρώπης προσχωρήσεως τῆς Ἰταλίας. Αἱ τοῦ κόμπος Καλνόκν δηλώσεις, ἀπαντῶντος εἰς τὴν περὶ τοῦ παπικοῦ ζητήματος ἐπερώτησιν ἐν τῇ αὐστριακῇ ἀντιπροσωπείᾳ, ἥκιστα καθυσύχασαν τοὺς περὶ πλείστου κινδομένους τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀπὸ 20 Σεπτεμβρίου 1870 καθεστῶτος, καὶ μάτην ὁ μαρκήσιος Ρουδίνης ἐπειράθη νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν τῆς μοναρχίας διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι ὁ κόμπος, λαλῶν περὶ τῆς θέσεως τοῦ πάπα, δὲν νύχθη ὅπως ἡ θέσις τοῦ Βατικανοῦ ἀνεξάρτητος ἀποβῆ, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἦτο τοιαύτη. Οἱ τῆς παπῶννης πολέμοι, οἱ παντὶ ἀγωνιζόμενοι σθένει εἰς τὸ ματαιῶσαι τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, τῆς ἐκλιπούσης μετὰ τὴν εἰς Ρώμην εἰσοδὸν τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ, ἐπωφεληθέντος τὰ κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον παθήματα τῆς τλήμονος Γαλλίας, ἥκιστα ἐπέισθησαν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ μαρκησίου Ρουδίνη καί, τὸ ζήτημα γενικεύοντες, ἔψεξαν τὴν Αὐστρίαν ἐπὶ δυσμενεῖ πολιτεία κατὰ τῆς συμμάχου Ἰταλίας καὶ ἐπὶ τάσεσι πρὸς παλινόρθωσιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα, τοῦ χαρακτηρισθέντος οὐχὶ ὡς διαδόχου τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὡς ἀποστόλου δηλονότι, ἀλλ' ὡς μνηστῆρος, ὡς ἐπιδιώκοντος τὴν διακύβευσιν τοῦ καθεστῶτος ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ἰταλίας. Τῇ ἀληθείᾳ οἱ δισχυρισμοὶ τῶν οὕτω σκεπτομένων εἶναι οὐχὶ ὄλως ἀνυπόστατοι, ἅτε τῶν δηλώσεων τοῦ κόμπος Καλνόκν δυναμένων νὰ μεθερμηνευθῶσι καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ ὅτι ἡ τῶν Ἀψβούργων μοναρχία οἶονεὶ ἀπόφασιν ἔχει ν' ἀντιτάξῃ τὸ ζήτημα τῆς παλινόρθώσεως τῆς κοσμικῆς τοῦ πάπα ἐξουσίας καὶ νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὸ ὡς ἀντίποινον κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου, ἅμα τούτου παρασυσθέντος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς δούλης Ἰταλίας καὶ τολμήσαντος νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν πραγμάτων τοῦ ὄνειρου τῆς μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου Ἰταλίας συνενώσεως τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Ἀψβούργων ἀδελφῶν ἐπαρχιῶν, τῆς Τεργέστης καὶ τοῦ Τριδέντου ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐπίμονος αἰτησις τῆς τροποποιήσεως τοῦ νόμου τῶν ἐγγεγύων, ὅστις ἐπεψηφίσθη μετὰ τὸ λαοψήφισμα τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ κατὰ μᾶλλον τοῦ 1871, αἰτησις ἦν ὑπεστήριξε καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ μαρκησίου Ρουδίνη προκάτοχος οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀγνῆς πρὸς

τοῦτο θελήσεως, διότι, ἐὰν πράγματι τοιοῦτον ἐπεδίωκε σκοπὸν, ἠδύνατο νὰ τύχῃ τούτου ὅτε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν, ὅσον ἐκ πολεμίου πρὸς τὴν κυβερνήσιν πνεύματος, ἐκ πνεύματος σαγηνεύσεως τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, τοῦ μεγάλως ταρασσομένου ἅμα τῷ ἐλαχίστῳ ἰταλιγγῶ περὶ τῆς κοσμικῆς τοῦ πάπα ἐξουσίας. Ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου αὐτοῦ ὁ κ. Κρίσπης φθερῶς ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐν Βατικανῷ ἀρχοντος, ὃν ἐχαρακτήρισεν ὡς ὑπονομεύοντα αὐτὰ ταῦτα τὰ θεμέλια τῆς ἰταλικῆς μοναρχίας, ὡς ἐπιζητοῦντα τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἰδίας θέσεως καὶ ἰσχύος· ἀλλ' ὁ μαρκήσιος Ρουδίνης, ἀναιρῶν τὸν προκάτοχον, κατώρθωσεν οὐ μόνον ν' ἀνασκευάσῃ αὐτὸν ἐπιδεξίως, καὶ περ ἐξαντλίσαντα ἅπαν τὸ δικανικὸν ἕφος, πρὸς ὃ ἐξοφκειώθη κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτο νὰ πείσῃ τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν περὶ τοῦ ἀμετατρέπτου τοῦ εἰρημένου τῶν ἐγγεγύων νόμου, ὥστε ἡ βουλὴ ὁμοφώνως τῇ κυβερνήσει ἀπέρριψε πᾶσαν σχετικὴν πρότασιν καὶ ἐνίσχυσε τὴν κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα δοθεῖσαν τῷ ὑπουργῶ ψῆφον ἐμπιστοσύνης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πολιτικῇ. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, σημειοῦν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ τέραμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς πάλης, ἥτις μικροῦ δεῖν προσελάμβανε τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐν Γερμανίᾳ πρὸ ἐξαετίας διεξαχθείσης πολιτικοθησκευτικῆς πάλης, τῆς γνωστῆς διὰ τοῦ ὀνόματος *Culturkampf* καὶ τῆς ὀργανωθείσης διὰ τοῦ πρώην γερμανοῦ ἀρχιγραμματέως, ἀνεξάλειπτα ἀφίνει τὰ ἴχνη τῆς πάλης ταύτης ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, τοῦ οὐ θέλοντος παρακληθῆναι ὅτι οὐκ εἰσι κακόβουλοι αἱ τοῦ κόμπος Καλνόκν δηλώσεις· ἀναμφήριστος ἐπομένως συνέπεια τῶν διαμειφθέντων ἐν τῇ αὐστριακῇ ἀντιπροσωπείᾳ καὶ ἐν τῷ Μοντεσιτόριο ἐπὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι παραμένει μόνον ἡ αὔξησις τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν συμπαθειῶν τοῦ λαοῦ τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, ἅτε οὐδὲν οὐδέποτε προτείναςαν περὶ τῆς ἐπανάδοδος τοῦ πρὸ εἰκοσαετίας καθεσιῶτος ἐν τῷ Βατικανῷ καὶ ἡ ἐπίτασις τῆς ἐναντίον τῆς συμμάχου Αὐστρίας δυσαρσεκείας, παρὰ τὰς ἐπανελημμένας δηλώσεις τοῦ μαρκησίου Ρουδίνη ὅτι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἰταλοῦ στρατιώτου θὰ συμπολεμήσῃ καὶ ὁ αὐστριακὸς ἅμα τῇ ἐλαχίστη διακυβεύσει τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος.

Ὑπὸ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῶν κυριωτέρων ἐν Εὐρώπῃ κρατῶν ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἡ ῥητορικὴ κίνησις ἐπὶ ταῖς ἐπικειμέναις γενικαῖς ἐκλογαῖς, ἡ διεξαγομένη ὑπὸ τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν, ὧν εἰς μάλιστα ἔψεξε τοὺς συντηρητικοὺς καὶ ἐνωτικούς φιλελευθέρους ἐπὶ ἀποδυσπετήσει ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀρχῆθεν ταχθείσης πολιτικῆς καὶ τοῦναντίον ἐπῆνεσε τοὺς γλαδιστωνικοὺς φιλελευθέρους καὶ ἐξῆρε τὴν πρὸς τὸν γηραιὸν ἡγέτην πίστιν καὶ ὑποταγὴν· ἀξιοσημείωτον οὐχ ἥτιον εἶναι ὅτι φιλελεύθερός τις ἐκ τῶν σημαίνοντων, ὁ κ. Στέπνεϋ, ἀποσπασθεὶς τοῦ κόμματος αὐτοῦ, προσῆλθε τῇ ἀντιπάλῳ μερίδι ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι σφαλῆρα τυγχάνει ἡ τοῦ ἰλοτόμου τοῦ Χάβαρδεν πολιτεία ἐν τῷ ἰρλανδικῷ ζητήματι· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐργατικὸν ζήτημα οὐ μικρὸν ἐπισπάται τὴν προσοχὴν τοῦ μαρκησίου Σαλισβοῦρη, ὅστις, ἠναγκασμένος νὰ τάσσῃται τοῖς μεγάλοις γαιοκλήμοσι, σημαντικὴν δυναμένην νὰ ἐνασκήσωσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἐκλογῶν κατὰ τὰς γενικὰς ἐκλογάς· παραγκωνίζει τὰ δίκαια τῶν ἐργατῶν καὶ παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα ἀπρίλιον σκηνῶν, τῶν διαδραματισθεισῶν ἐν τῷ δημαρχεῖῳ καὶ τῶν ἀρκούντως ἐπισπασασῶν τὴν προσοχὴν τῆς ὄλης

ἐργατικῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῶν κυβερνήσεων, τούτων μὲν φοβουμένων μὴ τὸ βακτηρίδιον τῆς ἀπεργίας καὶ εἰς τὰς οἰκείας μεταδοθῆναι χώρας, ἐκείνης δὲ ἐνθαρρυνομένης εἰς τὴν ἐπίτασιν τῆς ἀπὸ τῆς ἐργασίας ἀποχῆς.

Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ μετὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐπισκόπων, τὸ προκλήθην μὲν ἐκ τῆς εἰς πρόστιμον καταδίκης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γοῦτε Σουλάρ, ἀπολῆξαν δὲ καὶ εἰς μεγάλην ἐν τῇ Γερουσίᾳ νίκην τοῦ ὑπουργείου κατὰ τὴν παρὰ τοῦ κ. Γοβλὲ πρόβληθεισαν πρότασιν περὶ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, καὶ τὸ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ Λαφόργ, ὑπάρχει τὸ τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἰδία τὸ τῶν ὑποβρυχίων τορπιλλοβόλων, ὅπερ ἀνεκίνησεν ὁ βουλευτὴς Λοκροᾶ ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ Γαλλία καθυστερεῖ τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἐν τῷ ὅπλῳ τούτῳ κατὰ θάλασσαν. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ οἱ ἐν Παρισίοις προβαίνουνσι συμφώνως ταῖς λοιπαῖς δυνάμεσιν, αἵτινες ἤρξαντο περὶ πλείστον ποιοῦμεναι τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατὰ θάλασσαν πολεμικῶν μέσων. Τὸ γαλλικὸν ναυτικόν, τὴν δευτέραν κατέχον ἐν Εὐρώπῃ θέσιν, διακρίνεται ἐπὶ στερεότητι καὶ ταχύτητι, ἐπὶ ἐξοπλισμῷ καὶ ἀντιστάσει εἰς τὴν τρικυμιώδη θάλασσαν· ὑπάρχει οὐχ ἥττον ἔλλειψις τις περὶ τὰ ὑποβρυχία τορπιλλοβόλα καὶ ἔνιοι τῶν γάλλων βουλευτῶν ἐπειράθησαν νὰ ὑποδείξωσι τὴν ἔλλειψιν ταύτην· τὰ ἐπιχειρήματα τούτων ἀνεσκεύασε κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργείου ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός, ἀλλὰ κατέληξε καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀξίσεως καὶ ναυπηγήσεως τοιούτων σκαφῶν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐν Ρωσίᾳ τὴν μείζονα τῶν ἐν Πετροπόλει προσόχην ἀπορροφᾷ ἡ μαστίχουσα ἔνια τῶν κυβερνητικῶν αὐτῆς χώρας ταύτης σιτοδία, ἥτις, πράγματι προσλαμβάνουσα σοβαροτέρας διαστάσεις, ἐξαναγκάζει τὴν κυβερνήσιν εἰς τὸν καταρτισμὸν ἐπιτροπῶν ἐράνων καὶ εἰς τὴν συνομολογίαν δανείων ὑπὲρ τῶν λιμνοπτόνων. Ταῦτοχρόνως ἡ κυβερνήσις περὶ αὐτῶν ν' ἀνακουφίσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν λιμνοπτόνων μερῶν διὰ τῆς μεταθέσεως τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων εἰς τὰ κατὰ μῆκος τῶν μεθορίων τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας χωρία, ὅπου ἡ διατροφή καὶ εὐχερεστέρα εἶναι καὶ εὐνότερα τὰ ἐδώδια τυγχάνουσιν· ἀλλὰ ταῦτα πάντα, εἰς ἄκρον ἐξερεθίζοντα τοὺς ἐν Βερολίῳ καὶ Βιέννῃ, παραπειθουσιν εἰς τὴν δημοσίευσιν μυθευμάτων, οἷα εἶναι ἡ μετὰ γάλλον γερουσιαστοῦ συνδιάλεξις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἡ περιστραφεῖσα δὴθεν εἰς συζήτησιν περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τῇ Ρωσίᾳ κυβερνητικοῦ συστήματος καὶ ἀπολήξασα εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν, ὧν τὸ ἐπιβλαβὲς πληρέστατα κατεδείχθη ἐν Πολωνίᾳ ἐπὶ τοῦ πάππου τοῦ νῦν αὐτοκράτορος.

Ἐν Γερμανίᾳ τὸ σπουδαιότερον ἐσωτερικὸν ζήτημα εἶναι ὁ λόγος τοῦ γερμανοῦ μονάρχου πρὸς τοὺς νεοσυνάλεκτους ἐν Πότσδαμ, ἀπαιτήσαντος καὶ τὴν κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν συγγενῶν χρῆσιν τῶν ὀπλῶν ἐν περιπτώσει ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ, λόγος ἐμποίησας οὐ μικρὰν ἐντύπωσιν οὐχὶ τόσοσιν διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὅσον διὰ τὸ καινοφανές, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν σιγὴν τῶν ἐπισήμων ὀργάνων, ἅπερ εἰς οὐδεμίαν προέβησαν διάψευσιν, καίπερ παρὰ πάντων ἀναμενομένην· ἕτερον ζήτημα εἶναι τὸ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἀσύλου, δυνάμει τοῦ ὁποίου οὐδεὶς τῶν τοῦ ἔθνους ἀντιπροσώπων νὰ συλληφθῆναι ἢ φυλακισθῆναι δύναται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν· τὸ σπουδαιότερον οὐχ ἥττον πάντων εἶναι τὸ τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, περὶ ὧν ἐλέγχθη ὅτι ὁ πρῶν ἀρχιγραμματεὺς ἐσκόπει νὰ μετᾶσχη τῶν κοινοβουλευ-

τικῶν ἐργασιῶν καὶ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν σύμβασιν παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας πολιτικούς δεσμούς τῶν δύο συμβαλλομένων, ἀλλὰ φαίνεται νῦν ἀπέχων κατὰ συμβουλήν τῶν ἰατρῶν, φοβουμένων μὴ ὁ δούξ τοῦ Λαουεμβούργου ὑποστῆ τὰς συνεπειὰς τῶν ἐκ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀγορεύσεων ἀπορροέοντος καμιάτου· εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο μεγάλη ἀποδίδεται σημασία καὶ ὑπὸ πολιτικῆν ἔποψιν, πολλοὶ δὲ τῶν ἐν Βερολίῳ καὶ Βιέννῃ χαίρουσιν ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ ὑπογραφείσα ἐμπορικὴ συνθήκη οὐ μόνον κρατύνει καὶ τοὺς πολιτικούς δεσμούς, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ ἀντιστάθμισμα, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἀντίποινα κατὰ τῆς ἐν Κροιστάδῃ γαλλορωσικῆς συναδελφώσεως.

Ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ τὸ φυλετικὸν μῖσος ἐξακολουθεῖ ἐπιτεινόμενον. Οἱ τσέχοι δὲν δύνανται ν' ἀνεχθῶσι τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς ὀμιλοῦντας αὐτήν, καὶ διὰ παντοίων μέσων ἐξωτερικεύουσι τὸ κατὰ τῶν καθεστώτων μῖσος· ἀλλ' ἔτι σπουδαιότερα εἶναι ἡ πολιτεία τῶν ἐν Βουδαπέστη, ὅπου πλείστοι ἀναμνηστικοί τῶν τοῦ 1848 γεγονότων, ὧν τὸ τέγμα ἔθηκεν ἡ ἐν Βιλάγῳ πανωλεθρία, ὑπέγραψαν ὑπόμνημα, καθάπτομενον τῶν ὑφισταμένων σχέσεων Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας καὶ ἀξιοῦν τὴν πλήρη σχεδὸν ἀνεξαρτησίαν ἐν πᾶσι τοῖς διοικητικοῖς κλάδοις, καὶ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ συνδέσμου καὶ συμβιβασμοῦ τῶν δύο ἡμίσεων τῆς μοναρχίας μόνον ἀπὸ τῆς προσωπικῆς ἐνότητος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ καισαροβασιλέως.

Ἐκ τῶν μικροτέρων κρατῶν ἀξίον ἰδιαίτερας μνείας εἶναι τὸ τῆς Ἑλβετίας, ὅπου παρατηρεῖται τάσις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τῶν ἀγίων Γοθάρδου καὶ Μαυρικίου, καὶ ζωηρῶς ἐξετάζεται τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τοῦ κράτους ἐξαγορᾶς τῶν κεντρικῶν σιδηροδρόμων τῆς ὀμοσπονδίας. Συνεπείᾳ τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀρνήσεως ὁ πρόεδρος τῆς ὀμοσπονδίας κ. Βέλτης, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1866 διατελεῖ καὶ μέλος τῆς κυβερνήσεως παρητήθη τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐλπίζεται οὐχ ἥττον ὅτι ἡ ἀνακαλέσθη τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνεπείᾳ τῶν πρὸς τοῦτο παρακλήσεων τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν ἀρχῶν.

Ἐκ τῶν τοῦ Αἴμου κρατῶν τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον διεδραμάτισε κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην τὸ ρουμανικὸν βασίλειον, ὅπου ἡ ὑπολανθάνουσα ὑπουργικὴ κρίσις ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἐξωτερικευθεῖσα μετὰ τῆς ἐκ τῆς ἐσπερίας ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως Καρόλου κατέληξεν εἰς τὴν πλήρη παραίτησιν τοῦ ὑπὸ τὸν κ. Φλωρέσκον ὑπουργείου καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου ὑπὸ τὸν κ. Λ. Καταρτζῖν.

Ἐν Σερβίᾳ ἐπίκειται καὶ αὐτὴς ὑπουργικὴ κρίσις, ἥτις ὅμως ἐξομαλισθήσεται μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σκουπτσίνας, συνεπείᾳ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῶν ἀντιβασιλέων. Ἐν Ἑλλάδι αἱ βουλευτικαὶ ἐργασίαι νέαν ὑπέστησαν ἀναβολὴν καὶ ἡ τοῦ πανελληνίου προσοχὴ στρέφεται νῦν ἀμείριστος πρὸς τὸν εὐλογιῶντα βασιλέα Γεώργιον, οὗ τὸ νόημα βαίνει εὐτυχῶς τὴν τακτικὴν αὐτοῦ πορείαν.

Ἡ ἐν Σινικῇ ἐπελθοῦσα διατάραξις τῆς ἡσυχίας, προσλαβοῦσα σοβαρὰς πωρ διαστάσεις καὶ ἀπειλήσασα καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν πρωτεύουσιν, εὐρηται ἐν ὑφέσει καὶ ἐλπίδες ὑπάρχουσιν ὅτι τὸ κακὸν περιορισθήσεται διὰ τῶν ληφθέντων μέτρων παρὰ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, ἥς τὰ στρατεύματα ἱκανὰς ἤραντο κατὰ τῶν ταραξιῶν νίκας.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Ὁ **Χαρίλαος Τρικούπης**, υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ **Σπυριδῶνος Τρικούπη**, ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1832 ἐν Ναυπλίῳ. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη παρὰ τῷ ἀοιδίῳ **Γενναδίῳ**, διήκουσε δὲ καὶ νομικὰ μαθήματα ἐπὶ τριετίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐκεῖ μετ' ἀσυνήθους ἐπιμελείας καὶ σοβαρότητος ἐγκύψας εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἠξιώθη τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου, πρὸς περαιτέρω δὲ ἄσκησιν καὶ τριβὴν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἠθέλησε καὶ κατώρθωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τοῦ ἐν Παρισίοις Δικηγορικοῦ Συλλόγου, ἐπωφεληθεὶς τῶν συζητήσεων καὶ τῶν φώτων τῶν ἐξοχωτέρων τῆς Γαλλίας νομομαθῶν. Κατὰ τὸ 1856 καταλιπὼν τὴν Γαλλίαν μετέβη εἰς Λονδῖνον, διορισθεὶς γραμματεὺς τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς πρεσβείας, ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀντιπροσωπευομένης, ὃν καὶ ἀνεπλήρωσεν ἀσθενοῦντα ἐπὶ ἐξαετίαν ὄλνν. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπεδόθη ἐπὶ τόπου εἰς τὴν μελέτην τῆς χώρας καὶ τῶν συγχρόνων αὐτῆς ἀναγκῶν. Κατόπιν διεξήγαγεν αὐτοπροσώπως καὶ μεθ' ὁμολογημένης ἐπιτυχίας τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεὶς ὡς πληρεξούσιος εἰς Λονδῖνον.

Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1865 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτῆς Μεσολογγίου, κατὰ τὸ 1867 προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1875 ἐσχηνάτισεν ὁ ἴδιος ὑπουργεῖον. Τρὶς ἔκτοτε ἀνετέθη αὐτῷ ἡ κυβέρνησις τῶν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ κυβέρνησιν αὐτοῦ, τὴν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς 7 Ἀπριλίου 1886 μέχρι τῆς ἐξ ἴσου κατ' ἀντίστροφον ἔννοϊαν ἱστορικῆς 14 Ὀκτωβρίου, 1890, κατεδείχθη σαφέστατα ὅποια δύναται ν' ἀναμένη ἡ Ἑλλάς παρὰ τοιοῦτου πολιτευτοῦ.

Ὁ Τρικούπης ἔτυχε ἀνατροπῆς τελείας καὶ παιδείας οὐ τῆς τυχοῦσις, ἡ δὲ φύσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου δὲν ἐφάνη κατωτέρα τῶν ἐπικτήτων αὐτοῦ προσόντων. Κληθεὶς νὰ κυβερνήσῃ τὸ κράτος καθ' ὅλως διάφορον τῶν προηγουμένων περιόδων τῆς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως, ἐδείχθη μέχρι τοῦδε ἐπίμονος καὶ πεφωτισμένος εἰσηγητῆς μεταρρυθμιστικοῦ συστήματος, οὗ τὴν συμπλήρωσιν θὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΗΣ.

(Ἀπόσπασμα Ἐλεγείου ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἀληθμονήτου ἑλληνίδος βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας, ἀπαγγελθέντος ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρυαδῶν»).

Μιά ἡμέρα—χρόνια πέρασαν—ἦδον μικροῦλ' ἀκόμα—
Στὸν ποιητὴ τῆς ἔστειλε ζωγραφισμένον ἀστέρη,

Εἰκόνα κόρης Χερουβειμ με κοραλλένιο στόμα,
Τῆς ἀγιασμένης Μάννας Σου τὸ μαρμαρένιο χέρι.
Τοῦστελνε ἀκτίνες δὲ χαρτί, τριαντάφυλλα χιονᾶτα
Κ' ἔγραψ' ἀντὶς γιὰ ὄνομα «Ξανθὴ Γαλανομμάτα».
Καὶ ἡ ἀκτίνες, ἡ ξανθὴ, τὰ ρόδα τ' ἀνθισμένα,
Σὺ ἦδον, Σὺ, καὶ τᾶστελνε ἡ Μάννα Σου σ' ἔμένα..

Ἀκίντος τὴν ὥρ' αὐτὴ δὴν μάρμαρο δὲ τάφο,
Μπροστὰ εἰς τὴν εἰκόνα Σου, μπρὸς σ' ἄφωνο ἀγγελοῦδι,
Μπρὸς στὴ δροσάτη ὄψι Σου χωρὶς κονδύλι γράφω
Πέφτουν τὰ δάκρυα στὸ χαρτί καὶ γίνονται τραγοῦδι!

Ἄχ, ἀπ' τὰ χρόνια τὰ παλιὰ, μ' ὀλόχροσο δοξάρι,
Ἐστὴ χώρα μας τὴ γαλανὴ ἀπ' ἄλλο κόσμον μπαίνει
Ἀσπροντυμένος κυνηγός, χιονᾶτο παλληκᾶρι,
Πλὴν στὰ βουνά μας δὲν γυρνᾷ, στὰ δάση δὲν πηγαίνει.
Τὸ ἀναμμένο στρέφεται κι' ἀνήσυχό του μάτι
Ἵπου ποτάμι ἀκούεται ἢ φαίνεται παλάτι...
Ἄστράφτει, χιόνια πέφτουνε σ' ὅποια μερὶα πατήση.
Δὲν θέλει ἐλάφια, δὲν ζητεῖ πουλιὰ νὰ κυνηγήσῃ.
Ἐστὰ κύματα τοῦ Ἰλισσοῦ ἀναζητᾷ νυφούλαις
Καὶ δὲ παλάτια κάταστρα ξανθαῖς βασιλοπούλαις.
Γυρεύει γιὰ τὰ στῆθια του, γιὰ στῆθια χιονισμένα,
Νυφοῦλ' ἀκτινογέννητη, ἡλιόπλαστη παρθένα.
Κ' ἐκεῖ ποῦ στὸ Παλάτι τους ἡ κόραις τραγουδοῦνε,
Ἡ στὸ ποτάμι ἀγγελικὸ κορμὶ δροσοβολοῦνε,
Χρυσῆ σαῖτα ρίχνεται· ὁ κόσμος συννεφιάζει,
Κ' ἐξαφνα ταῖς νυφούλαις μας ὁ κυνηγὸς ἀρπάζει...
Καὶ πότε, πότε γίνεται γαμβρός ἴστων Ἐρεχθεά,
Πότε ἴστων πονεμένο μας, θλιμμένο Βασιλέα!

Ἄ, ἡ σαῖτα ἡ χρυσῆ χρυσάφι σημαδεύει,
Νεκρὴ Βασιλοπούλά μου· ἀπ' τὸν παλιὸν αἰῶνα
Ἀκτινωμένο μενεξέ στὸν κῆπο μας γυρεύει
Ζητεῖ κορμὶ κυματιστό, ζητεῖ καρδιᾶς κορῶνα,
Τὴν πρώτη τῆς Ἀνατολῆς αἰῶνια παρθένα,
Κόρη καὶ ὄνειρο καὶ φῶς δὲ σύννεφο — Ἐσένα! —
Ἐσένα, πλάσμ' ἀφρόχυτο, τῆς Πασχαλιάς λουλουδί,
Τῆς καλωσύνης μυρωδιά, τῆς εὐμορφιάς τραγοῦδι!
Ἵχι· δὲν θὰ ἐσταύρωνες στὴ ξενιτεία τὰ χέρια,
Ἄκόμη δὲν θὰ κλείνανε τὰ δίδυμά Σου ἀστέρια,
Ἄνισός πάντα ἔμενες στὴν πράσινη φωνά Σου,
Μέσα ἴστο παλατάκι μας τὸ φτωχικὸ ἀκόμα,
Ἄν ἐβλεπες τὸν Ἵμπτὸ ἀπ' τὰ παραθύρα Σου,
Κ' ἐπότιζες ταῖς γλάστραις Σου δὲ φωτισμένο δῶμα.
Ἄκόμη μέσ' στὴν ἀγκαλιὰ τὴ μητρικὴ θ' ἀνθοῦδες,
Κρίνο δὲ κρίνο, Χερουβειμ δὲ μάννας ἄγιο βῆμα.
Ἄκόμη θὰ Σὲ εἶχαμε, στὸ Φάληρο ἂν γυρνοῦδες
Κ' ἔλουζες στὸν ἀφρὸ ἀφρὸ καὶ κύμα μέσ' στὸ κύμα!
Ἄχ, τὸ λουλουδί δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ταξειδέσῃ.
Ἄνθιζει ὅπου τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι τὸ φυτέσῃ!

Ψυχὴ τὴν εἶχε στὴν ψυχὴ, καρδιὰ μέσ' στὴν καρδιά Του,
Ὁ εὐτυχῆς Πατέρας Της... στὸ δρόμο του λαμπάδα
Καὶ εἶχε ὅπου ἐπῆγανε καὶ δόξα καὶ χαρὰ του,
Τὴν Κόρη στῶνα πλάι του καὶ στ' ἄλλο τὴν Ἑλλάδα.
Ἑλλάδας δυὸ ἔκαναν ἡ δυὸ ξανθομαλλοῦσαις
Κι' ὅταν ἐκύτταζες τὴ μιὰ τὴν ἄλλην ἐθωροῦδες...
Ναί· τὴν Ἑλλάδα ἐβλεπες δὲ κάθε κίνημά Της.
Μοσχοβολοῦσε ἀπάτητο τοῦ Ἵμπτου θυμάρι,
Ἑλλάδα εἶχε στὴ μορφή, Ἑλλάδα στὴν καρδιά Της
Καὶ τῶν πουλιῶν μας τὴ φωνή, τὸ βάδισμα, τὴ χάρι.
Τὸ γαλανὸ μας οὐρανὸ σὰ μάτια τὰ παρθένα
Καὶ στὰ μαλλιά τοῦ ἡλίου μας τὴ λάμψη σκορπισμένα.
Ἐμοιαζε τὴ σημαία μας ἡ ἀγιασμένη κόρη,
Τὸ φτερωτό Της τὸ κορμὶ γαλάζια δὴν ἐφόρει!
Ἵχι, καμμιά δὲν εἶχαμε, καμμιάν Ἑλληνοπούλα,
Ἵσὼν τὴ ζηλεμένη μας ξανθὴ βασιλοπούλα.
Καμμιά δὲν εἶχε δὴν Αὐτὴν εἰς τῆς ψυχῆς τὰ βάθη,
Τοῦ Γένους τὴν Ἀνάστασι, τοῦ Γένους μας τὰ πάθη.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Ὅλο τὸν κόσμον ἤθελεν Ἑλλάς νὰ τὸν μυρῶνῃ·
Δὲν τραγουδοῦσεν ὤμορφα γι' Αὐτὴν τὸ ξένο ἀπόδι.
Γι' Αὐτὴν καὶ τ' ὠραιότερο λουλουδί τ' ἀνθισμένο,
Καμμά δὲν εἶχε μυρωδιά ἀνίσως ἦτον ξένο . . .
Κι' ὅ τι μεγάλο ἐβλεπεν ἐκεῖ ποῦ ἐγυρνοῦσε,
Γιατὶ δὲν κρᾶζονταν Ἑλλάς σχεδὸν καταφρονοῦσε . . .
Τάθελε ὅλα γαλανὰ τὸ γαλανὸ τῆς μάτι.
Καὶ τὴν Ἑλλάδα στὴν καρδιά ὡς θρόσκευμα ἐκράτει!
Ἦταν τοῦ κίπου μας δენტρὶ ὅτῃ γῆ μας ὀρίζωμένο,
Μὲ ἄλλο χῶμα καὶ νερὸ κι' ἀγέρι μαθημένο.

Ἄχ, τὴ θυμοῦμαι στῆς Γραβιάς τὸ Χάνι· τ' Ὀδυσσεά
Τὸν ἀνδριάντα ὑψώναμε, μαρμάρινη σημαία . . .

Ἄ, τότε νὰ τὴν βλέπατε καθὼς ἐγὼ τὴν εἶδα,
Γεμάτη ἐνθουσιασμό, γεμάτη ἀπὸ πατρίδα.
Σκόρπιζ' ἀγέρι τῆς Γραβιάς τ' ἀκτινωτὰ μαλλιά τῆς.
Λαμποκοποῦσ' ὀλόχαρην, τὸ χεῖλος ἡχομογέλα
Κ' ἐστρέφετο ἐδῶ κ' ἐκεῖ χαρούμεν' ἢ ματιὰ τῆς,
Σὰν νὰ ζητοῦσε τὴ λερὴ τ' Ἀδρούτσου φουστανέλλα.
Δὲν τὴν εὐρῆκε . . . ἔσκυψε κατὰ τὴ γῆ μὲ χάρι,
Πῆρ' ἀπ' τὸ χάνι τῆς Γραβιάς ἓνα παλῆδ λιθάρι,
Μὲ σέβας τὸ ἐφίλησαν τὰ δροσερὰ τῆς χεῖλην
Καὶ τῶβαλε σὰν ἠσπαστὸ μὲσ' τ' ἄσπρο τῆς μαντιλί . . .
Καὶ στ' ἄνοστο ἐρώτημα, τὴν πέτρα ποῦ θὰ βάλῃ
Καὶ τί θεὰ τὴν κἀνῃ;

Ἐστράφη κ' εἶπεν αὐστηρὰ ἢ κόρη· « Προσκεφάλι ! »
Κ' ἐκύτταξ' ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ γκρεμισμένο Χάνι !

Μάρτυρα ἔχω τ' Οὐρανοῦ τὸ ἁγιασμένο δῶμα
Καὶ ὄσα, ὄσα ἔγραψε τὸ χέρι μου ἀκόμα,
Πῶς ἀπ' τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ἀπ' τ' ἅγιο τῆς βῆμα
Σὰν δάκρυα οἱ στίχοι μου τὴν ὥρα τοῦτη βγαίνουν,
Τὴν Κόρη, ὄχι τ' ἀψηλὸ βασιλικὸ τῆς μνήμα,
Τὴν Κόρη μόνο τ' ἄνθη μου, τὴν Ἀλεξάνδρα φαίνουν,
Καὶ τραγουδεῖ στὰ χερίά μου ἢ πικραμένη λύρα,
Τὸ γαλανὸ τῆς φῶρεμα καὶ ὄχι τὴν πορφύρα !

ΟΙ ΓΑΜΟΙ

ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Β'.

Ο ΒΩΛΠ ΚΑΙ Ο ΓΙΣΛΑΡΔΗΣ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ.

Ἐν τῷ ρωσικῷ Χρονικῷ ἀναγράφεται ὡς ἐξῆς ἡ ἐναρξίς τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς σύναψιν τοῦ συνοικεσίου τούτου. Τῇ 11 ἡεβρουαρίου τοῦ 1469 Ἑλλήν τις, Γηούργς καλούμενος, ἐνεφανίσθη ἐν Μόσχᾳ, φέρων ἐπιστολὴν τοῦ Βησσαρίωνος. Ὁ βυζαντινὸς καρδινάλιος ἔγραψε πρὸς τὸν μέγαν πρίγκιπα Ἰβάν τὸν Γ' ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ ὀρθόδοξος χριστιανὴ (πραδοσλαβνάνα κριστιάνκα) ὀνομαζομένη Σοφία, θυγάτηρ τοῦ πρώην δεσπότη τοῦ Μωρέως Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἥτις εἶχεν ἦδη ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὸν λατινισμὸν ἀποκρούσει δύο ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ τὸν δούκα τοῦ Μιλάνου· ἀλλ' ὁ μέγας πρίγκιπς οὐδὲν τοιοῦτον ἠδύνατο νὰ φοβῆται· ἂν ἐδέχετο νὰ νυμφευθῆ τὴν ἡγεμονόπαιδα, θὰ ἔσπευδον νὰ πέμψωσιν αὐτὴν εἰς Μόσχαν. Προστίθεται δ' ὁ χρονογράφος ὅτι συγχρόνως ἀφίκοντο εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν δύο Ἰταλοὶ, ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ἀντώνιος, ὁ μὲν ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἐγκατεστημένου νομισματοκόπου Ἰβάν Φριαζίνη, ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ καὶ υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ. Ὁ κ. Πῆρλιγγ διαμφισθνεῖ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βησσαρίωνος ὡς

πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς ἑλληνίδος ἡγεμονόπαιδος ἀπορριφθεῖσας προτάσεις γάμου, παραδεχόμενος ἐνταῦθα σύγχυσιν πρὸς τὸ γεγονός τῆς ματαιώσεως τοῦ μετὰ τοῦ Καρακιόλου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου συνεκεσίου, νομίζομεν ὅμως ὅτι πλείονα πίστιν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀφέλειαν τοῦ ρωσικοῦ Χρονικοῦ ἢ εἰς τοὺς μεριμνήσαντας πρὸς ἀπόκρυψιν τῆς ἀληθείας νὰ ἐξαφανίσωσι τὰς πηγὰς, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Πῆρλιγγ ἀγανακτεῖ.

Ὁπωσδήποτε ἡ οὐσία τοῦ γεγονότος εἶναι ἀναμφισβήτητος, καὶ ἄλλοθεν, ὑπὸ σωζομένης αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίωνος ἐπιστολῆς πιστουμένη. Ἐν ἐπιστολῇ δηλαδὴ αὐτοῦ ἀπὸ 10 μαῖου 1472 πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σιέννης ὁ πρώην μὲν μητροπολίτης Νικαίας, ἀπὸ τοῦ 1463 δὲ ἕρρων, ὑπὸ τοῦ πάπα ἀπονειμθέντα αὐτῷ, τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ρητῶς ἀναφέρει ὅτι μέγαν ἄσπαστο ἐπάσχολεῖ αὐτὸν τὸ ἐν λόγῳ συνοικεσίον. Κατὰ τὴν γόνιμον αὐτοῦ ἐν τῇ Grotta Ferrata ἀποχώρησιν, ὅτε ἀπώλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν εὐνοίαν Παύλου τοῦ Β', περιεστοιχίζετο ὡσαύτως ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν, ἐθεράπευε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ γράμματα καὶ μετεῖχε δραστηρίως τοῦ ρεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ λησμονῆ καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ μεγάλα πολιτικὰ σχέδια· ἅμα δ' ὡς ἀνέλαβε τὴν προτέραν ἐν Ρώμῃ ἐπιρροὴν αὐτοῦ, νέων, ὡς εἰκός, ἔτυχε μέσων πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Συνδεδεμένος διὰ φιλίας μετὰ τοῦ μητροπολίτου Κιέδου Ἰσιδώρου, εἶχε διαφωτισθῆ παρὰ τούτου περὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν Ρώσων, περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῆ ἐξ αὐτῆς. Ἄλλως τε τὰ πλεονεκτήματα τοῦ συνοικεσίου τούτου ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψίν ἦσαν οὕτω πρόδηλα, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ λανθάνωσι τὴν ὀξύδερκεϊαν τοῦ Ἑλλήνος καρδινάλιου.

Ἄλλ' ὁ Βησσαρίων, γράφων πρὸς τὸν μέγαν πρίγκιπα τῆς Μόσχας, ἐνήργει οἰκοθεν ἢ κατὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῆς συγκαταθέσει τούτου· Ὁ κ. Πῆρλιγγ κατ' ἀρχαίον τι τοῦ Βατικανοῦ χειρόγραφον λέγει ὅτι τῇ 10 ἰουνίου 1468 ὁ ταμίας τοῦ πάπα ἐνέγραψεν ἐν τοῖς λογιστικοῖς βιβλίοις αὐτοῦ ὅτι ὁ ποντίφηξ κατέβαλε τεσσαράκοντα ὀκτὼ δουκάτα τῷ Νικολάῳ Γισλάρδῃ, ἐκ Βικεντίας καταγομένῳ, καὶ τῷ ἑλλήνι Γεωργίῳ, πεμφθεῖσιν ἀμφοτέροις παρὰ τῷ ἐν Ρώμῃ οἰκοῦντι Βώλπ. Παρὰ τῷ ἐνταῦθα ἑλλήνι Γεωργίῳ εὐχερῶς βεβαίως ἀνευρίσκειται ὁ τοῦ ρωσικοῦ Χρονικοῦ Γηούργς, οὗ ἄρτι ἐμνήσθημεν, ὁ πληροτέρονος δὲ Γεωργίος Τραχανιώτης· ἡ ταυτότης ὅμως τοῦ Νικολάου Γισλάρδῃ δυσχερῶς ἀποκαθίσταται, ἂν μὴ ὑποτεθῆ λάθος τι ἐν τῷ κυρίῳ ὀνόματι. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς γραπτῆς, ταύτης μαρτυρίας συνάγεται ἀναμφισβητήτως ὅτι Παῦλος ὁ Β' μετέσχε κατὰ τι τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφοῦ κατέβαλε τὰς δαπάνας τῶν πρακτικῶν.

Τὸ διάδημα τοῦ Βησσαρίωνος εἶχε πολλὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας ἐν τῷ Κρεμλίῳ. Λήγοντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Μόσχα διήρχετο μίαν τὴν ἀξιοσημιονεῦτων ἐκεῖνων ἐποχῶν, αἵτινες κρῖνουσι τὸ μέλλον ἔθνους τινός. Οἱ Ρῶσοι, δεδουλωμένοι τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Μογγόλων, στένοντες ὑπὸ τὸν ζυγὸν καὶ ἐξηνητλημένοι ὑπὸ τῆς βαρυστάτης φορολογίας, διέβλεπον ἐπὶ τέλος ὑποφῶσκόν τι σημεῖον ἐπὶ τοῦ διηνεκῶς ζῶσαν αὐτῶν οὐρανοῦ, τὴν αὐγὴν δὲ ταύτην τῆς νέας ζωῆς αὐτῶν ὤφειλον τῷ Ἰβάν Καλίτα καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς τῶν πνευμάτων καταπτώσεως οἱ μεγάλοι πρίγκιπες τῆς Μόσχας εἶχον ἐγκαινίσει συνετην τὴν πολιτικὴν, ἥτις ἐμελλεν ἐν καιρῷ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς πανουργίας μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀπλων. Εὐλαβεῖς μέχρι δουλοπρεπείας πρὸς τοὺς τατάρους χάνας, εἶχον ἀποβῆ οἱ γενικοὶ ἐκμισθῶται τοῦ ἐπιπέδου εἰς Σαράιον, τὴν μογγολικὴν πρωτεύουσαν, καταβαλλομένου φόρου. Ἡ διαχείρισις τῶν κεφαλαίων τούτων νύξανε τοὺς πόρους αὐτῶν, αἱ ἐμφύλιοι δὲ ἐριδες ἐπέτρεψαν αὐτοῖς νὰ εὐρύνωσι κατὰ μικρὸν τὰ ὄρια αὐτῶν καὶ νὰ θέσωσι τὰς βάσεις τοῦ μέλλοντος κολοσσοῦ τοῦ Βορρᾶ. Ἡ Μόσχα, τὸ πολιτικὸν τῆς χώρας κέντρον, ἀπέβη καὶ θρησκευτικόν, ὅτε ὁ μητροπολίτης ἐγκατεστήσεν ἀπὸ τοῦ Κιέδου αὐτόθι τὴν ἑδραν αὐτοῦ. Τέλος ἡ μετακόμισις αὐτόθι τῆς ἐξόχου ἐν Ρωσίᾳ τιμῆς ἀπολαύσεως εἰκόνας τῆς Παναγίας τοῦ Βλαδιμήρου περιέβαλε τὴν πόλιν παρὰ τῷ λαῷ δι' ἱεροῦ τινος γοήτρου.

Ἰβάν ὁ Γ' εἶχεν εἰς ὑψίστον βαθμὸν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλατ-

τώματα τῶν ἡγεμόνων τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, τὸ δύστημ' αὐτῶν ἐφήρμοσε μετὰ τραχείας εὐσταθείας καὶ σκληρᾶς δραστηριότητος. Μὴ λεπτολογῶν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων, ἀνηλέης δὲ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, περὶ ἐνὸς πρὸ πάντων ἡμερίμου, περὶ τῆς παγίωσης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, περὶ τῆς δημοθυγίας συμπαγοῦς καὶ φοβεροῦ κράτους, ἔστω δι' ἀφειδοῦς χύσεως ρωσικοῦ αἵματος ὑπερπληθῆς μάλιστα τὰ πατροπαράδοτα ὄρια τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἀπέβη ὁ ἀληθὴς ἰδρυτὴς τῆς ρωσικῆς μονοκρατορίας, περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας αὐτοῦ προβάς μέχρι τοσοῦτου, ὥστε νὰ διαθέσῃ κατ' ἀρέσκειαν τὸ στέμμα, στερῶν μὲν αὐτὸ τὸν νόμιμον διάδοχον, παραχωρῶν δὲ τῷ εὐνοουμένῳ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

Πρὸς ἡγεμόνα, ὑπὸ τοιαύτης φιλοδοξίας κατεχόμενον, ἢ πρότασις εἰς γάμον τῆς κληρονομίης τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἦν πλέον ἢ ποθυμένη εὐτυχία. "Ἄν κρίνῃ τις κατὰ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, οἱ Μοσχοῦται ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Βησσαρίωνος ἠσθάνθησαν πλείονα εὐαρέσκειαν ἢ ἐκπληξιν. Τοιοῦτον συνοικέσιον δὲν ἦτο τὸ πρῶτον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς χώρας, χωρὶς δὲ ν' ἀνέλθωμεν μέχρι Βλαδιμήρου, νυμφευθέντος Ἑλληνίδα, ὁ Ἕλληνας αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Η', ὁ θεῖος τῆς Ζωῆς, εἶχε νυμφευθῆ Ῥωσίδα. «Ἄλλ' ἂν τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπροξένοι μεγάλην ἐν Ῥωσίᾳ ἐκπληξιν, λέγει ὁ κ. Πῆρλιγγ, ἢ ἐθνικὴ ὁμῶς τῶν Ῥώσων ὑπερηφανία τὰ μέγιστα ἐκολακεύετο δι' αὐτοῦ» τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν ἐπαύριον ἔτι τῶν συμφορῶν αὐτοῦ ἦν ἡ ἐστία τῶν φώτων καὶ τῆς πίστεως, οὐδ' ἔσπερειτο γούπτρου τὸ δευτέρου τῆς Βασιλευσίδος ὄνομα, ἀνακαλοῦν ἀναμνήσεις, διήγειρεν ἐλπίδας. Ἰδάν ὁ Γ', θανούσης τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς Τέβρ, ἕνα μόνον εἶχεν υἱόν· τὰ συμφέροντα τῆς δυναστείας ἐπέβαλλον αὐτῷ δεύτερον γάμον, ἐνῶ ἢ διανοιγομένη ἦδη μεταξὺ τοῦ μέλλοντος δεσπότη καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἀβυσσὸς ἀπέφαινε ξένην τινὰ προτιμωτέραν ὁμοεθνοῦς.

Οὐχ ἥτιον ὁ Ἰδάν, πιστὸς ἔτι εἰς τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, πρὶν ἢ ἀπαντήσῃ ὀριστικῶς, ἠθέλησε νὰ συμβουλευθῆ τοῖς βογιάροις αὐτοῦ, τῇ μητρὶ Μαρῖᾳ καὶ τῷ μητροπολίτῃ Φιλίππῳ, τὸ Χρονικὸν δὲ ἀναγράφει ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ γάμου ἐγένετο παμψηφεί ἀποδεκτόν. Πάραυτα ἀγγελιαφόρος τοῦ μεγάλου πρίγκιπος, αὐτὸς ὁ προμνησθεὶς Ἰδάν Φριαζίνης, διατάχθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Ῥώμην, νὰ ἴδῃ τὴν νύμφην καὶ νὰ κομίσῃ τὴν εἰκόνα αὐτῆς. Ὁ Ἰδάν Φριαζίνης οὗτος οὐδεὶς ἕτερος εἶναι ἢ ὁ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Βενετίας ἀναφερόμενος Gian-Battista della Volpe. Ὁς, ἐκ Βενετίας ὢν, τῷ 1445 ἀπῆλθε παρὰ τοῖς Τατάροις τῆς τῆς διώκων, εἶτα δὲ παρὰ τοῖς Ῥώσοις. Ἀνὴρ τυχοδιωκτικοῦ χαρακτῆρος, δόλιος, τολμητίας καὶ πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρῶν, φέρεται παρὰ τῷ χρονογράφῳ τῷ 1469 ἐγκατεστημένος ἐν Μόσχᾳ, ἔχων εἰσοδὸν εἰς τὸ Κρεμλίνον καὶ ὢν νομισματοκόπος τοῦ μεγάλου πρίγκιπος. Ὡς τοιοῦτος θὰ ἐτιμᾶτο βεβαίως παρὰ τοῖς Μοσχοῦταις, ἥκιστα μεμνημένοις τὰ μυστήρια τῆς μεταλλουργίας, παρασκευαζόμενοι δὲ εἰς κατάληψιν τῆς Πέτρο μετὰ τῶν ἀνεξαντλήτων ἀργυρείων αὐτῆς. Τοιοῦτος ἦν, ἀναβαπτισθεὶς ἐπὶ πᾶσιν ἐν Μόσχᾳ, ἵνα πλείονος ἀπολαύῃ εὐνοίας, ὁ ἀνὴρ, ὃν ὁ μέγας πρίγκιψ ἐπεμπεν εἰς Ἰταλίαν ἀπὸ τοῦ μαρτίου τοῦ 1469.

Περὶ τῆς πρώτης ταύτης τοῦ Βώλπ ἐκδρομῆς μόνον σχεδὸν αἱ ἰσχναὶ πληροφορίαι τῶν Ῥώσων χρονογράφων ὑπάρχουσιν. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἑδρας ἐκάθητο τότε, ὡς εἶπομεν, Παῦλος ὁ Β', διαδεξάμενος τὸν Αἰνεῖαν Σύλδιον, ἀποθάνοντα ἐν Ἀγκῶνι κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Γῆν πορείαν αὐτοῦ. Ὁ θάνατος οὗτος Πίου τοῦ Β' ἐματαίωσε καθ' ὁλοκλήριαν τὴν σταυροφορικὴν ἐπιχείρησιν, ἥτις ἄλλως τε ἦν ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, ὁ νέος δὲ πάπας δὲν ἐβράδυνε νὰ εὐρεθῆ ἀπέναντι τοῦ αὐτοῦ φοβεροῦ ζητήματος. Τῷ 1467 γενικὴ ἀνακομὴ διωμολογήθη ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ διάφοροι ἡγεμόνες τῆς Δύσεως ὑπέσχοντο ἐπικουρίας, ὁ πάπας ἐδημοσίευσεν πολεμικὸν κήρυγμα καὶ ὑπέρογκοι ἐπεβλήθησαν φορολογίαι, ἀλλ' ὁ κομποροῦμων τῶν σταυροφόρων ἀρχηγὸς Κολλεόνης οὐδ' ἐπελάβετο τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ. Τὰ διηνεκῶς ἀνανεούμενα πολεμικὰ σχέδια προσήγγιζον τὸν πᾶσαν πρὸς τὸν Βησσαρίωνα καὶ καθίστων ἐπικρατεστέραν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ἕλληνος καρδινάλιου, πάντα δὲ ταῦτα ἀπετέλουν εὐνοϊκὰς περιστάσεις ὑπὲρ συνοικεσίου, ἐξ οὗ ἠλπίζετο ἢ ἐνίσχυσις τοῦ καταρτισθέντος συνασπισμοῦ. «Ὁ Βώλπ, λέγει ὁ κ. Πῆρλιγγ, ἦν ὀξυνοῦστερος ἢ ὥστε νὰ μὴ ἐκμεταλευθῆ τὴν

εὐκαιρίαν, ἀλλ' οἱ ῥῶσοι χρονογράφοι, ἐν στενῷ περικεικλισμένῳ ὀρίζοντι, δὲν εἰσέρχονται εἰς τὰς λεπτομερείας ταύτας. Ἡ ἡγεμονόπαις Σοφία, λέγουσιν ἡμῖν λακωνικῶς, μαθοῦσα ὅτι ὁ μέγας πρίγκιψ ἐπροέβηε τὸ ὀρθόδοξον χριστιανικὸν δόγμα, παρέσχε παραχωρήματα τὴν εἰς τὸ συνοικέσιον συγκατάθεσιν αὐτῆς. Ὁ πάπας ἐν τῷ μέρει ἕνα μόνον εὐχερῆ πρὸς ἐκπλήρωσιν ὄρον προσέβαλεν· ἠτήσαστο τὴν ἀποστολὴν βογιάρων τινῶν εἰς Ῥώμην, ὥπως ἀποτελέσωσι τὴν συνοδείαν τῆς μνηστῆς, ὅτε θὰ μετέβαιναν εἰς τὴν νεαν αὐτῆς πατρίδα. Ὁ ἐπιτήδειος Βώλπ, πλείστον ἀξιοθεὶς τιμῶν, προεκάλεσε τὴν ἐκδοσιν παπικοῦ συστατηρίου, ἐπιτρέποντος τὴν ἀκόλουτον τῶν πρεσβευτῶν διάβασιν διὰ πασῶν τῶν εἰς τὴν παπωσύνην ὀμνουσῶν χωρῶν. Ἡ διήγησις αὐτῆ, ὅσονδῆποτε ἀπλή καὶ ἂν ἦναι κατὰ τύπον, ἔχει ἱστορικὴν τινα βάσιν ἐν τῷ παπικῷ γράμματι τῆς 14 ὀκτωβρίου 1470, τῷ ἀποσταλέντι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Καζιμίρ τὸν Δ' μετὰ τῆς παρακλήσεως νὰ παράσῃ ἐλευθέρων διάβασιν τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Ἰδάν, μεταβαίνουσιν εἰς Ῥώμην».

Περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους διαδραματίζεται ἕτερον τι ἐπεισόδιον, στενῶς σχετιζόμενον πρὸς τὸ ὑποκείμενον τοῦ παρόντος λόγου. Ὁ Βώλπ εἶχεν ἀνεψιὸν ὄνομα Ἀντώνιον Γισλάρδην, ὃς, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τυχοδιωκτικοῦ πνεύματος ἐμφορούμενος, μετὰ τινα ἐν Μόσχᾳ διατριβὴν ἀπῆλθε κατὰ νοέμβριον ἢ δεκεμβρίον τοῦ 1470 εἰς Ἑνετίαν καὶ γοητευτικὴν ἐκ μέρους τοῦ Βώλπ ὑπέβαλε τοῖς γεροδιασταῖς πρότασιν, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, βαρῶς φέρουσι πρὸς τοὺς ἄλλοις τὴν ἴν ἔσθι ὑπέσθησαν στέγησιν τῆς Εὐδοίας, τὴν συμμαχίαν τῶν Τατάρων τῆς Χρυσῆς Ὀρδοῦ, ὃν ὁ χάνης ὁμοσε νὰ ἐκπέμψῃ ἑκατοντακισχιλίους ἱππεῖς. Ὁ εὐλαβὴς ἀνεψιὸς οὐδεμίαν ἐποιήσαστο μνησίαν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκδρομῆς τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, οὐδὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διεξαγομένων διαπραγματεύσεων, καίτοι πάντα ταῦτα ἐγίνωσκε, τῶν Ῥώσων χρονογράφων πληροφοροῦντων ἡμᾶς ὅτι ὁ Γισλάρδης ἐπανεκάμψεν εἰς Μόσχαν μετὰ ἐντολῆς περὶ τῆς Ζωῆς καὶ συστατηρίου τοῦ πάπα, ἰσχυρόντων οὐ μόνον ἐπὶ δύο ἔτη, ἀλλὰ «μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων». Ὅσονδῆποτε τολμηρὰ καὶ ἂν ἦτο ἢ τοῦ Βώλπ ἐπιχειρήσις, δὲν ἀντεστρατεύετο οὔτε πρὸς τὰ πολιτικὰ ἦθη, οὔτε πρὸς τὰς περιστάσεις τῶν Ἑνετῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις τέσσαρες διέτρευσαν μακροὶ μῆνες ἄνευ ἀπαντήσεώς τινος πρὸς τὸν Γισλάρδην. Οὗτος, δυσπιστίαν πρὸς αὐτὸν θεωρήσας τὴν βραδύτητα ταύτην, ἠτήσαστο εἰς πίστωσιν τῶν λόγων αὐτοῦ τὴν παρὰ τῷ χάνῃ ἀποστολὴν ἐπισήμου τινὸς προσώπου, πράγματι δὲ τῇ 2 ἀπριλίου 1471 ἡ ἐνετικὴ γεροσύνα ἀπεφάσισε τὴν εἰς τὴν Χρυσὴν Ὀρδοῦ ἀποστολὴν τοῦ γραμματέως Ἰωάννου Μπατίστα Τρεβιζάνου, ὃς ἐμελλε νὰ ἐκθέσῃ τῷ χάνῃ τὰς δυσχερείας τῆς ἀποστολῆς τακτικοῦ πρεσβευτοῦ, νὰ ἐγκωμιάσῃ τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ νὰ δωροφορήσῃ αὐτῷ ἑκατακισχιλίους ἐρσοῦχου ἀξίας ἐννεμῖκοντα ἔξ περίπου δουκάτων, πέρα τῆς ὁποίας δὲν ἐξικνεῖτο ἡ ἐνετικὴ γενναιοδωρία. Οὕτως ὁ Γισλάρδης καὶ ὁ Τρεβιζάνος ἔλαβον τὴν εἰς τὴν Ῥωσίαν ἄγουσαν. Ἀφῶμεν τούτους ὀδεύοντας καὶ ἐπανελάθωμεν ἐπὶ τὸ κύριον θέμα ἡμῶν, τὸ συνοικέσιον.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἑνετικὰ κυπριακὰ Νομίσματα. — Οἱ Ἑνετοὶ ἤρξαντο νὰ κόπτωσι νομίσματα τῆς Κύπρου μετὰ Λατινικῶν Ἐπιγραφῶν ἀπὸ τοῦ 1553, φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε δουκὸς τῆς Ἑνετίας. Τοιαῦτα δὲ εὐρέθησαν τὰ ἀκόλουθα.

1. Ἐμ. + PETRYS. LAVREDA. DVX. Σταυρὸς ἔχων ἐν ταῖς γωνίαις ρομβοειδεῖς ἀκτῖνας.

Ὁπ. + S. MARCVS. VENETVS. Ὁ λέων τοῦ ἀγίου Μάρκου, ἀνορθούμενος πρὸς τὰ ἀριστερά. Κράμξ, δηνάριον.

2. Ἐμ. + PETRYS. LAVREDA DVX. Σταυρὸς ἔχων ἐν ταῖς γωνίαις ἀκτῖνας ρομβοειδεῖς.

Ὁπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Ὁ λέων τοῦ ἀγίου Μάρ-

κου, τὴν κεφαλὴν ὑπὸ στεφάνης περιβαλλόμενος καὶ ἀνορθούμενος πρὸς τὰ ἀριστερά. Κρᾶμα, σιζίνιον.

3. Ἐμπ. + PETVS. LAVREDA. DVX. Σταυρὸς ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν.

Ἄπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Λέων ὡς ἐν τῷ ἀμέσῳ ἀνωτέρῳ νομίσματι. Κρᾶμα, σιζίνιον.

4. Ἐμπ. PETRVS LAVRED DVX. Σταυρὸς ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασι.

Ἄπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Λέων ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν. Κρᾶμα, σιζίνιον.

5. Ἐμπ. + PETRI. LAVREDA DVX. Σταυρὸς ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν.

Ἄπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Λέων ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν. Κρᾶμα, σιζίνιον.

6. Ἐμπ. PET. LAVREDA DVX VEN. Σταυρὸς ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν.

Ἄπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Λέων ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν. Κρᾶμα, σιζίνιον.

7. Ἐμπ. PET. LAVREDA DVX. VENET. Σταυρὸς κεκοσμημένος ἐν τοῖς ἄκροις ἐκάστου βραχίονος διὰ τριῶν σφαιριδίων· ἐν ἐκάστη δὲ γωνίᾳ τοῦ σταυροῦ ἄκτις καὶ ὑπὲρ αὐτὴν σφαιρίδιον.

Ἄπ. + SANCTVS MARCVS VENET. Λέων ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν. Κρᾶμα, σιζίνιον.

Τοιαῦτα τὰ Ἐνετικὰ νομίσματα τὰ ἐν Κύπρῳ κοπέντα καὶ ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τῶν νομισματολόγων.

ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

Πρόεδρος τοῦ ἐν Πρεσβείᾳ Αἰτ. Ἐμποροδικείου.

Ἀρχαιολογικαὶ ἀνεκαλύψεις παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.—

Ἐν Ἀβουκίρ ἐξακολουθοῦσιν ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δανινοῦ πασσαῦ. σοφοῦ, κεκτημένου κάλλιστα τὰ πρὸς τοιοῦτο ἔργον προσόντα· ἂν δὲ κατορθωθῇ νὰ συνεχισθῶσιν ἔτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται, πλεῖστα ὅσα ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ὅτι πολύτιμα προσλεύσονται εἰς φῶς εὐρήματα ἐν τοποθεσίᾳ, παραμεληθείσῃ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, παρουσιαζούσῃ δὲ πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα ἰδίᾳ εἰς τοὺς διερευνῶντας τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν περίοδον.

Ἐν βᾶθει τεσσάρων ἕως ἑξὸς ποδῶν κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας οἱ ἔργαται εὗρον τρεῖς ἀνδριάντας ροδόχρου γρανίτου 10 ποδ. ὕψους, κειμένους μετὰ τῶν προσώπων πρὸς τὰ κάτω ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων ναοῦ, οὗτινος μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου μετὰ τῶν κατωτέρων τμημάτων κίωνων καὶ δαπέδου πολλῶν τετραγωνικῶν ὑαρδῶν ἀνεκαλύφθησαν ἤδη. Οἱ ἀνδριάντες ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἐστημένοι πρὸ τοῦ ναοῦ ἢ ἐν αὐτῷ, εἰς δὲ τούτων κεῖται ἔμπροσθεν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βήθρου, ὕψους 3 περίπου ποδῶν. Οὗτοι παριστῶσιν ἐν συμπλέγματι κατὰ τὴν σχετικὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν Ραμσῆν τὸν Β' (τὸν τῶν Ἑλλήνων Σέσωστριν) καὶ τὴν βασιλίσσαν αὐτοῦ Χεντμάραν, καθήμενους. Ὁ τρίτος ἀνδριάνς εἶναι ὁ τοῦ Ραμσῆ τοῦ Β' ὀρθοῦ, φέροντος ἐπτυγμένον χιτῶνα, βραχιόνια, στρατιωτικὴν στέμμα καὶ ζώνην μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἡγαπημένος τῷ Σήθ». Ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ πλευρᾷ κρατεῖ σκῆπτρον, φέρον ἐν τῇ ἄκρῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μενεφθά (τοῦ Φαραῶ τῆς Ἐξόδου). Ἐν τῇ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ πλίνθῳ, ἣτις ἔχει τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ἀνδριάνς ὕψος, ὑπάρχει ἀνάγλυφον τῆς βασιλίσσης Χεντμάρας ἐν πλαγίᾳ στάσει, φερούσης δὲ μανδύαν καὶ τὸν βασιλικὸν πλόκαμον.

Ἡ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς περιγραφὴ ἔχει ὡς : «Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως—Ἡγαπημένη τῷ πατρὶ αὐτῆς—βασιλικὴ σύζυγος—ἡ λίαν εὐνοουμένη Χεντμάρα». Ἐν τῇ ὀπισθίᾳ πλευρᾷ τῆς πλίνθου εἶναι ἐγγελομένη ἢ βασιλικὴ σημαία Ραμσῆ τοῦ Β' μεθ' ὄλων αὐτοῦ τῶν τίτλων καὶ τῶν προσωνυμιῶν. Οἱ ἀνδριάντες οὗτοι φαίνονται κατεσκευασμένοι κατὰ τὸ ἀπλοῦν, ἀλλὰ σθεναρὸν ὕψος τῆς 12ης δυναστείας.

Οἱ πόδες τοῦ Ραμσῆ, οὔτινες εἶχον θραυσθῆ ἐν ἐνὶ τῶν ἀνδριάντων, εὐρήθησαν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ὑαρδῶν. Ἐπίσης καὶ αἱ δύο κεφαλαὶ τοῦ συμπλέγματος, ἐλλείπουσαι, ἀναζητοῦνται.

ὑποτίθεται ὅτι ὁ ναὸς καὶ οἱ ἀνδριάντες εἶχον ἀνατραπῆ κατὰ

τὸ διάταγμα τοῦ Θεοδοσίου (380 μ. Χ.), δι' οὗ καθργεῖτο ἡ αἰγυπτιακὴ θρησκεία, οὐδὲν ὅμως ἀνεκαλύφθη εἰσέτι τὸ δυνάμενον νὰ ταυτίσῃ τὸν ναὸν τοῦτον πρὸς ἕνα οἰονδήποτε τῶν ὅσοι ἦσαν γνωστοὶ ὅτι ἔκειντο ἐκεῖ κατὰ τὴν αἰγυπτιακὴν ἢ ἑλληνορωμαϊκὴν περίοδον.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει κατὰ μετάφρασιν τοῦ διδάκτορος Νερούτσου βεβαίως ὡς :

«Ἡ Χεντμάρα, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, Ἡγαπημένη τῷ πατρὶ αὐτῆς (τούτέστι τῷ προηγουμένῳ βασιλεῖ Ὀσίριδι Μενεφθά, ὅστις ἦν πατὴρ τοῦ τε Ραμσῆ καὶ τῆς Χεντμάρας) βασιλικὴ σύζυγος (Ραμσῆ τοῦ Β') λίαν εὐνοουμένην (ἀμφοτέρων) τοῦ Σήθ».

Οἱ Φαραῶ, ἀκολουθοῦντες τῷ παραδείγματι τοῦ Ὀσίριδος, βασιλέως τῶν θεῶν καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἰσίδος, εἶχον τὸ προνόμιον τοῦ συζεύγνυσθαι τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀδελφὰς καὶ ἢ συνήθεια αὕτη, καθιερωθεῖσα ὑπὸ τε τοῦ πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ νόμου, ἐτηρήθη ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων.

Ὁ διδάκτωρ Νερούτσος, ὅστις εἶναι γνωστότατος αἰγυπτιολόγος, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια», ἐν ᾧ περιέλαβε τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἕως τὴν μεγίστην ζῶσαν αὐθεντίαν, προκειμένου περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς τε ἀρχαίας πόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Ἀλεξάνδρειας. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θέσιν, ἐν ἣ ἀνεκαλύφθησαν αἱ ἀνωτέρω ἀρχαιότητες καὶ ἣτις βρέθει λειψάνων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, συνίστησιν οὗτος τοῖς ἐξερευνηταῖς νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ ἐπόμενα μνημεῖα :

1) Τὴν αἰγυπτιακὴν πολίγνην Μενούθ μετὰ τοῦ εἰς τὴν Ἰσιν ἀφιερωμένου ναοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ὑπογείων κοιμητηρίων. Τοιαύτη θέσις ἀνεκαλύφθη ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ Δανινοῦ πασσαῦ ἐν τῷ συμπαγεῖ βράχῳ, ἐν ᾧ ὑπάρχει κάθετος ἀνοιγμα 40 ποδ. βάρους καὶ κεκλιμένη κλίμαξ μετὰ 45 βαθμίδων, περατουμένη ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἀνοιγματος, ὅπου ἄρχεται σειρά διαδρόμων, ἐκτεταμένων εἰς μῆκος 170 ποδ.

2) Τὸ ἑλληνορωμαϊκὸν χωρίον Ζεφύριον, ἐν ᾧ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Σωτειρας Ἀρτεμίδος καὶ πολλὰ ἑξοχικὰ ἐπαύσεις.

3) Τὸν λόφον Ζεφύριον, ἐφ' οὗ ἔκειτο ναὸς τῆς Ἀρσινόης Ἀφροδίτης, προστάτιδος τῶν ναυτιλλομένων.

4) Τὸ βυζαντινὸν μοναστήριον τοῦ ἁγ. Κύρου, παραφθαρὲν εἰς Ἀββᾶ Κύρου, ὁποῦν καὶ τὴ σημερινὴν ὄνομα Ἀβουκίρ. Ἡ τε μονὴ καὶ τὰ γειτνιαζόμενα οἰκοδομήματα κατεστράφησαν ὑπὸ σεισμοῦ, ἐν ᾗ ἐπὶ κολούθησεν εἶδος καλλιροίας, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀλεξάνδρειας ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ὑπερδωδεκα σφίγγες καὶ ἐρείπια γιγαντιαίων κτιρίων, κατακλυσθέντα κατὰ τε τὴν καταστροφὴν ἐκείνων καὶ μετὰ ταῦτα, εἶναι ἤδη καθαρῶς ὁρατὰ ἐν τοῖς ἀβαθεῖσι τοῦ κόλπου ὕδασι.

Οἱ Βάαλ Πένσεν. — Ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Καλαχάρας καὶ κατὰ μῆκος ὀλοκλήρου τοῦ πρὸς τὴν Βεχουαναλάνδην μεθορίου αὐτῆς ὑφίσταται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν καταστάσει ἀπολύτου δουλείας καὶ ἀπελπιστικῆς καταπτώσεως φυλὴ λαοῦ γνωστοῦ εἰς μὲν τοὺς Βεχουαναίους κυρίου αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Βακαλαχάρη, εἰς δὲ τοὺς Εὐρωπαίους ὑπὸ τὸ Βοερικὸν ὄνομα Βάαλ Πένσεν (κατὰ λέξιν «φατὰ κοιλία»), ὅρου βαθείας περιφρονήσεως, ὅστις ἀκριβέστατα περιγράφει τὴν ἀθλίαν τοῦ λαοῦ τούτου κατάστασιν.

Οἱ Βάαλ Πένσεν ὀλίγας ἔχουσι παραδόσεις καὶ ὀλίγιστα γινώσκουσι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἱστορίας, ἐξαιρέσει τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν ἀπωτάτῃ ὄλῳ περιόδῳ ἐγκατέστησαν ἐν διαφόροις θέσεσι πλησίον φρεάτων ἢ πηγῶν ἐν Καλαχάρῃ, τῇ εὐρείᾳ καὶ ἀνδρῶν ἐκείνη δασύδει χώρα, ἣτις κεῖται μετὰ τῆς Βεχουαναλάνδης πρὸς Α καὶ τῆς Μεγάλης Ναυακουαλάνδης καὶ Δαμαραλάνδης πρὸς Δ. Ὁ λαὸς οὗτος μετέχει τοῦ ἀληθοῦς Βεχουανικοῦ τύπου καὶ ἰδιαζόντως διακρίνεται ἀπὸ τῶν Μεσάρβων, φυλῆς ἀπλῶν καὶ καθαρῶν θηρευτῶν, ἐρισκομένης πρὸς Β τῆς Καλαχάρας καὶ μέχρι Ζαμβέζη, οὐδεμίᾳ δὲ ἀμφιβολίᾳ ὅτι εἰσὶν ἀπόγονοι διαλυθεῖσων ὁμάδων Βεχουανικῆς καταγωγῆς, αἵτινες καταφυροῦσαι ἢ παραστρεβθεῖσαι εἰς τὴν ἔρημον, διετηρήθησαν ἐκεῖ ἐν ταλαιπωρίᾳ καὶ καταπτώσει, ἐκφυλιζόμεναι, γενεὰ κατόπιν γενεᾶς, καὶ ὑποτασσόμεναι εἰς τὸ πλησιέστερον φύλον τῶν Βεχουανῶν, οὔτινες χρησιμοποιοῦσι τὴν Καλαχάρην ὡς τόπον θήρας καὶ βοσκῆς διὰ τὰ ποιμνία. Οὕτως οἱ Βαρολόγη, οἱ Βατλάρο, οἱ Βαβαουκέτσι, οἱ Βακβένα

καὶ ἄλλα μικρότερα φύλα κυριαρχοῦσι τῶν Βιάλ Πένσεν ἢ Βακαλαχάρη, οὐσπερ τηροῦσιν ἐν καταστάσει δικροῦς δουλείας, χρησιμοποιοῦντες αὐτοὺς ὡς κυνηγούς, συλλογεῖς πτερῶν στρουθοκαμήλου καὶ ὡς ποιμένας τῶν πλεοναζόντων αὐτῶν ποιμνίων καὶ ἀγεῶν. Ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τοῖς Βακαλαχάρηταις ὑπὸ τὴν συνετὴν καὶ εὐμενῆ κυβέρνησιν τοῦ Κάμα, τὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Βιάλ Πένσεν σύστημα σχεδὸν κατηργήθη ἢ μεγάλως ἐβελτιώθη. Οἱ Βιάλ Πένσεν δὲν ἔχουσιν οἰαδὴποτε δικαιώματα ἐν τῷ συστήματι τῶν φύλων, ἀλλ' εἶναι δούλοι μὴ ἔχοντες κτήνη παρ' αὐτοῖς ἢ πρόβατα, ἢ αἰγας· ἐκτὸς τῶν τοῦ κυρίου αὐτῶν, περὶ ὧν μεριμῶσιν, ὅ,τι δῆποτε κἄν συλλέξῃ τις τῶν Βιάλ Πένσεν ἐκ θήρας δέον αὐστηρότητα νὰ προσλογισθῇ. ὅτε δὲ κατὰ διαφόρους περιόδους ἀρχηγός τις ἢ αὐτὸς ὁ ἀνώτατος ἀρχηγός περιοδεύει πρὸς εἰσπραξίν τῶν φόρων, ὁ ταλαίπωρος δούλος ὀφείλει νὰ παραδώσῃ πᾶν ὅ,τι συνέλεξε δι' ἀπειρῶν κόπων καὶ μεγάλης δεξιότητος καὶ νὰ δώσῃ λόγον δι' ἕκαστον κτήνος, ὅπερ ὁ κύριος ἐνεπιτεύθη αὐτῷ πρὸς φρούρησιν. Ἀλλοίμονον ἂν ἡ θρησκευτικὴ περίοδος ὑπῆρξεν ἄγονος ἢ ἂν τὰ ἄγρια θηρία προὔξενον καταστροφὰς ἐν τοῖς εἰς τοιοῦτους δούλους ἐμπειστημένους ποιμνίοις. Αὐτοὶ οὗτοι, ὁ δούλος καὶ ἡ οἰογένεια αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ πληρώσωσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν ζημίαν ἀνηλεῶς μαστιγούμενοι· οὐχὶ σπανίως μάλιστα θησιώδης θάνατος εἶναι ἢ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιβαλλομένη ποινή. Καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ Βιάλ Πένσεν δὲν ἀνῆκουσιν αὐτῷ ἀλλὰ δύνανται νὰ συλληθῶσι καὶ ν' ἀπαχθῶσιν εἰς ὑπηρεσίαν ἢ εἰς ἀθεμίτους σκοπούς.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ, οἱ ἀτυχεῖς Βιάλ Πένσεν ὑφίστανται μέχρι τῆς σήμερον καὶ μάλιστα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς βρετανικῆς Βεχουαναλάνδης καὶ τῆς Βεχουαναλαδικῆς προστατείας ἐν καταστάσει σκληρᾶς καὶ ταπεινῆς δουλείας, παραχρῶμενον κτήμα ἀγερώγου τινός καὶ ἀποτόμου ἀρχηγῷ, ὅστις ὅμως ζῆ ὁ ἴδιος μετὰ πολλῆς τῆς εὐμηρίας ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀνάσσης τῆς Ἀγγλίας. Τὰ μόνα κτήματα τοῦ Βιάλ Πένσεν εἶναι πιθανῶς ὁ δερμάτινος αὐτοῦ χιτῶν, ἀκατέργαστος πίθος, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες αὐτοῦ συλλέχουσι τὸ ὀλίγιστον ἄλλως ὕδωρ καὶ εἶτι ἄλλο παραπλήσιον. Ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθῇ καὶ κατὰ προσέγγισιν ἔτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀτυχοῦς τούτου λαοῦ, γιλιᾶδες τινὲς αὐτῶν ὅμως εἰσὶ διεσκορπισμέναι ἀνά τὴν Καλαχάρην εἰς τὴν Βεχουαναλάνδην. Ἐν νεωτέρᾳ ἐποχῇ ὑπῆρξαν περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ ἀτυχεῖς Βιάλ Πένσεν ἐπειράθησαν ν' ἀντιστῶσιν εἰς τοὺς καταπιέζοντας αὐτοὺς ἀρχηγούς καὶ νὰ διατηρήσωσι μίαν ἢ δύο αἰγας ὡς ἴδια αὐτῶν κτήματα. Ἐν τούτοις ἅπαξ μὲν ὁ θάνατος ὑπῆρξεν ἢ σκληρὰ τιμωρία τῆς τοιαύτης ἀντιστάσεως, ἐν ἄλλαις δὲ περιπτώσει παντοειδεῖς διεπράχθησαν κατὰ τῶν ἀντιστάντων σκληρότητες, ὅταν ἤλθεν ἢ στιγμή τῆς πρὸς συλλογὴν τῶν φόρων ἐτήσιας περιοδείας τῶν ἀρχόντων.

Φυσικῶς ἐξεταζομένη ἡ Καλαχάρη δὲν δύναται νὰ κληθῇ κυριολεκτικῶς ἔρημος. Πανταχοῦ ἀναφαίνεται μακρὰ πλουσία γλῶσσι, δι' ἧς ποίμνια δύνανται νὰ τραφῶσιν ἐντελέστατα· μέγα μέρος αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ εὐρέων δασῶν ἀκακίας καὶ λοιπῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν θετῶν ὀλόκληρος ἢ εὐρεῖα αὕτη χώρα καλύπτεται ὑπὸ ὄλοπρασίνου πέπλου καὶ παρουσιάζει ἀπόψεις λαμπρῶν ποιμνικῶν καὶ ἀγροτικῶν ρυθμῶν, ὅσπερ οὐδὲν μέρος τῆς Ἀφρικῆς ὑπερβάλλει. Ἐν τοῖς βορείοις τμήμασιν ἄφθονος ὑπάρχει θήρα καὶ ἡ στρουθοκάμηλος πανταχοῦ τῆς χώρας ταύτης ἀναφαίνεται. Ἄν μάλιστα ἐπιδιωχθῇ ἢ ἐν αὐτῇ ἀνόρουξις φρεάτων καὶ ἄλλαι τινὲς μεταρρυθμίσεις ἐφαρμοσθῶσιν ἢ Καλαχάρη θ' ἀποτελέσῃ μίαν τῶν πλουσιωτάτων καὶ γονιμοτάτων εἰς κτηνοτροφίαν χωρῶν τῆς Νοτ. Ἀφρικῆς. Ἡδὴ ἀγροὶ ἐχωρίσθησαν, μεγάλα ἐκτάσεις γῆς ἐξσφαλίσθησαν ὑπὸ θρηρευτῶν δι' ἐπὶ τούτῳ ἀδείας καὶ μικρὰ ἀρωγῇ ἐκ μέρους τοῦ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ δύνανται νὰ καταστήσῃ τὴν χώραν αὐτὴν πολῦτιμον καὶ νὰ λυτρώσῃ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀτυχεῖς Βιάλ Πένσεν ἐκ τῆς ἀθλίας καταστάσεως, ἐν ἣ τανῦν διαβιοῦσιν.

Παράδοξον χειρουργικὸν ἀνέκδοτον.—Χειρουργός τις ἄγγλος διηγείται τὸ ἐξῆς παράδοξον ἀνέκδοτον περὶ παιδὸς τραυματισθέντος εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ σφαίρας.

Ἡ σφαῖρα εἶχεν εἰσέλθει διὰ τοῦ μετώπου καὶ ὁ παῖς ἐνομίσθη κατὰ πρῶτον νεκρός. Ὅταν ἐκλήθη ὁ χειρουργός, ἐξήτασε τὸ τραῦμα καὶ εἶπεν ὅτι ἡ σφαῖρα εὐρίσκετο ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, πρὸς τοῦτοις ὅμως ὅτι τὸ παιδίον δὲν ἦτο νεκρόν. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἤρξατο νὰ δίδῃ σημεῖα περισσοτέρας ζωῆς καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνέρρωσεν. Μικρὰ παρὰ λυσις τῶν μελῶν, ἦτις εἶχεν ἐπέλθει αὐτῷ κατ' ἀρχάς, παρήλθε καὶ ὁ παῖς ἐθεραπεύθη ἐντελῶς. Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ἐλησμοῦνητε τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, ἦν ἐγνωρίζε πρὶν τραυματισθῆ, ἢ περὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἰδιοφυῖα του ἐνεδυναμώθη. Ὁ παῖς ἀπέθανε δεκάετη βραδύτερον, κτυπήσας εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς ἀκριβῶς εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος ἐκείνου, ἐξ ὃ εἶχεν εἰσέλθει ἡ σφαῖρα ἐν τῇ κεφαλῇ του. Γενομένης δὲ νεκροφίας ἐπ' αὐτοῦ, ἀνευρέθη ἡ σφαῖρα βεβουλισμένη ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του.

Ἡ " Αἰθιοπία. "

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Περὶ τὸν νεκρὸν καὶ τὰ ὄπλα τοῦ πεδόντος Πηλείδου ἐξηγήθη λυσώδης ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἐχθρικών στρατοπέδων, διαρκέσας ἐπὶ ὅλην ἡμέραν, οὕτως ὥστε τὰ σώματα τῶν φονευθέντων περὶ τὸν ἦρωα ἀπετέλεσαν πιαμεγέθην σωρὸν, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους ἐπεμύεν ὁ Ζεὺς δεινὴν θύελλαν, καθ' ἣν ἠδυνήθησαν νὰ διαδώσωσιν οἱ Ἕλληνες τὸν νεκρὸν καὶ τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀμφοτέρας δὲ τὰς σκηνὰς ταύτας, τὸν τε ἀγῶνα ὄπλ. περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ἦρωος καὶ τὴν συχνάκι ἀναφερομένην δωτηρίαν τοῦ σώματος κατὰ τὴν περὶ τῶν ὄπλων συναφθεῖσαν δεινὴν πάλην, ἀπθανάτισαν ἔργα τῆς κλασικῆς τέχνης· καὶ ἡ μὲν πρῶτη τῶν σκηνῶν διηωνίσθη ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ αἰτώματος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τῆς Ἀθηνῶν, ἡ δὲ δευτέρα ἐν ἔργῳ γλυπτικῆς μεγίστης ἀξίας². Καὶ ἤδη ἀλλεπαλλήλως θρηνοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ κόπτονται, διότι μόλις εἶχον κινεῖσαι τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀντιλόχου καὶ οὐδύνατον αὐτὸς τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐξέρχονται δὲ ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἡ Θέτις καὶ αἱ Νηρηίδες, αἵτινες θρηνοῦσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ υἱοῦ τῆς βασιλίδος αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἀκούσαντες τῆς θείας αὐτῶν φωνῆς, οὕτω καταπλήσονται καὶ ταράσσονται, ὥστε πάντες ἤθελον βεβαίως τραπῆ εἰς φυγὴν, ἂν μὴ συνεκράτει αὐτοὺς καὶ ἀνεχαίτιζεν ὁ πεπειραμένος γέρον Νέστωρ. Ἀρχονται ὅθεν θρηνοῦσαι αἱ θαλάσσαι αὐταὶ δυνάμεις μετὰ τῆς Θέτιδος περὶ τὸν νεκρὸν ἦρωα, ὃν περιβάλλουσι πολυτελεῖ ἔσθῆτα καὶ, ὅτε προσελθοῦσαι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν κομῶν καὶ αἱ ἐννεά Μοῦσαι, τότε δὴ οὐδεὶς τῶν θνητῶν ἠδυνήθη νὰ παραμεινῇ ἀδάκρυτος. Ἐπτὰ καὶ δέκα ὄλας ἡμέρας τε καὶ νύκτας παρετάθη ὁ θρῆνος οὗτος τῶν τε θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, τὴν δὲ ὀγδόην καὶ δεκάτην ὁ νεκρὸς κατεκάν ἐν μέσῳ θυσιῶν πολλῶν καὶ μεγίστης πολεμικῆς περὶ τὴν πυρᾶν πομπῆς. Τὴν δὲ ἀκόλουθον προΐαν ἐναπετέθη ἡ κόνις τῶν ὀστέων ἐντὸς χρυσῆς κάλπης³ ἦν φιλοτεχνήσας ἐδωρίσατο ὁ Ἥφαιστος τῷ Διονύσῳ, ὅστις προδόνεικεν αὐτῇ τῇ Θέτιδι. Ἐν τῇ κάλπῃ ταῦτα θύνανεμίγη ἡ κόνις Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου καὶ χωριστὰ πάλιν ἐτέ-

1. Ὅμοίαν σκηνὴν ἴδε Ὀδυσ. Ω, 40 ἐφεξῆς. πρὸλ. Ὀδυσ. Ε, 309. ἔνθα ὁ Ὀδυσσεύς, ὢν ἐπὶ τῆς σχεδίας αὐτοῦ, ἔχει ὑπ' ὄψει τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ ἐκφράζει εὐχὴν νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ζῶσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐπέρριψαν πλεῖστοι Τρῶες «χαλκήρεα δούρα» κατὰ τοῦ Πηλείωνος θανόντος: «ἤματι τῷ ὅ τε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δούρα Τρῶες «ἐπέρριψαν περὶ Πηλείωνι θανόντι».

2. F. G. Welcker: Alte Denkmäler: Götting, 1849—64, I. σ. 44 ἐφεξῆς. Akad. Kunstmus. zu Bonn σ. 75 ἐφεξ. J. Overbeek: Galerie herois. Bildw, κτλ. σ. 537 ἐξῆς. L. Ulrichs: Über die Gruppe des Pasquino, Winckelmannsprog. Bon. 1867. O. Donner: Annales de l'Inst. 1870 σ. 75 ἐξῆς. Πρὸς δὲ καὶ εἰκόνας ἐπὶ ἀγγείων τὰς αὐτὰς περιελάμβανον σκηνάς.

3. «Ἀμφιφορέως» Ὀδυσ. 24,74.

θη ἐν τῇ αὐτῇ ἀμφιθέτῳ φιάλῃ ἢ κόνης τοῦ Ἀντιλόχου, ὃν ἐτίμα ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ἠγάπα «ἐξοχα ἀπάντων τῶν ἄλλων ἐτάρον αὐτῷ Πάτροκλόν γε θανόντα»¹. Πρὸς τιμὴν δ' αὐτῶν ἀντιψόθη εἶτα μέγας παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου τύμβος, ὅστις, τηλεφανῆς καὶ περιβλεπτός ὢν, ἐμαρτύρει περὶ τῆς δόξης τῶν Διακιδῶν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Πάντα ταῦτα ἀφηγεῖται ἡ Ὀδύσεια, ἥτις ἀποδέχεται ἅμα καὶ τὸν Ἀχιλλεὺς κατελθόντα εἰς τὸν Ἄδην, ὡς κατῆλθον καὶ τόσοι ἄλλοι ἦρωες καὶ πλείστοι θνητοί³. Τοῦναντίον δὲ ἡ μετὰ ταῦτα ἐννοία περὶ ἠρώων καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀπονεμομένης λατρείας ἐστὶ μάλλον ἐξυψώσε καὶ ἀπνηθανάτισε τὴν μνήμην τῶν περὶ ὧν πρόκειται ἠρώων. Οὕτως ἡ Αἰθιοπίς ἀνέφερεν, ὅτι ἡ Θέτις δὲν ἐπέτρεψε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρὸς τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἀπαγαγοῦσα αὐτὸ ἀπὸ τῆς πυρᾶς μετῆνεγκεν ἀδεία τῶν θεῶν ἀπάντων καὶ τῶν δαιμόνων εἰς τὴν νῆσον Λευκίην⁴ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου κειμένην, ἔνθα ἐγεγαίρετο καὶ ἐτιμᾶτο ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τε τῶν πλεονόντων τὸν Πόντον καὶ τῶν περιουκούντων ἑλλήνων ἀποίκων ὡς ὁ διαπρεπέστερος ἦρως καὶ «Ποντάρχης». Ἡ δὲ τιμὴ αὕτη, ἡ ἀποδομένη εἰς αὐτόν τε καὶ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, ἐξεδηλοῦτο καὶ δι' ἀγῶνων καὶ θυσιῶν καὶ ἀναθημάτων⁵. Ἡ λατρεία δὲ αὕτη ἐν τῇ περὶ τὸν Εὐξείνιον ἐκείνην χώρα ἐξεπλήσασεν ἴσως ἐξ ἄλλης τινὸς ἀρχαιοτέρας λατρείας, ἀπονεμομένης πρότερον τῷ ἠρωϊ κατὰ τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ἐν Μιλήτῳ, ἥς τό τε ἐμπόριον καὶ αἱ ἀποικίαι, αἱ ἐνωριότατα ἦδη κατὰ τὰ παραλία ἐκείνην ἰδρυσάσαι, εἶχον βεβαίως συντελέσει τὸ πρῶτον ὅπως μεταπρατῆ ὁ δυσάνμοκος Πόντος εἰς Εὐξείνιον. Ἄλλοι ποιηταὶ ἀναφέρουσιν ἀντὶ τῆς προκειμένης νήσου τὴν νῆσον τῶν Μακάρων, ἦτοι τὸ Ἠλύσιον πεδίον, πρὸς τὰ δυτικὰ πέρατα τῆς γῆς κείμενον, ἔνθα μεταβαίνουσιν οἱ ἦρωες μετὰ θάνατον καὶ ὅπου φέρουσι καὶ τὸν Ἀχιλλεὺς ἐπ' αὐτῆς, ἡ ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Εὐξείνιον Λευκίης μετὰ τῆς Μυδείας, ἡ μετὰ τῆς Ἰφιγενείας, ἡ τῆς Ἑλένης⁶ ἥτις συνοικεῖ, κατὰ Πausανίαν,⁷ μετὰ τοῦ Ἀχιλλεὺς, τοῦ γενναιοτέρου πάντων τῶν ὑπὸ Ἰλιον ἐλθόντων ἠρώων, ὅστις ἔλαβε τὴν ὠραιότατην ταύτην τῶν γυναικῶν, τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου, ὡς βραβεῖον πολεμικῆς ἀνδρείας. Κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν, ἐτιμᾶτο ὁ ἦρως καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετὰ τῆς

μυτρός Θετίδος καὶ τῶν Νηρηίδων οὐ μόνον παρὰ τὴν Σπιδάδα ἄκραν ὑπὸ τὸ Πήλιον ὄρος, τόπον, ὃν περιβόητον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κατέστησεν ὁ πρὸς τὸν ἦρωα τοῦτον ἔρος τῆς Ἀστυδαμείας, συζύγου τοῦ βασιλέως Ἰωλκοῦ Ἀκάστου, ἀλλὰ καὶ ἐνιαχοῦ τῶν παραλίων ἐκείνων καὶ ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν. Ἡ τέλος ἐν πολλαῖς χώραις καὶ πόλεσιν ἢ συνήθως πρὸς ἄλλους ἠρώων ἀποδομένη λατρεία καὶ ὁ σεβασμὸς μετῆνεχθη ὀρισμένως ἐπὶ τὸν ἦρωα τοῦτον, ἐξ οὗ καὶ διεφημίσθησαν ὕστερον τὰ μέρη ταῦτα ἔνεκα τῆς λατρείας ταύτης καὶ πασίγνωστα κατέστησαν.¹ Ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τῆς ἀρχαίας τέχνης παρίστατο ἀειποτε ὁ Ἀχιλλεὺς ὡς ἦρως νεαρός, ὠραῖος, με ἀκμαίαις δυνάμει, εὐμίκης καὶ ἐλαφρὸς τὸ σῶμα.²

Μετὰ τὴν κηδείαν ἐγένοντο εἰς τιμὴν τοῦ πεσόντος ἠρώος ἀγῶνες ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εἰς οὓς ἔλαβον μέρος οἱ ἀρίστοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ καθ' οὓς ἡ Θέτις ἀπένευμε βραβεῖα περικαλλέστατα καὶ πολυδαπανώτατα,³ εἶτα ἐπικλοῦσθησεν ἡ περὶ τῶν ὀπίλων τοῦ Ἀχιλλεὺς δίκη, ἐφ' ὧν εἶχον ἀξιώσεις πρὸ πάντων οἱ δύο ἀρίστοι μετὰ τὸν Ἀχιλλεὺς ἦρως, ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Τελαμώνιος Αἴας. Συνέστη λοιπὸν ἐπὶ τούτῳ δικαστήριον καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τοσαύτης λεκτικῆς δεινότητος ὠμίλησεν, ὥστε ἐκέρδησε τὴν νίκην, νίκην ὀλεθρίαν, ἣν ὁ αὐτὸς εὐχεταὶ νὰ μὴ εἶχε νικῆσει ποτὲ ἐπὶ τοιοῦτῳ ἄλλῳ⁴ καὶ ἥς ἐπακολούθημα φέρεται τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Αἴαντος καταστρέψαντος, ὡς γνωστόν, αὐτῇ χειρὶ τὸ ζῆν, διότι δὲν ἠδύνατο πλέων νὰ ὑποφέρῃ τὸ αἰσχρὸν τῆς ἀποτυχίας αὐτός, ὅστις ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ ἀνδρειότερος ὢλων τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν Ἀχιλλεὺς. Ἄλλ' ἂν ὁ Αἴας ἦτο ἀνδρειός, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ὄμως δὲν ὑπελείπετο αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ διαρκούσης τῆς πάλης, τῆς περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ πεσόντος ἠρώος μεταξὺ τῶν δύο ἐχθρικῶν στρατοπέδων συναφθείσης, μεγάλως συντελέσε διὰ τῆς προσωπικῆς του ἰκανότητος πρὸς εὐτυχῆ ἔκβασιν τῶν ἀγῶνων ἐκείνων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἦν συντελεσμένος ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ περὶ τὸ πειθεῖν δεινότερος, ἢ ὁ Αἴας· αἱ δ' ἀρεταὶ αὐτὰ ὡς καὶ ἡ ἀνεξάντλητος τοῦ ἀνδρός εὐψυχία καὶ τὸ πολυμήχανον πολλῶν πλέων συνέβαλον εἰς ἐπιτυχῆ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἔκβασιν, ἢ ἀπλῶς ἡ δύναμις μόνον καὶ ἡ ἀνδρεία. Μάλιστα δὲ ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποψὴν ἦλθεν εἰς λόγους μετὰ τοῦ Ἀχιλλεὺς μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου, ἰσχυρίζομενος ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι ἡ Τροία διὰ τῆς συνέσεως μόνον καὶ στρατηγικῶν τινος, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς ἀνδρείας, ἦθελε κυριευθῆ· ἢ δ' ἀμφισβήτησις αὕτη ἐγένετο πρὸς μεγάλην καὶ ἐνδόμυχον τοῦ Ἀτρείδου χαρὰν, προγινώσκοντος ἐκ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτι τὸ τέλος τῆς Τροίας δὲν ἐμελλε νὰ ἐπιβραδύνῃ πολὺ μετὰ τὸ νεῖκος τοῦτο τῶν ἀρίστων Ἀχαιῶν.⁵ Ἐνεκα δὲ

1. Ὀδυσ. 24, 78—79.

2. 24, 43—84.

3. Ὀδυσ. 11, 467, ἔνθα παρουσιάζεται ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ Πάτροκλος καὶ ὁ Ἀντίλοχος, καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι καὶ συγγρόνως, ὡς τέταρτος δὲ προσέρχεται Αἴας ὁ Τελαμώνιος. Τὸν γερὸν τῶν Μουσῶν περὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλεὺς ἀναφέρει καὶ ὁ Πίνδαρος Ἰσθμ. 7, 59 «τὸν μὲν (Ἀχιλ.) οὐδὲ θανόντα αἰοῖται ἔλιπον, ἀλλὰ οἱ παρὰ τε πυρὰν τάρων θ' Ἑλικωνίαι» παρθῆνοι σπᾶν, ἐπὶ θρήνον τε πολύφραμον ἔχουσαν». Τὸν δὲ χρυσοῦν ἀμοιβορῶν ἐδωρήσατο ὁ Διόνυσος τῇ Θετίδι πρὸς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θρακῆ βασιλέως Λυκούργου, πρβλ. Σχολ. Ὀδυσ. 24, 74. Τζέτζ. Λυκούργ. 273.

4. Ἡτις κατὰ Πausανίαν 3, 19, 11 κειμένη κατὰ τοῦ Ἰστρου τὰς ἐκβολὰς περιέχει ἱερὰ Ἀχιλλεὺς καὶ καλεῖται Λευκίη, ἥς ὁ περίπλους σταδίων εἰκοσι, καὶ αὐτὴ δὲ «θαλασσὴ ὅλη πᾶσα καὶ πλήρης ζῶων ἀγρίων» καὶ ἡμέρων, καὶ ναὸς Ἀχιλλεὺς καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῇ.

5. Ἡδὴ ὁ Ἀλκαῖος ὠνόμασε τὸν Ἀχιλλεὺς βασιλέα Σκυθῶν Ἰδ. ἀπόσπ. 49. Περὶ δὲ τῆς νήσου Λευκίης ὡς ἱερᾶς Ἰδ. Πίνδ. Νεμεον. 4, 49. «ἐν δ' Εὐξείνῳ πελάγει φαεινὴν Ἀχιλλεὺς νᾶσον (ἔχει δηλ. πατρῶαν)». Εὐριπ. Ἰφιγ. ἐν Τάυρ. 435. «τὰν πολυόρητον ἐπ' αἴαν, Λευκίαν . . . Ἀχιλῆος . . . Εὐξείνιον κατὰ Πόντον». Πλίν. 36, 26, ὅστις εἶδεν ἐν Ρώμῃ συμπλεγμα τὸ Σκόπια, ὃ καὶ περιγράφει. Πρβλ. Köhler: Sur les îles et la course d'Achille: Memoires de l'Academie de St Petersburg 10, 581—819. A Boeckh: Corpus inscript. graec. 2, σ. 87 ἀριθ. 2076, 2077, 2080 2096 b-f. Ὡσαύτως καὶ εἰς τὸν Κιμμέριον Βόσπορον ὑπέρχε κατὰ Στράβ. 11, 494, ἱερὸν Ἀχιλλεὺς.

6. Τὰ περὶ Μυδείας Ἰδ. Ἀπολ. 4, 814 Σχολ., ὅστις ἐπερείδεται ἐπὶ τῶν εἰδήσεων τῶν ποιητῶν Ἰβύκου καὶ Σιμωνίδου. Περὶ τῆς Ἰφιγενείας Ἰδ. Ἀντων. 27 κατὰ Νίκανδρον καὶ Εὐστάθιον εἰς Διονύσιον τὸν Περσηγῆτην 306. Ἀμφότεροι δὲ οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Πόντου. Περὶ τῆς Ἑλένης ἔπιθ. Πausan. 3, 19, 13 καὶ Φιλοστρ. Ἐρ. 745. Τὸ δὲ μῦθευμα Πτολεμαίου Ἡρακλείου περὶ Εὐφορίωνος, πτερωτοῦ υἱοῦ Ἑλένης καὶ Ἀχιλλεὺς εἶνε πάντως καθαρὰ ἐπινοήσις αὐτοῦ τούτου. πρβλ. Hercher N. Jahrb. für Philolog. Suppl. 1, 281.

7. 3, 19, 13. «Ἑλένην δὲ Ἀχιλλεὺς μὲν συνοικεῖν . . .»

1. Ἐν τούτοις πάντων τῶν ἱερῶν τούτων σπουδαιότερον ἦν τὸ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἔνθα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Μυτιληναῖοι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον καθιέρωσαν μικρὸν τινα τόπον ὡς Ἀχιλλεῖον καὶ ὅπου τακτικῶς προσεφέροντο ἐναγίσματα τοῖς νεκροῖς οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Ἰλίων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων λαῶν εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν. Πρβλ. Στράβ. 13, 596—600. Πλίν. Natur. Hist. 5, 125. Φιλοστρ. Ἐρ. 742. Ἐνταῦθα λέγεται ὅτι ἐπεφάνη ὁ ἦρως ἐν πάσῃ τῇ λάμψει τῶν ὄπλων αὐτοῦ εἰς τὸν Ὀμηρον, ὅστις ἔνεκα τούτου ἐτυφλώθη. Πρβλ. A. Westermann: Biographi: Brunswieg 1845 σ. 31, 20. Ἡ λατρεία ἣ ἐπὶ τῆς νήσου Ἀστυπυλαίας τῷ Ἀχιλλεῖ ἀπονεμομένη, ἦν ἰδιαζόντως ἐξάριστη ὁ Κικέρων: De nat. Deor. 3, 18, 45 συναντῆται ἀναμφιβόλως τῇ ἐν τῇ νήσῳ Κῆφ ἀσκουμένη λατρεῖα τῶν Αἰακιδῶν, περὶ ὧν ἔπιθ. O. Müller Σύολ. εἰς Κικέρωνα. Göttingen 1838. Περὶ ἱεροῦ Ἀχιλλεὺς ἐν τοῖς περίξ τῆς Σπάρτης, εἰς δ' οἱ μέλλοντες νὰ γωνισθῶσιν ἐκ τῶν ἐφθῶν προσέφερον θυσίαν πρὸ τῆς μάχης Ἰδ. Πaus. 3, 20, 8. Περὶ δὲ κενοταρίου τοῦ αὐτοῦ ἠρώος ἐν τῇ ἐν Ἠλίδι γυμνασίῳ μετὰ πανηγύρεως, καθ' ἣν κόπτονται αἱ Ἠλεῖαι γυναῖκες ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀχιλλεὺς Ἰδ. τὸν αὐτὸν Πaus. 6, 23, 3. Ἐν δὲ Ἠπειρῷ ἐτιμᾶτο ἡ μνήμη τοῦ ἠρώος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀσπέτου», Πλουτ. Πύρ. 1. Περὶ ἄλλων ἱερῶν ἢ μνησίων ἐν τοῖς περίξ τῆς Σμύρνης τόποις ἐν τῇ παραλίᾳ Μεσσηνίας, ἐν Τάραντι καὶ ἐν Σικελίᾳ ἔπιθ. Στέφ. Βυζ. «Ἀχιλλεῖος δρόμος» καὶ Ἀριστοτ. Mirab. die. 106.

2. Πρβλ. L. Urlich's: Ueber die Gruppe des Pasquino σ. 35. ἐξῆς.

3. Ὀδυσ. 24, 90.

4. Ὀδυσ. 11, 548.

5. Ὀδυσ. 8, 75—82.

τῆς φιλονεικίας ταύτης ἀποχωροῦσιν οἱ Αἰακίδαι, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ἡ πανουργία τοῦ Ὀδυσσεὸς θριαμβεῖ καὶ στεφανοῦται, καίτοι πάλιν ὁ μῦθος ἄλλως πως ἠτιολόγησεν, ὡς ἐπόμενον ἦτο, τὴν νίκην ἐκείνην τοῦ Ὀδυσσεὸς. Ἡ Ἀθηνᾶ δὲ καὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἐκ τῶν Τρώων ἐξήνεγκον ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσεὸς τὴν ἐτυμνηγορίαν αὐτῶν μετὰ τὴν διαδικασίαν, ὡς τοῦτο ρητῶς φέρεται ἐν παρεγγραμμῆτι τινὶ στίχῳ τῆς Ὀδυσσεΐας¹ καὶ ὅπως καὶ ὁ Ἀρκτίνος διεσκεύασε πιθανῶς ἐν τῇ «Αἰθιοπίδι» αὐτοῦ τὸν μῦθον, ἀφοῦ καὶ ἡ μικρὰ Ἰλιάς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιῖπου παρίστανει τὴν διαδικασίαν γενομένην, διὰ διαλόγου δὲ. Τρωάδων γυναικῶν, αἵτινες ἐπίτηδες καιροφυλακτοῦσιν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, ἐγκαίρως παραγενομένη ἡ Ἀθηνᾶ, κατάρθωσε νὰ δοθῇ ἡ τελευταία καὶ ἀποφασιστικὴ λέξις ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσεὸς.² Ὡσαύτως ἐφέρετο ἦδη ἐν τῇ Αἰθιοπίδι ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Αἴας εἶχεν ἀποβάλει τὰς φρένας, καὶ τὴν ἀλλοφροσύνην ταύτην τοῦ ἥρωος πρῶτος ἀνεκάλυψεν ὁ Ἀσκληπιῶδης Ποδαλείριος, ὀδηγηθεὶς εἰς τοῦτο ἐκ τῶν φλογερῶν τοῦ παθόντος ὀφθαλμῶν· ἐν δὲ τῇ μικρῇ Ἰλιάδι παρίστατο ἐκφανέστερον ἡ παραφροσύνη αὐτοῦ, ἥτις τὸν παραφέρει εἰς σφαγὴν κατὰ τοῦ ποιμνίου, νομίζοντα ὅτι ἐκδικεῖται οὕτω κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς δὲ τούτοις τὴν αὐτὴν μυθικὴν ὑπόθεσιν ἐπραγματεύθη καὶ ὁ Αἰσχύλος, ἀφορῶσαν εἰς τὰ περὶ τῆς τύχης τοῦ Αἴαντος καὶ τοῦ ὀμοπατρῖου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Τεύκρου, ἀφηγοῦμενος τὰ κατὰ τὸν προκειμένον μῦθον ἀπὸ τῆς περὶ τῶν ὀπλῶν δίκης μέχρι τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου τοῦ Τεύκρου.³ Ἀλλὰ καὶ ὁ Σοφοκλῆς περὶ τὸν αὐτὸν ὁμοίως ἠσχολήθη μῦθον ἐν τῇ σωζομένῃ ὁμωνύμῳ τῷ Αἴαντι τραγωδίᾳ αὐτοῦ ὡς καὶ ἐν ἄλλαις μετ' αὐτῆς σχετιζομέναις. Τί δ' ἐπραξεν ὁ Αἴας ὅπως ἀξιοθῆ τοιαύτης τινὸς τιμωρίας, οἷα παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ φέρεται; διπλοῦν εἶνε τὸ ἐγκλημᾶ του. Πρῶτον, ὅτι προσέβαλε τοὺς θεοὺς κατὰ τὴν ἐκ Σαλαμῖνος εἰς Τροίαν ἀναχώρησιν, εἰπὼν τῷ συμβουλευσάντι πατρὶ νὰ ἐπικαλῆται πάντοτε κατὰ τοὺς ἀγῶνας τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν, ὅτι αὐτὸς καὶ ἄνευ τοιαύτης βοήθειας εἶχεν ἐδραϊὰν πεποιθήσιν ὅτι θὰ ἐκλείζετο. Δεύτερον δὲ προσέβαλε καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἐπιχειρήσασαν νὰ παροτρύνῃ αὐτὸν καὶ συμβουλεύσῃ ἐν Τροίᾳ, εἰπὼν αὐτῇ αὐθαδῶς εἰς ἄλλους καὶ οὐχὶ εἰς αὐτὸν ν' ἀποτείνῃ παροτρύνσεις καὶ νουθεσίας.⁴ Αὐτὸς δὲ εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν οὐ μόνον κατὰ τὴν περὶ τῶν ὀπλῶν κρίσιν ἠττήθη, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς δεινῶς δι' ἀλλοφροσύνης ἐτιμωρήθη, καθ' ἣν στιγμὴν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ὅπως ἐκδικηθῇ κατὰ τῶν Ἀτρεϊδῶν καὶ τοῦ Ὀδυσσεὸς, οὕτως ὥστε, ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν, ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ ποιμνίου. Μετὰ δὲ τὸ δεινὸν τοῦτο πάθημα ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἐπιζήσῃ ὁ ὑψηλόφρων καὶ ὑπερήφανος ἥρωος καὶ διὰ τοῦτο πίπτει ἐπὶ τοῦ ξίφους, ὃ ἔφερε δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἐκτορος, δι' οὗ νῦν ὡς δῶρον ἀνδρὸς δυσμενεστάτου ἀφαιρεῖται καὶ καταστρέφει τὸ ζῆν.⁵ Ἐν τούτοις ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς ὁ εἷς τὸν ἥρωα τούτου ἀνευνομήμενος ἐν τε τῇ Ἀττικῇ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, μεθ' ὅλον τὸ οἰκτρὸν τέλος, ὃ ἔλαβεν, ἀνίχθη εἰς ὑψίστον λατρείας σημεῖον,⁶ καλλιτέχναι δὲ διακεκριμένοι ἐπιμελῶς ἠσχολήθησαν εἰς παρά-

στασιν τοῦ ὀλεθρίου τούτου δράματος καὶ τῆς ὀδυνηρᾶς καταστροφῆς,¹ ἥτις ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἐπὶ τὸ ρωμαϊκὸν μετῆνεχθη θεάτρον, ἐνῶ ἡ παρὰ τῷ λαῷ πίστις ἀνεύρισκε κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅτε τὸ πρῶτον ἀρχεται ἀναφαινόμενον ἐν τῇ βλαστῆσει τῆς γῆς τὸ ἄνθος ὑάκινθος, τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος Αἴαντος καὶ τὴν ἐκφρασὴν τοῦ πόνου αὐτοῦ αἰαῖα, ἐξ οὗ Αἴας.²

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ δ. Φ.

Καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Μοναστηρίου.

ΚΑΜΙΛΛΟΥ ΦΛΑΜΜΑΡΙΩΝΟΣ

ΑΣΤΡΩΑ ΟΝΕΙΡΑ

(Διήγημα).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠΕΡΟΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμὸν 4).

III.

ΕἶΝΑΙ Ἡ ΜΗ ΕἶΝΑΙ.

Ἀκριβῶς ἡ φάσις αὕτη τοῦ διανοητικοῦ του βίου ἦτο ἡ συνάφασα στενωῶς τὰ δύο ὄντα. Εὐτυχῆς ἡ Ἰκλέα ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἀνοξείως τοῦ βίου τῆς ἀνοιγομένης εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ψαλτήριον ἀνακροῦον ὅλας τὰς ἀρμονίας τῆς φύσεως, τὸ ὠραῖον πλάσμα τοῦ Βορρᾶ, ὠνειροπόλοι ἀκόμη ἐνίστοι τὰς νηρηίδας καὶ τὰ φαντάσματα τοῦ τόπου τῆς, τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ μυστήρια τῆς χριστιανικῆς θρησκείας δι' ὧν ἐβαυκαλιζέτο κατὰ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν· ἀλλ' ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ εὐπιστία τῶν πρώτων ἡμερῶν δὲν ἐπεσκότισαν τὸ λογικὸν τῆς. Ἐσκέπτετο ἐλευθέρως. Ἀνεζήτει μετ' εἰλικρινείας τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐλυπεῖτο μὲν ἴσως ὅτι δὲν ἐπίστευε πλέον εἰς τὸν Παράδεισον τῶν ἱεροκηρύκων, ἀλλ'

Αἰακίδου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀπονεμομένης αὐτῷ ἐν τε Ἀθῆναις καὶ ἐν ἄλλαις χώραις λατρείας. Πρβλ. Πίνδ. Νεμεον. 7,26 ἐξῆς, 8,23 ἐφεξῆς, Wecker: Kleine Schriften zur griechischen Litteratur geschichte 1844. 2, 291. Περὶ Αἴαντείου κατὰ τὸν Ἑλλησποντον, παρ' ᾧ οἱ Ρόδιοι ἴδρυσαν ὁμώνυμον κώμην καὶ ὅπερ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ Ἀχιλλεῖον, τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς καταντικρῆς πλευρᾶς τοῦ ἀρχαίου ὄρους, ἐν ᾧ ἐστάθηνον τὰ πλοῖα κατὰ τὰ Τρωικὰ, βλέπε Στράβωνα 13,525, Πλίνιον Natur. Histor 5,125 καὶ Πausanίαν 1,35,4. Ὁ τελευταῖος τῶν συγγραφέων τούτων ἀφηγεῖται τὸν μῦθον, ὃν ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν μετὰ ταῦτα κατοίκων τῆς χώρας ἐκείνης καὶ δι' τῶν Αἰολέων, τῶν ὕστερον οἰκησάντων τὸ Ἰλιον, ὅτι τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλεῶς ἐξηνήχθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Αἴαντος μετὰ τὸ ναυάγιον, ὃ ὕπεστη ὁ Ὀδυσσεύς. Περὶ δὲ τῶν παρ' Ἀθηναίους καὶ Σαλαμινίους τιμῶν, τῶν ἀποδοδιμένων παλαι τῷ Αἴαντι, ἴδε Πausanίαν 1,35,3.

1. Τὴν περὶ τῶν ὀπλῶν τοῦ Ἀχιλλεῶς κρίσιν ἔγραψαν ἐν εἰκόσιν ὁ Παρράσιος καὶ ὁ Τιμάνθης. Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ γλυπτικῇ τέχνῃ διασωζομένων παραστάσεων τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἴδ. J. Overleek: Galerie κτλ. σ. 563 ἐξῆς, Lübbert Ann. d. Inst. 1865, 82 ἐφεξῆς. Τὸν δ' Αἴαντα παραφρονοῦντα ἔγραψεν ὁ Τιμόμαχος. Πρβλ. O. Jahn Bilderchronik κτλ. σ. 29, Stephani: Comptesrendus 1869, σ. 44 ἐξῆς. Περὶ δὲ τῶν παραστάσεων αὐτοκτονούντος Αἴαντος ἴδε Heydemann ἐν τῇ ἀρχαιολογ. ἐφημερίδι 1871 σ. 60. ἐξῆς.

2. Εὐφορίων παρὰ Meineke: Alexandrina 69, 123. πρβλ. Ὁβίδ. Μεταμορφ. 13, 394. Πλίνιον Natur. Histor. 21, 66, Πausan. 1, 35, 4. «Λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Σαλαμίνα οἰκοῦντες, ἀποθανόντος Αἴαντος τὸ ἄνθος σφίσιν ἐν τῇ γῇ τότε φανῆναι πρῶτον Δευκὸν ἐστὶν ὑπέρυθρον, κρινόν καὶ αὐτὸ ἔλασσον καὶ τὰ φύλλα γράμματα δὲ ἔπαστιν οἷα τοῖς ὑάκινθοις καὶ τούτῳ». Πρβλ. Καὶ Σοφοκλ. Αἴαντος στίχ. 430, ἔνθα συνάπτεται τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῆς τραγωδίας μετὰ τοῦ αἰαῖ καὶ αἰάζειν.

1. Ὅσ. 11,547. «Παῖδες δὲ Τρώων εἰκάσαν καὶ Παλλὰς Ἀθήνην». ὃν ὁμοίως στίχον ἐξοβελίζει ὁ Ἀρίσταρχος, διότι ἡ τροπή, ἣν δίδει ὁ στίχος οὗτος εἰς τὸν μῦθον προσιδιάζει εἰς τοὺς Κυκλικούς. Πρβλ. τὸν Σχολιαστήν.

2. Ἀριστ. Ἰπ. 1656 Σχολ.

3. Περὶ τὸν μῦθον τοῦτον στρέφονται τρία τοῦ Αἰσχύλου δράματα «Ὀπλῶν Κρίσις», «Θρηῖσαι», ἔνθα τὸ ξίφος τοῦ Αἴαντος ἐν τῇ πρώτῃ ἀποπέριξ τῆς αὐτοκτονίας κάμπτεται μέχρις οὗ δαίμων τις ὑποδεικνύει αὐτῷ τὴν κατάλληλον θέσιν, ἣν ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὸ σῶμα πίπτον ἐπὶ τοῦ ξίφους. Τρίτον δρᾶμα πραγματευόμενον τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν φέρονται «αἱ Σαλαμῖναι». Ἰδ. G. Hermann: Opuscula, 7,362—387. Ἐκ δὲ τῶν ρωμαίων ποιητῶν τὸν αὐτὸν μῦθον ἐπραγματεύοντο ὁ Ἐννίος, ὁ Πακοῦβιος, ὁ Ἄττιος καὶ ἄλλοι.

4. Σοφοκλ. Αἴας 660 ἐξῆς.

5. Σοφοκλ. Αἴας 661 ἐξῆς, 756 ἐξῆς, 815 ἐξῆς 1026 ἐξῆς.

6. Κατὰ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα τὸ σῶμα τοῦ Αἴαντος δὲν κατεκάζη ἔνεκα διαταγῆς τοῦ σφόδρα ἐξοργισθέντος Ἀγαμέμνονος. Πρβλ. Εὐστάθιον εἰς Ἰλιάδα 285,34, Ὁράτιον Σατ. 2, 3, 187 ἐφεξῆς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοίως ἐπεκράτησε βαθυμηδὸν ὑπονοήσιμα ὑπὸ τῆς μνήμης τοῦ ἥρωος γνώμη μορφωθεῖσα οὐ μόνον δυνάμει τῆς ὑψηλῆς καταγωγῆς αὐτοῦ ὡς

ἤσθάνετο ἑαυτὴν ἐμψυχουμένην ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ πόθου τῆς αἰωνίας ζωῆς. Ὁ θάνατος τῆ ἐφαινότο σκληρὸν ἀδίκημα. Ὅσακις ἀνεπόλει εἰς τὴν μνήμην τὴν μητέρα τῆς ἐξηλωμένην ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης, ὠραίαν, μὲ ὅλην τὴν αἴγλην τῶν τριάκοντα ἐτῶν, μετενεθῆσαν ἐν ὄρφ πλήρους ἀνθηρότητας τῶν ῥόδων εἰς κοιμητήριον χλοερὸν καὶ μυροδόλον, κατὰ μυστον ὄλον ἐκ τοῦ κελαδῆματος τῶν πτηνῶν, καὶ αἰφνης διαγραφομένην ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ζώντων, ἐνῶ ἡ φύσις ὀλόκληρος ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ, νὰ ἀνθῇ καὶ νὰ λάμπῃ, ὁσάκις, λέγω, ἀνεπόλει εἰς τὴν μνήμην τὸ ὄχρον πρόσωπον τῆς μητρὸς τῆς, αἰφνίδιον ῥίγος διῆκε δι' ὀλοκλήρου τοῦ σώματός τῆς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ὁχι! ἡ μήτηρ τῆς δὲν ἀπέθανεν, ὄχι, οὐδὲ αὐτὴ θὰ ἀπέθνησκεν οὔτε ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἐτῶν, οὔτε βραδύτερον. Καὶ Ἐκεῖνος! Ἐκεῖνος νὰ ἀποθάνῃ! ἡ ἔξοχος ἐκεῖνη διάνοια νὰ ἐκμηδενισθῇ διὰ συγκοπῆς τῆς καρδίας ἢ τῆς ἀναπνοῆς! Ὁχι, ἀδύνατον. Οἱ ἄνθρωποι ἀπατῶνται. Μίαν ἡμέραν θὰ τὸ γνωρίσουν.

Ὅσαυτως διελογίζετο ἐνίοτε ἡ Ἰκλέα περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου ὑπὸ μορφῆν μᾶλλον καλλιτεχνικὴν καὶ αἰσθηματικὴν ἢ ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ διελογίζετο πράγματι. Ὅλαι αἱ ἐρωτήσεις τῆς, ὅλαι αἱ ἀμφιβολαὶ τῆς, ὁ μυστικὸς σκοπὸς τῶν συνδιαλέξεών τῆς, ἴσως καὶ τῆς τόσον ταχεῖας ἀφοσιώσεως εἰς τὸν ἑραστήν τῆς, ὅλα ταῦτα εἶχον ὡς αἷτιον τὴν ἀπειρον δίψαν τῆς μαθησεως, ἣτις κατέφλεγε τὴν ψυχὴν τῆς. Ἠλπίζεν εἰς Ἐκεῖνον, διότι εἶχεν ἀνεύρει ἤδη εἰς τὰ συγγράμματά του τὴν λύσιν τῶν μεγαλειτέρων προβλημάτων. Ἐκεῖθεν ἐδιδάχθη νὰ γνωρίζῃ τὸ Σύμπαν, καὶ ἡ γνῶσις αὕτη εὐρίσκετο ὠραιότερα, ἀκμαιότερα, ὑψηλότερα καὶ ποιητικώτερα ἢ αἱ ἀρχαῖαι πλάναι καὶ ὀνειροπολήσεις. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐδιδάχθη ἐκ τῶν χειλέων του ὅτι ἡ ζωὴ τῆς δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν ἢ τὴν ἔρηναν τῆς πραγματικότητος, ἥτο βεβαία ὅτι θὰ τὴν ἀνεύρισκε καὶ τὸ πνεῦμά τῆς συνείχετο καὶ συνεδέετο μετὰ τοῦ Ἐκεῖνου, ἐνεργότερον ἴσως ἢ καρδία τῆς.

Ὅτως ἔζων ἀπὸ τριῶν περιπέου μηνῶν ἐν κοινῇ διανοητικῇ ζωῇ, διερχόμενοι καθ' ἑκάστην σχεδὸν πολλὰς ὥρας ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν εἰς διαφόρους γλώσσας γεγραμμένων πρωτοτύπων ὑπομνημάτων περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας, τῆς θεωρίας τῶν ἀτόμων, τῆς τῶν μορίων φυσικῆς, τῆς ἐνοργάνου χημείας, τῆς θερμодυναμικῆς καὶ τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, αἷτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντος, συζητοῦντες περὶ τῶν φαινομένων ἢ πραγματικῶν ἀντιφάσεων τῶν ὑποθέσεων, ἀνευρίσκοντες ἐνίοτε εἰς τοὺς καθαρῶς φιλολόγους συγγραφεῖς σχέσεις καὶ συμπτώσεις ἀρκούντως καταπληκτικὰς πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα καὶ ἐκπληττόμενοι διὰ προγνώσεις τινὰς τῶν μεγάλων συγγραφέων. Αἱ ἀναγνώσεις αὗται, αἱ ἔρηναι, αἱ συγκρίσεις τὰ μέγιστα ἐνδιέφερον αὐτοῖς ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν τῶν συγγραφέων, εἰς ἣν τὸ πνεῦμά των ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαφωτισζόμενον προήγετο, ἥτοι εἰς ἐννέα δέκατα, ὧν τὰ συγγράμματα εἶνε ἀπολύτως κενά, καὶ εἰς τὸ ἡμίσιον τοῦ τελευταίου δεκάτου, ὧν τὰ συγγράμματα ἔχουσι ἐπιπόλαιον μόνον ἄξια. Ὅστω δὲ ἐκκαθαρισάντες τὸ ἔδαφος τῆς φιλολογίας ἔζων μετὰ τῆς εὐχαριστήσεως ἐν τῇ στενῇ κοινωνίᾳ τῶν ἐξόχων πνευμάτων. Καὶ εἰς τοῦτο ἴσως ἔλαφρον τι αἰσθημα ἀλαζονείας εὐρίσκει χώραν· ἡμέραν τινὰ ὁ Σπέρου ἀφίκετο ἐνωρίτερον τοῦ συνήθους. Εὐρῆκα! ἀνεφώνησεν. Ἄλλ' εὐθὺς ἐπανορθῶν ἑαυτόν. Ἰσως... εἶπεν.

Στηριχθεὶς δὲ ἐπὶ τῆς ἐστίας, ὅπου ἐσπινθηράκιζε φλογερὸν πῦρ, ἐνῶ ἡ σύντροφός του τὸν προσέβλεπε μὲ ἀτενεῖς ὀφθαλμοὺς πλήρεις περιεργίας, ἤρχισε νὰ ἡμιλῇ μετὰ τινος ἀκουσίου πανηγυρικοῦ στόμφου, ὥσει διελέγετο μὲ τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνεῦμα ἐν τῇ ἐρημίᾳ τοῦ δάσους.

« Πᾶν, ὅ,τι βλέπομεν, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ φαινόμενον· ἄλλῃ εἶνε ἡ πραγματικότης.

« Ὁ ἥλιος φαίνεται ὅτι περιστρέφεται περὶ ἡμᾶς, ὅτι ἀνατέλλει τὴν πρωῒαν καὶ δύει τὸ ἑσπέρας, καὶ ἡ Γῆ, ἐφ' ἣς εὐρισκόμεθα, φαίνεται ἀκίνητος. Τοῦναντίον ὅμως ἀληθεύει. Κατοικοῦμεν περὶ μίαν βολῆς συστρεφομένης καὶ ἐσφενδονιζομένης εἰς τὸ διάστημα μετὰ ταχύτητος ἐβδομηκοντάκις μεγαλειτέρας τῆς ταχύτητος σφαιράς τηλεβόλου.

« Ἐναρμόνιός τις συναυλία θέλγει τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. Ὁ ἦχος δὲν ὑπάρχει. Οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐντύπωσης τῶν αἰσθησεῶν μας, παραγομένη ἐκ τῶν δονήσεων τοῦ ἀέρος κατὰ τινὰ περιοχὴν καὶ κατὰ τινὰ ταχύτητα,

δονήσεων καθ' ἑαυτὰς σιγῶν. Ἄνευ τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου καὶ τοῦ ἐγκεφαλοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχεν αἴσθησις. Πράγματι οὐδὲν ἢ κίνησις ὑπάρχει.

« Τὸ οὐράνιον τόσον διαγράφει τὸν ἀκτινοδόλον κύκλον του, τὸ ῥόδον καὶ τὸ κενταυρεῖον, ὑγραινόμενα ὑπὸ τῆς βροχῆς, ἀκτινοβολοῦσι πρὸς τὸν ἥλιον, ὁ χλοερὸς λειμών, ἡ χρυσοῦ ἀβλαξ τοῦ ἀγροῦ διαποικιλλοῦσι τὴν πεδιάδα μὲ τὰ λαμπρὰ των χρώματα. Δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως χρώματα, δὲν ὑπάρχει φῶς, δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἢ κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος, δονοῦσαι τὸ ὀπτικὸν νεῦρον. Φαινόμενα ἀπατηλά. Ὁ ἥλιος θερμαίνει καὶ γονιμοποιεῖ, τὸ πῦρ καίει. Δὲν ὑπάρχει θερμότης, ἀλλὰ μόνον αἰσθησεις. Ἡ θερμότης καὶ τὸ φῶς εἶνε τρόποι κινήσεως. Κινήσεις ἀόρατοι, ἀλλ' ἔξοχοι, ὑπερταταί.

« Ἰδοὺ μία στερεὰ σιδηρᾶ ράβδος ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας τόσον γενικῶς σήμερον μεταχειρίζονται εἰς τὰς οἰκοδομὰς. Τίθεται εἰς τὸ κενόν, εἰς ὕψος δέκα μέτρων, ἐπὶ δύο τοίχων, ἐφ' ὧν στηρίζονται τὰ δύο ἄκρα τῆς. Εἶνε στερεὰ βεβαίως, ἐν τῷ μέσῳ ἦρτηται βάρος χιλίων, δύο χιλιάδων, δέκα χιλιάδων χιλιγραμμῶν καὶ οὐδὲ κἄν αἰσθάνεται τὸ ὑπέρογκον βᾶρος. Μόλις δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἀνεπαίσθητόν τινα καμπήν. Ἐν τούτοις ἡ ράβδος ἐκεῖνη συνίσταται ἐκ μορίων, ἀτινα δὲν συνάπτονται πρὸ ἄλληλα, ἀλλ' εὐρίσκονται εἰς ἀένανον δόνησιν καὶ διαστέλλονται ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς θερμότητος, συστέλλονται δὲ ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ψύχους. Εἶπατέ μοι, παρακαλῶ, τί τὸ συντηροῦν τὴν στερεότητα τῆς σιδηρᾶς ταύτης ράβδου; τὰ ὑλικά ἄτομα; οὐχὶ βεβαίως, διότι δὲν συνάπτονται πρὸς ἄλληλα· ἡ στερεότης αὕτη ἐδρεύει εἰς τὴν ἔλξιν τῶν μορίων, δηλ. εἰς αὐλόν τινα δύναμιν.

« Ἀπολύτως εἰπεῖν δὲν ὑπάρχει στερεότης. Ἀβῶμεν ἀνὰ χεῖρας βαρεῖαν σιδηρᾶν σφαῖραν. Ἡ σφαῖρα αὕτη συντίθεται ἐκ μορίων ἀόρατων, ἅτινα δὲν συνάπτονται πρὸς ἄλληλα, συνίστανται δὲ καὶ αὐτὰ ἐξ ἀτόμων μὴ συναπτομένων ἐπίσης. Ἡ συνάφεια λοιπόν, ἣν φαίνεται ἔχουσα ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφαιράς ἐκεῖνης, καὶ ἡ στερεότης τῆς εἶνε καθαρά πλάναι τῆς φαντασίας. Διὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἀναλύον τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς σύστασιν καὶ κατασκευὴν εἶνε συρφετὸς μορίων ὁμοίων πρὸς τὰ μυσίαρια, ἅτινα περιίπτανται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν κατὰ τὰς θερινὰς ἡμέρας. Θερμάνωμεν πρὸς τούτοις τὴν σφαῖραν ἐκεῖνην, ἣτις μᾶς φαίνεται στερεὰ· θὰ καταρρεῖσῃ· θερμάνωμεν αὐτὴν ἔτι μᾶλλον· θὰ ἐξατμισθῇ χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ μεταβάλλῃ φύσιν· ὑγρὸν ἢ ἀέριον, θὰ εἶνε πάντοτε σιδηρὸς.

« Τὴν στιγμὴν ταύτην εὐρισκόμεθα εἰς μίαν οἰκίαν· ὅλοι αὐτοὶ οἱ τοῖχοι, τὰ σανιδώματα αὐτὰ, οἱ τάπητες, τὰ ἔπιπλα, ἡ μαρμαρινὴ ἐστία συνίστανται ἐκ μορίων, ἅτινα οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα συνάφειαν. Καὶ ὅμως τὰ συστατικά ταῦτα τῶν σωμάτων μόρια διατελοῦσιν ἐν κινήσει περιφορᾷ τὰ μὲν περὶ τὰ δέ.

« Τὸ ἡμέτερον σῶμα εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει· ἀποτελεῖται ἐξ ἀένανου κυκλοφορίας μορίων. Εἶνε φλῆξ ἀδιαλείπτως καταναλισκομένη καὶ ἀνανεουμένη. Εἶνε ποταμός, παρὰ τὴν ὄχλην τοῦ ὁποίου ἔρχεται τις, ἵνα καθήσῃ, καὶ νομίζει ὅτι βλέπει πάντοτε τὸ αὐτὸ ὕδωρ, ἐνῶ τὸ ἀδιάκοπον τῶν πραγμάτων ρεῦμα ἐπαναφέρει νέον πάντοτε ὕδωρ.

« Ἐκαστον σφαιρίδιον τοῦ αἵματός μας εἶνε ὀλόκληρος κόσμος (καὶ ἔχομεν τοιοῦτους πέντε ἑκατομμύρια κατὰ πᾶν κυβικὸν χιλιστόμετρον). Διαδοχικῶς καὶ ἄνευ διακοπῆς ἢ στάσεως εἰς τὰς ἀρτηρίας μας, εἰς τὰς φλέβας μας, εἰς τὴν σάρκα μας, εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας τὸ πᾶν κυκλοφορεῖ, τὸ πᾶν κινεῖται, τὸ πᾶν εἰσέρχεται εἰς ζωικόν τινα στρόβιλον κατ' ἀναλογίαν ἐξ ἴσου ὀρητικὸν ὅσον καὶ ὁ τῶν οὐρανίων σωμάτων. Μόριον πρὸς μόριον ὁ ἐγκέφαλός μας, τὸ κρανίον μας, οἱ ὀφθαλμοὶ μας, τὰ νεῦρά μας, ἡ σὰρξ μας ὀλόκληρος ἀνανεοῦνται διηλεκτικῶς καὶ τόσον ταχέως, ὥστε ἐντὸς μηνῶν τινῶν τὸ ἡμέτερον σῶμα ἀναπλάττεται ἐξ ὀλοκλήρου.

« Διὰ παρατηρήσεων στηριζομένων ἐπὶ τῆς ἔλξεως τῶν μορίων ὑπελόγησαν ὅτι εἰς ἓν ἐλάχιστον σταγονίδιον ὕδατος λαμβανόμενον εἰς τὸ ἄκρον μίαις βελόνης, σταγονίδιον ἀδιόρατον διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔχον μέγεθος ἐνὸς χιλιοστοῦ τοῦ κυβικοῦ χιλιοστομέτρου ὑπάρχουσι πλεονα τῶν 225 ἑκατομμυρίων μορίων.

« Εἰς μίαν κεφαλὴν βελόνης δὲν ὑπάρχουσιν ὀλιγώτερα τῶν ὀκτῶ

ἐξάκις ἑκατομμυρίων ἀτόμων ἢτοι ὀκτώ χιλιάδες δισεκατομμυρίων, καὶ τὰ ἄτομα ταῦτα ἀποχωρίζονται ἀλλήλων δι' ἀποστάσεων σημαντικῶς μεγαλειτέρων ἢ αἱ διαστάσεις των, διαστάσεις, αἵτινες μάλιστα ἀναγόνται εἰς τὸ ἀπείρως μικρόν. Ἐὰν ἤθελέ τις νὰ ἀριθμήσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀτόμων τούτων, ἄτινα περιλαμβάνονται εἰς τὴν κεφαλὴν μιᾶς βελόνης ὑπολογίζων ὅτι ἐξάγει ἐν δισεκατομμύριον κατὰ πᾶν δεύτερον λεπτόν, ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐπὶ 253 χιλιάδας ἐτῶν, ὅπως τελειώσῃ τὴν ἀπαρίθμησιν.

« Εἰς μίαν σταγόνα ὕδατος, εἰς μίαν κεφαλὴν βελόνης ὑπάρχουσι ἀσυγκρίτως πλεονα ἄτομα ἢ ἀστέρες καθ' ὅλον τὸν Οὐρανόν, τὸν γνωστὸν ὑπὸ τῶν Ἀστρονόμων ὠπλισμένων διὰ ἰσχυροτέρων τηλεσκοπίων.

« Τίς συνέχει τὴν Γῆν ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ, τὸν Ἥλιον καὶ ὅλους τοὺς ἀστέρας τοῦ Σύμπαντος; Τίς συγκρατεῖ τὴν μακρὰν ἐκείνην σιδηρᾶν ράβδον τὴν ἐστηριγμένην ἐπὶ τῶν δύο τοίχων καὶ ἐφ' ἧς θέλουσι οικοδομῆσαι πολλὰ δώματα; Τίς διατηρεῖ τὴν μορφὴν ὅλων τῶν σωμάτων; Ἡ δύναμις.

« Τὸ Σύμπαν, τὰ πράγματα καὶ τὰ ὄντα, πᾶν ὅ,τι βλέπομεν ἀποτελεῖται ἐξ ἀτόμων ἀοράτων καὶ ἀσταθμητῶν. Τὸ Σύμπαν εἶνε δυναμισμός. Ὁ Θεός, εἶνε ἡ καθολικὴ ψυχὴ. « Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν ».

« Ὡς ἡ ψυχὴ εἶνε ἡ δύναμις ἡ κινούσα τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὸ Ἄπειρον Ὄν εἶνε ἡ δύναμις ἡ κινούσα τὸ Σύμπαν! Ἡ καθαρῶς μηχανικὴ θεωρία τοῦ Σύμπαντος εἶνε ἀτελής διὰ τὸν ἀναλύοντα τὰ πράγματα καὶ ζητοῦντα νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθος. Ἡ ἀνθρωπίνῃ θέλησιν εἶνε ἀσθενῆς τῷ ὄντι ὡς πρὸς τὰς κοσμικὰς δυνάμεις. Ἐν τούτοις ἐπιστέλλον ἕνα σιδηροδρομικὸν εἰρμόν ἐκ Παρισίων εἰς Μασσαλίαν καὶ ἐν πλοῖον ἐκ Μασσαλίας εἰς Σουεξ μετατοπίζω ἐλευθέρως ἀπείρως μικρόν τι μέρος τῆς γηίνης μάξης καὶ τροποποιῶ τὴν τροχίαν τῆς Σελήνης. Τυφλοὶ τοῦ ἸΘ' αἰῶνος ἐπανελάθετε εἰς τὸ λόγιον τοῦ κύκνου τῆς Μαντούας: mens agit mollem.

« Ἀναλύων τὴν ὕλην ἐδρίσκω εἰς τὸ βάθος παντὸς πράγματος τὸ ἀόρατον ἄτομον. Ἡ ὕλη ἐξαφανίζεται, ἐκλείπει ὡς καπνός. Ἐὰν οἱ ὀφθαλμοί μου εἶχον τὴν δύναμιν νὰ βλέπωσιν τὴν πραγματικότητα, θὰ διέβλεπον διὰ μέσου τῶν τοίχων, ἀποτελουμένων ἐκ μορίων κενωμένων, διὰ μέσου τῶν σωμάτων, στροβίλους ἀτόμων. Οἱ ὀφθαλμοί τῆς σαρκὸς δὲν βλέπουσιν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὑπάρχει. Μόνον διὰ τοῦ ὅμματος τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ βλέπωμέν.

« Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει οὔτε Ἀστρονομία, οὔτε φυσικὴ, οὔτε χημεία, οὔτε μηχανικὴ, ὅλα ταῦτα εἶνε ὑποκειμενικαὶ μέθοδοι παρατηρήσεως. Μία μόνον ἐνότης ὑπάρχει. Τὸ ἀπείρως μέγα εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀπείρως μικρόν. Τὸ διάστημα εἶνε ἄπειρον χωρὶς νὰ εἶνε μέγα. Ἡ διάρκεια εἶνε αἰωνία χωρὶς νὰ εἶνε μακρά. Ἀστέρες καὶ ἄτομα εἶνε ἐν.

« Ἡ ἐνότης τοῦ Σύμπαντος συντηρεῖται ὑπὸ τῆς ἀοράτου καὶ ἀσταθμητοῦ καὶ ἀύλου δυνάμεως, τῆς κινούσης τὰ ἄτομα. Ἐὰν ἐν καὶ μόνον ἄτομον ἔπαυε νὰ κινῆται ὑπὸ τῆς δυνάμεως, τὸ Σύμπαν θὰ ἴστατο. Ἡ Γῆ στρέφεται περὶ τὸν Ἥλιον, ὁ Ἥλιος ἔλκεται περὶ ἀστρικῆς τινος ἐστίας κινουμένης καὶ αὐτῆς τὰ ἑκατομμύρια, τὰ δισεκατομμύρια τῶν Ἡλίων, ἄτινα πληροῦσι τὸ Σύμπαν, τρέχουσι ταχύτερον παρὰ αἱ βολαὶ τῆς πυρίτιδος· οἱ ἀστέρες οὗτοι, οἵτινες μᾶς φαίνονται ἀκίνητοι, εἶνε Ἡλιοί, ἐκσφενδονιζόμενοι εἰς τὸ αἰώνιον κενὸν μετὰ ταχύτητος δέκα, εἴκοσι, τριάκοντα ἑκατομμυρίων χιλιαμέτρων καθ' ἡμέραν, τρέγοντες ὅλοι πρὸς ἐν ἄγνωστον τέρμα, Ἡλιοί, πλανῆται, γαῖαι, δορυφόροι, κομήται πλάνητες Τὸ σταθερὸν σημεῖον, τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος, ἀναζητούμεν οὐδὲν τοῦ φυσιοδίφου, τοσοῦτω μᾶλλον ἐκφεύγει, ὅσῳ μᾶλλον ἀναζητεῖται καὶ πράγματι οὐδαμῶς ὑπάρχει. Τὰ ἄτομα τὰ συνιστῶντα τὰ σώματα κινουῦνται σχετικῶς μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, μεθ' ὅσης καὶ οἱ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἡ κίνησις διέπει τὸ πᾶν, μορφοῖ τὸ πᾶν.

« Αὐτὸ τὸ ἄτομον δὲν εἶνε ἀδρανὴς ὕλη, εἶνε κέντρον δυνάμεως.

« Ὅ,τι συνιστᾷ οὐσιωδῶς τὸ ἀνθρώπινον ὄν, ὅ,τι ὀργανοποιεῖ αὐτό, δὲν εἶνε ἡ ὑλικὴ οὐσία του. Δὲν εἶνε οὔτε τὸ πρωτόπλασμα, οὔτε ἡ χυψέλη, οὔτε οἱ θαυμασμοὶ ἐκεῖνοι καὶ γόνιμοι συνδυασμοὶ τοῦ ἀνθρακος

μετὰ τοῦ ὑδρογόνου, τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀζώτου. Εἶνε ἡ ζωικὴ δύναμις ἡ ἀόρατος καὶ ἄυλος διότι αὐτὴ συνάπτει καὶ συγκρατεῖ ἡνωμένα τὰ ἀπειράριθμα μόρια, ἄτινα συνιστῶσι τὴν θαυμασίαν ἀρμονίαν τῶν ἐμβίων σωμάτων.

« Ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια οὐδέποτε ἐφάνησαν κενωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων· ἡ ὑπαρξὶς τῆς μιᾶς προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν τῆς ἄλλης. Ὑπάρχει ἴσως οὐσιαστικὴ ταυτότης ἀμφοτέρων.

« Ἀδιάφορον ὅτι τὸ σῶμα ἀποσυντίθεται παρעוּבּוּס μετὰ θάνατον καὶ ἀποσυντίθεται βραδέως καὶ ἀνανεοῦται διηνεκῶς κατὰ τὴν ζωὴν. Ἡ ψυχὴ διαμένει. Τὸ ὀργανοποιὸν ἐγκεφαλικὸν ἄτομον εἶναι τὸ κέντρον τῆς δυνάμεως ταύτης. Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἀδιάφορον.

« Πᾶν ὅ,τι βλέπομεν εἶναι ἀπατηλόν. Τὸ πραγματικὸν εἶναι τὸ ἀόρατον ».

* *

Μετὰ ταῦτα ἤρχισε νὰ βαδίζῃ * μεγάλοις βήμασιν· ἡ νεῖνις τὸν ἤκουεν ὡς θὰ ἤκουε τις ἀπόστολόν τινα, καὶ ἀπόστολον λίαν εὐνοούμενον. Καίτοι δὲ ὠμίλει πράγματι δι' αὐτὴν καὶ μόνην, δὲν ἐφάνη ὅτι προσεῖχεν εἰς τὴν παρουσίαν της. Τόσον ἀκίνητος ἦτον ἐκείνη καὶ σιωπηλὴ. Τέλος πλησιάζασα ἔλαβε τὴν χεῖρά του εἰς τὰς χεῖράς της καὶ ὦ!—τῷ εἶπεν—ἐὰν εἰσέτι δὲν κατέχῃς τὴν ἀλήθειαν, ὅμως δὲν θὰ σε διαφεύγῃ αὐτὴ μέχρι τέλους ».

Εἶτα ἐξαφθεῖσα καὶ αὐτὴ καὶ ὑπαινιγμὸν ποιούσα εἰς δυσπιστίαν τινὰ συνήθως ὑπ' αὐτοῦ ἐκφραζομένην· Σὺ πιστεύεις, προσέθηκεν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἐπίγειον ἄνθρωπον νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀλήθειαν, διότι πέντε μόνον αἰσθησεῖς ἔχομεν, καὶ πολλὰ τῆς φύσεως ἐκδηλώσεις διατελοῦσι ξένα εἰς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, μὴ ὑπαρχούσης ὁδοῦ, δι' ἧς νὰ φθάσωσι μέχρις ἡμῶν. Καθὼς δὲ ἡ ὄρασις θὰ μᾶς ἦτον ἀδύνατος, ἐὰν ἐστερούμεθα τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἡ ἀκοή, ἐὰν ἐστερούμεθα τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου κτλ., οὕτω καὶ αἱ δονήσεις αἱ ἀόρατοι κινήσεις, αἱ ἐκδηλώσεις τῆς Δυνάμεως, αἵτινες διέρχονται μετὰ τῶν χορδῶν τῆς ἡμέτερας ὀργανικῆς συσκευῆς χωρὶς νὰ δονήσωσι τὰς ὑπαρχούσας χορδὰς, διαμένουσιν ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς. Εἰς τοῦτο ὑποχωρῶ καὶ ἀποδέχομαι μετὰ σοῦ ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν κόσμων τούτων δύνανται νὰ ἦναι ἀσυγκρίτως μᾶλλον ἡμῶν προηγμένοι. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι καίτοι γήινος, τὸ εἶρες ».

— Ἀξίεραστος φίλη, ὑπέλαθεν ἐκεῖνος καθήσας παρ' αὐτὴν ἐπὶ τοῦ εὐρέος ἀνακλίντρον τῆς βιβλιοθήκης, εἶναι βεβαίωτατον ὅτι τὸ χορδὸν μας ὄργανον στερεῖται χορδῶν καὶ εἶναι πιθανόν ὅτι κάτοικός τις τοῦ συστήματος τοῦ Σερίου θὰ ἐγέλα διὰ τὰς ἀξιώσεις μας. Τὸ ἐλάχιστον τεμάχιον μαγνητικοῦ σιδήρου εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Ἀεθνιτίου εἰς τὸ νὰ εἰρήσῃ τὸν μαγνητικὸν πόλον καὶ ἡ γελιδὸν γνωρίζει κάλλιον τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου καὶ τοῦ Μαγγελάνου τὰς μεταβολὰς τοῦ πλάτους. Τί εἶπον πρὸ ὀλίγου; ὅτι τὰ φαινόμενα εἶναι ἀπατηλὰ καὶ ὅτι ἐν τῇ ὕλῃ ὀφείλει τὸ πνεῦμά μας νὰ διαβλέπῃ τὴν ἀόρατον δύναμιν. Τοῦτο εἶναι τὸ βεβαίωτερον ὅλων. Ἡ ὕλη δὲν εἶναι ὅ,τι φαίνεται, καὶ οὐδεὶς πεφωτισμένος ὑπὸ τῶν προόδων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν δύναται σήμερον πλέον νὰ ἐπαγγέλλῃται τὸν ὕλισμόν.

— Τότε, ἐπανελάθεν ἐκείνη, τὸ ἐγκεφαλικὸν ἄτομον, ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, θὰ ἦτον ἀθάνατον, ὡς εἶνε καὶ ὅλα τὰ ἄτομα, ἐὰν παραδεχθῇ τις τὰς θεμελιώδεις βεβαιώσεις τῆς χημείας. Ἀλλὰ θὰ διέφερε τῶν ἄλλων κατὰ τινα βαθμὸν ὑπεροχῆς, τῆς ψυχῆς ἐδρευούσης ἐν αὐτῷ. Καὶ θὰ διετίθει τὴν συνείδησιν τῆς ὑπαρξέως του; Ἡ ψυχὴ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παραβληθῇ πρὸς ἠλεκτρικὴν τινα οὐσίαν; Εἶδόν ποτε κεραυνὸν ὅτι διήλθε διὰ μέσου τῆς αἰθούσης καὶ ἔσβεσε τὰ φῶτα. Ὅταν δὲ πάλιν τὰ ἀντίψαν, παρετήρησαν ὅτι τὸ ἐκκρεμὲς εἶχεν ἀποχρυσωθῆ καὶ ὅτι τὸ ἐξ ἀργύρου ἐπίχρισμα εἶχεν ἐπιχρυσωθῆ εἰς πολλὰ σημεῖα. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα δυνάμεως λεπτοτάτης.

— Μὴ ποιῶμεν συγκρίσεις, αἵτινες πᾶσαι θὰ ἦσαν μακρὰν ὅλων τῆς πραγματικότητος. Ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει ὡς δύναμις, τοῦτο εἶνε ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφιβολίας. Ὅτι ἀποτελεῖ ἐν μετὰ τοῦ ὀργανοποιοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἀτόμου, τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν. Ὅτι ἐπιζῇ οὕτω μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ σώματος, τοῦτο εἶνε καταληπτὸν εἰς ἡμᾶς.

— Ἀλλὰ τί γίνεται ἡ ψυχὴ; ποῦ μεταβαίνει;

— Αἱ πλεῖσται τῶν ψυχῶν δὲν ὑποπεύουσι καὶ τὴν ὑπαρξίν των.

Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς δισεκατομμυρίου καὶ τετρακοσίων ἑκατομμυρίων ἀνθρωπίνων ὄντων, ἅτινα κατοικοῦσι τὸν ἡμέτερον πλανήτην, τὰ ἐνερχόμενα ἐννέα ἑκατοστὰ οὐδὲ σκέπτονται. Τί μέλει αὐτοῖς, πρὸς Θεοῦ, περὶ ἀθανασίας; ὡς τὸ μόριον τοῦ αἰθέρου ἐπιπλέει ἀσυνειδήτως ἐν τῷ αἵματι, τὸ ὅποιον σφύζει ὑπὸ τὸν κράταρον τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Οὐγγῶ ἢ μᾶλλον μένει προσκεκολλημένον ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὸ ζῆφος τοῦ Καίσαρος, ὡς τὸ μόριον τοῦ ὑδρογόνου λάμπει εἰς τὸ ἀέριον τῆς ἐστίας τοῦ Μελοδράματος ἢ συμπνίγεται εἰς τὴν σταγόνα τοῦ ὕδατος τὴν καταποθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἔχθρου εἰς τὰς σκοτεινάς ἀβύσσους τῆς θαλάσσης, οὕτω καὶ τὰ ζῶντα ἄτομα τὰ οὐδέποτε διανοούμενα ὑπνώττουσιν.

Αἱ διασκεπτόμεναι ψυχαὶ εἶνε ὁ κλήρος τῆς διανοητικῆς ζωῆς. Ἀδυνατοὶ διαφυλάττουσι τὴν παρακαταθήκην τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπαυξάνουσιν αὐτὴν διὰ τὸ μέλλον. Ἄνευ τῆς ἀθανασίας ταύτης τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, αἵτινες ἔχουσι συνειδήσιν τῆς υπάρξεώς των καὶ ζῶσιν ἐν πνεύματι, ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Γῆς θὰ κατέληγεν εἰς τὸ μηδέν, καὶ ὁλόκληρος ἡ Δημιουργία τὸσον τῶν ὑψηλοτέρων κόσμων ὅσον καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀσθενοῦς πλανήτου θὰ ἦτον ἀπατηλὴ μωρία, ἀθλιώτερα καὶ μᾶλλον ἀκαταλόγιστος ἢ ἡ κόπρος τοῦ σκόληκος τῆς Γῆς. Ὁ σκόληξ ἔχει τὸν λόγον τῆς υπάρξεώς του, καὶ τὸ Σύμπαν δὲν θὰ εἶχε τοιοῦτον! Φαντάζεσθαι τὰ δισεκατομμύρια τῶν κόσμων ἀφικνούμενα εἰς τὰς λαμπηδόνας τῆς ζωῆς καὶ τῆς διανοίας, ὅπως ἀενάως διαδέχονται ἀλλήλα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀστερόεντος Σύμπαντος, καὶ καταλήγοντα εἰς τὸ νὰ γεννῶσι μόνον ἐλπίδας αἰωνίως διαψευδομένας, μεγαλεῖα, πάντοτε καταρρέοντα, διανοούμενα ὄντα διὰ παντός ἐκμηδενίζόμενα; Μάτην ταπεινούμεθα. Ἄδυνατοῦμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ μηδὲν ὡς ὑπέρτατον σκοπὸν τῆς ἐνδεδεχοῦς προόδου, μαρτυρουμένης ὑφ' ἀπάσης τῆς ἱστορίας τῆς φύσεως». Ἄρα αἱ ψυχαὶ εἶνε τὰ σπέρματα τῶν πλανητικῶν ἀνθρωποτήτων.

— Δύνανται λοιπὸν νὰ μεταφέρονται ἐξ ἐνὸς κόσμου εἰς ἄλλον;

— Οὐδὲν εἶνε τὸσον δυσκατάληπτον, ὅσον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀγνοοῦμεν.

Τίς ἐκπλήττεται σήμερον βλέπων τὸν ἠλεκτρικὸν τηλεγράφον μεταφέροντα στιγμιαίως τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν διὰ μέσου τῶν ἡπείρων καὶ τῶν θαλασσῶν; τίς ἐκπλήττεται βλέπων τὴν ἔλξιν τῆς Σελήνης ἀνυψοῦσαν τὰ ὕδατα τοῦ Ὤκεανοῦ καὶ παράγουσαν τὰς παλιρροίας; Τίς ἐκπλήττεται βλέπων τὸ φῶς μεταδιδόμενον ἐξ ἐνὸς ἀστέρος εἰς ἄλλον μετὰ ταχύτητος τριακοσίων χιλιάδων χιλιαμέτρων κατὰ δεύτερον λεπτόν; Ἐπὶ πλέον μόνον οἱ σοφοὶ δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι τὸ μέγεθος τῶν θαυμασίων τούτων. Οἱ πολλοὶ δι' οὐδὲν ἐκπλήττονται. Ἐὰν νέα τις ἀνακάλυψις καθίστα δυνατὸν νὰ ἀπευθύνωμεν σημεῖα εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Ἄρεως καὶ νὰ λάβωμεν ἀπαντήσεις, τὰ τρία τέταρτα τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ ἐξεπλήττοντο πλέον τὴν ἐπαύριον διὰ τοῦτο.

Ναί, αἱ ζωϊκαὶ δυνάμεις δύνανται νὰ μεταφέρονται ἐξ ἐνὸς κόσμου εἰς ἕτερον οὐχὶ βεβαίως πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ πᾶσαι. Ὑπάρχουσι νόμοι καὶ ὅροι. Ἡ θελήσις μου δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὸν βραχίονά μου, νὰ ρίψῃ λίθον τῇ βοηθείᾳ τῶν μυόνων μου· ἐὰν λάβω βάρος τι εἴκοσι χιλιαγράμμων, ἡ θελήσις μου θὰ δύναται ἀκόμη νὰ υποβαστάξῃ τὸν βραχίονά μου· ἐὰν θελήσω νὰ λάβω βάρος χιλίων χιλιαγράμμων, δὲν δύναμαι πλέον νὰ τὸ βαστάσω. Πνεύματά τινα εἶναι ἀνεπίδεκτα οἰασθήποτε δράσεως. Ἄλλα ἐκτίσαντο ὑπερόχους δυνάμεις. Ὁ Μοζάρτος ἐν ἡλικίᾳ ἕξ ἐτῶν ἐπέβαλλεν εἰς τὸ ἀκρατῆριόν του τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς μεγαλοφυΐας του καὶ ἐδημοσίευσεν ὀκταετῆς τὰ δύο πρῶτα ἔργα του (sonates), ἐνῶ ὁ ὕπατος τῶν δραματικῶν συγγραφέων, ὅσοι ποτὲ ὑπῆρξαν, ὁ Σαιξπηρὸς δὲν εἶχε γράψῃ ἀκόμη πρὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του ὄραμα τι ἄξιον τοῦ ὀνόματός του. Δὲν πρέπει νὰ πιστεῦωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀνήκει εἰς ὑπερφυσικὸν τινὰ κόσμον. Τὸ πᾶν εὔρηται ἐν τῇ φύσει. Δὲν παρῆλθον σχεδὸν πλέον τῶν ἑκατὸν χιλιάδων ἐτῶν, ἀφ' οὗ ἡ ἐπίγειος ἀνθρωπότης ἐξῆλθε τῆς ζωικῆς χρυσαλίδος. Ἐπὶ ἑκατομμύρια ἐτῶν, κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορικὴν σειρὰν τῆς πρωτογενοῦς, δευτερογενοῦς καὶ τριτογενοῦς περιόδου οὐδεμία διάνοια ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅπως θαυμάζη τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα θεάματα, οὐδὲν βλέμμα ἀνθρώπινον, ὅπως τὰ θεωρῆ. Ἡ πρόοδος ἀνύψωσε βραδέως τὰς κατωτάτας ψυχὰς τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ὁ ἀνθρώπος εἶνε ὅλως ὑστεροφανῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου. Ἡ φύσις εἶνε ἐν ἀδιαλείπτῳ προόδῳ.

Τὸ Σύμπαν διατελεῖ ἐν διηνεκεῖ ἐξελιξεί. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω πρόοδος εἶνε ὁ ὑπέρτατος νόμος.

«Ὅλοι οἱ κόσμοι, προσέθηκε, δὲν εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος κατωκημένοι. Οἱ μὲν ἔχουσι ὑποφώσκουσιν τὴν γῶ, ἄλλοι τὸ λυκαυγές. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡλιακῷ συστήματι π.χ. ὁ Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς καὶ πολλοὶ τῶν δορυφόρων του φαίνονται ἐν πλήρει ζωικῇ ἐνεργείᾳ. Ὁ Ζεὺς φαίνεται ὅτι δὲν διῆλθεν εἰσέτι τὴν πρωτόγονον περιόδον του. Ἡ Σελήνη δὲν ἔχει ἴσως πλέον κατοίκους. Ἡ παρούσα ἐποχὴ μας δὲν ἔχει πλείονα σπουδαιότητα ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τοῦ Σύμπαντος ἢ ὅσῃν ἡ μυρμηκία μας ἐν μέσῳ τοῦ ἀπείρου. Πρὸ τῆς υπάρξεως τῆς Γῆς ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς αἰωνιότητος κόσμοι κατωκημένοι ὑπ' ἀνθρώπων. Ὅταν ὁ ἡμέτερος πλανήτης θὰ βάλῃ τὸν τελευταῖον στεναγμὸν καὶ ἡ τελευταία ἀνθρωπίνη οἰκογένεια θὰ ὑπνώσῃ τὸν ὕστατον ὕπνον παρὰ τὰς ὄχθας τῆς τελευταίας λίμνης τοῦ παγετώδους Ὤκεανοῦ, ἀπειράριθμοι Ἡλιοὶ θὰ λάμπωσι αἰωνίως ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ θὰ ὑπάρξωσι πάντοτε πρῶται καὶ ἐσπέραι, ἀνοίξεις καὶ ἄνθη, ἐλπίδες καὶ χαρὰι. Ἄλλοι Ἡλιοὶ, ἄλλαι γαῖαι, ἄλλαι ἀνθρωπότητες. Τὸ ἀτέρμον διάστημα πληροῦται ὑπὸ τάφων καὶ κοιτῶν. Ἄλλ' ἡ ζωὴ, ἡ διάνοια καὶ ἡ αἰωνία πρόοδος εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς Δημιουργίας.

«Ἡ Γῆ εἶνε ὁ δορυφόρος ἐνὸς ἀστέρος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὸ μέλλον εἴμεθα πολῖται τοῦ Οὐρανοῦ. Εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ μας, ζῶμεν πράγματι εἰς τοὺς ἀστέρας».

Οὕτω συνδιελέγοντο οἱ δύο ἔρασταί περὶ τῶν ὑψίστων προβλημάτων, ἅτινα ἀπησχόλουν τὴν διάνοιάν των. Ὅσάκις δὲ ἐπετύγγανον λύσιν τινά, ἔστω καὶ ἀτελεῖ, ἠσθάνοντο ἀληθῆ χαρὰν ὅτι ἐχώρησαν ἐν ἐπὶ πλέον βῆμα ἐν τῇ ἐρεύνη τῶν ἀγνώστων καὶ ἠδύνατο ἀνετώτερον ἔπειτα νὰ συνδιελέγονται περὶ τῶν κοινῶν τῆς ζωῆς πραγμάτων. Ἦσαν δύο πνεύματα ἐξ ἴσου ἅπληστα τοῦ μανθάνειν, φανταζόμενα ἐν ὅλῳ τῷ πυρετῷ τῆς νεότητός των ὅτι δύνανται νὰ ἀπομονωθῶσιν ἐκ τοῦ κόσμου, νὰ ἀρθῶσιν ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων ἐντυπώσεων καὶ νὰ ἐπιχθῶσιν ἐν τῇ οὐρανίᾳ των πτήσει τοῦ ἀστέρος τῆς Ἀληθείας, καταυγάζοντος ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των εἰς τὰ βῆθη τοῦ Ἀπείρου.

(Ἀκολουθεῖ).

Σ. Ι. ΗΛΙΑΔΗΣ.

Ο ΕΜΠΙΣΤΟΣ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

III.

Ὅταν ὁ στρατηγὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐγκατέστησαν ἐν Κάννας, ὁ Οὐδέρτος, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς μικρὰν ἱκανοποίησιν ἐνοστικτοῦ ζηλοτυπίας, ἤρξατο νὰ σπουδάζῃ ἰδιαζόντως καὶ μετὰ προσοχῆς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Σεράν. Οὗτος ἐσύχναζεν ἀπάσας τὰς συναναστροφάς, αἰκίζόμενος πρὸς πάσας, ἐνίοτε δρέπων ἐπιτυχίας τινὰς περὶ ὧν μετὰ κομπορημοσύνης ὠμίλει εἰς τὸν Οὐδέρτον, κατ' ἀρχὴν φρονῶν ὅτι αἱ ἐπιτυχίαι τῶν ἄλλων διεγείρουσι παρὰ μὲν τῷ ἀνθρώπῳ ζηλοτυπίαν μετέχουσαν ὅμως θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἐπιτυχάνοντα, παρὰ δὲ τῇ γυναικί περιέργειαν, ἥτις δὲν στερεῖται οὐδέποτε ὀπισθολογισμοῦ· ὡς δὴλον ἄρα, αἱ ἀρχαὶ τοῦ Σεράν οὐδεμίαν εἶχον ἀναλογίαν πρὸς τὰς τῆς Μαρίας.

Τοιαῦται εἰδήσεις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κοινοποιηθῶσι καὶ γραφῶσιν εἰς Κάννας, ἕνεκα τούτων περιωρίζετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς περιγραφὰς χορῶν καὶ θεατρικῶν παραστάσεων ἐν αἷς εἶχε συναντήσῃ τὸν Σεράν «λάμποντα, ζωηρότατον καὶ ὑγιέστατον». Βαθυμῆδὸν αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ κατέστησαν ἀραιότεραι καὶ εἶτα ἔπκυσαν ὀλοσχερῶς. Δύω μὲν εἶχον διαρροῦσαι μῆνας,

ὁ δὲ στρατηγὸς αἰσθανόμενος ὅτι τὸ κλίμα ὠφελει αὐτὸν ἀνήγειρεν ὅτι προτίθεται νὰ παρατείνῃ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν αὐτοῦ. Ἡ κόμησσα ἔγραφε καθ' ἑβδομάδα πρὸς τὸν Σεράν χωρὶς οὐδεμίαν νὰ λάβῃ ἀπάντησιν, ὡς ἄλλως τε ἦν συμπεφωνημένον. Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτῆς εἶχον ἀποθῆ τοιαῦται, ὥστε νὰ προδίδηται ἡ ἀνησυχία αὐτῆς, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Κάρολος εἶχε παύσει γράφων πρὸς τὸν στρατηγόν, ὡς ἔμαθεν, ἐκ τοῦ πλαγίου ἐξετάσασα τὸν σύζυγον αὐτῆς.

Οὐδεμία ἐλαμβάνετο εἰδήσις, ἄρα καὶ τι συνέβαινε. Τοιοῦτον συμπέρασμα ἐξῆγεν ἐκ τῆς σιγῆς ταύτης ἡ νεαρὰ γυνὴ σκοπομένη. Καὶ εἶχε δίκαιον.

Κατὰ τινὰ πρωίαν ἔλαβεν ἐκ τοῦ ταχυδρομείου ἐπὶ συστάσει δέμα περικλειόν νέον βιβλίον καὶ τὸ ἐπισκεπτήριον τοῦ φίλου αὐτῆς Οὐβέρτου. Τεμάχιον χάρτου, ὅπερ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς τοποθετηθὲν ἐν αὐτῷ ἐξ ἀπροσεξίας, ἔφερε τὰς ἐξῆς λέξεις γεγραμμένας κεκομμένως, ὡστε ἀποτελοῦν τμήμα παλαιᾶς ἀχρήστου ἐπιστολῆς, καὶ ἀνευ ὑπογραφῆς, «Παύσατε νὰ γράφητε. Συμβαίνουνσι σκηναὶ αἱ ὁποῖαι καθιστῶσιν ἀδύνατον πᾶσαν ἀλληλογραφίαν».

Ἡ κόμησσα Μαρία, καίτοι ἄγαν εὐπιστος, δὲν ἦτο ὅμως καὶ εὐήθης. Εἶχεν ἐν τῷ γραφείῳ αὐτῆς ἐτοιμὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ποθητὸν ἀπόντα. Ἐλάβεν αὐτὴν, ἔκλαυσε καὶ τὴν ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ, εἶτα δὲ ἀνέμεινε. . . Τί ἀνέμεινε; Ἀνέμεινε τὰ συμβησόμενα, διότι πάντοτε ἀπὸ δεκαπενθήμερίας ἐπανελάμβανε καθ' ἑαυτὴν ὅτι καὶ τι συμβαίνει.

Συνέβη ὅμως ὅτι ἦλθεν αὐτοπροσώπως ὁ Οὐβέρτος. Τῇ ἐπαύριον, ἐνῶ ὁ στρατηγὸς ἐκοιμᾶτο μετὰ τὸ πρόγευμα, ὁ Οὐβέρτος ἠρώτησε διὰ μιᾶς θαλαμηπόλου ἐὰν ἡ κόμησσα δύναται νὰ δεχθῆ αὐτόν.

— Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ! Τί τρέχει λοιπόν; εἶπεν ὀρμῶσα πρὸς αὐτὸν ἄμα ὡς τὸν εἶδεν εἰσερχόμενον.

Ἐκεῖνος καθυσόχασεν αὐτὴν διὰ χειρονομίας λίαν εὐγενούς, ἐβεβαιώθη προηγουμένως ὅτι αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν κεκλεισμένα καὶ εἶτα ὠδήγησε αὐτὴν πρὸς μικρὰν ἔδραν, ἐν ἣ ἐκάθησε.

— Κύριε, πρὸς χάριν! . . ἔλεγεν ἀδιακόπως ἡ Μαρία, ἥτις δὲν συνέιχε πλέον τὴν ταραχὴν αὐτῆς.

Μειδιῶν ἐκεῖνος μετὰ χάριτος ἔλαβεν, ἐκ τινος μικρᾶς τραπέζης φιαλίδιον περιέχον ἄλατα καὶ καθήμενος παρὰ τῇ κομῆσσει εἶπεν.

— Ἐξεπλάγητε βεβαίως βλέπουσα με.

Ἐκαμὲ χειρονομίαν ἀπελπιστικὴν ὑποσημαίνουσαν «Πότε λοιπόν θὰ παύσητε μυκτηρίζοντές με».

— Σοβαρὰ ἔλαβον χώραν συμβάντα, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος χωρὶς νὰ συγκινηθῆ. Ἐλάθετε τὸ βιβλίον μου σὺν τῷ τεμαχίῳ ἐκείνῳ τοῦ χάρτου;

— Ναί, ναί, ναί, καὶ ὕστερον;

— Λοιπόν . . .

Καὶ ἀνεκόπη, διότι πράγματι λίαν θλιβερόν ἦν τὸ ὅ,τι ἤτοιμάζετο νὰ εἴπῃ! ἐὰν τοῦλάχιστον δὲν τὴν ἠγάπα! ἐπειδὴ ὅμως ἐλάτρευε καὶ ἐξετίμα αὐτὴν, ἦτο σκληρόν νὰ κατενέγκῃ κατ' αὐτῆς τόσον βαθὺ κτύπημα!

Ἡ κόμησσα Μαρία ἦτο πανοῦργος ὡς πᾶσα γυνή. Ἡ φυσικὴ αὐτῆς ἀφέλεια, δικαιολογουμένη ἄλλως τε ἐκ τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἄπερ δὲν ἔφερον εἰσέτι πλήρη, δὲν ἀπέκλειεν ἀπ' αὐτῆς μεγίστην πανουργίαν. Ἐτεῖνε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἐμπιστον, ὅστις ἦλθεν οὕτω μακρόθεν ὅπως κομίσῃ αὐτῇ κακὴν εἰδήσιν.

— Δὲν με ἀγαπᾶ πλέον; ἠρώτησεν ἀνοίγουσα ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ Ριβελαι ἔκαμὲ χειρονομίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐν θαυμασίᾳ ἐκφραστικότητι κατάρθρωσε νὰ ἐρμηνεύσῃ τόσον σέβας ὅσον καὶ οἶκτον.

— Ἀγαπᾶ λοιπόν ἄλλην; ἠρώτησεν ἡ Μαρία δάκνουσα

τὰ χεῖλη αὐτῆς ὅπως εὖρη ἐν ἑαυτῇ ἀρκοῦσαν ἰσχὺν νὰ ὀμιλήσῃ. — Ἐντὸς δεκαπενθήμερίας νυμφεύεται, ἀπήντησεν ὁ Οὐβέρτος κρίνων αὐτὴν ἀρκοῦντως προπαρεσκευασμένην ὅπως ἀκούσῃ τὴν εἰδήσιν. Ἄλλως τε πολὺ ὀλίγον καιρὸν εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν.

Ὁ Οὐβέρτος ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας ἀνοικτὸν τὸ περιέχον ἄλατα φιαλίδιον, ἔτοιμος νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ἡ κόμησσα ὅμως ἦτο γενναία γυνὴ οὐδέποτε γνωρίσασα τί ἐστὶ λειποθυμία. Προτεταμένον ἔχουσα τὸ στήθος ἔλαβε στάσιν ἐπὶ τῆς ἔδρας αὐτῆς τοιαύτην, ὡσεὶ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ἦν ἐτοιμὴ νὰ δεχθῆ πᾶσαν προσβολὴν. τοῦ δὲ γυναικείου ἐνστικτοῦ αὐτῆς ἀναζωπυρήσαντος τὴν ἐξεγερθεῖσαν αἴφνης μνήμην αὐτῆς, ἠρώτησεν.

— Μετὰ πλουσίας γυναικός;

«ὦ! τῆς γενναίας γυναικός!» ἐσκέφατο ὁ Οὐβέρτος, ὅστις θὰ ἠσπάζετο αὐτὴν θερμῶς ἐπὶ τῇ γενναιοψυχίᾳ καὶ τῇ εὐγενείᾳ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς.

— Μετ' Ἀμερικανίδος, ἥτις ἔχει περὶ τὴν ἡμίσειαν δωδεκάδα ἑκατομμυρίων, ἀπήντησε μεγαλοφῶνως.

Ἐκείνη ἐταπεινώσε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐσκέφατο πρὸς στιγμὴν. Τότε δὲ ἀνεμνήσθη αἴφνης μυρίας ἀνεξηγήτους τέως λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ἐν τῇ ἀγνοίᾳ αὐτῆς ἐπεξήγησεν ὡς προερχομένας ἐξ ἀπελπισίας ἀνθρώπου ἐμμανῶς ἐρώντος, ἀλλὰ ἀποχωριζομένου τοῦ ἀγαπητοῦ προσώπου, ἐπίσης ἀνεπώλησε μυρίας ἐνδείξεις ἐλλείψεως σεβασμοῦ πρὸς αὐτὴν καὶ λεπτότητος ἐκ μέρους τοῦ Σεράν, τότε δὲ κατενόησε τί συνέβη ἐν τῇ καρδίᾳ ἡ μᾶλλον ἐν τῇ δικαιοψυχίᾳ ἐκείνου, ὃν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐθεώρει ὡς Θεὸν καὶ ὡς κύριον τῆς ζωῆς αὐτῆς.

— Λοιπὸν νυμφεύεται γυναικὴ πλουσιωτάτην; ἠρώτησεν ἐπιμένουσα. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ὑπομῆνῃ;

Ὁ Οὐβέρτος μετὰ δυσχερείας ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησιν, ἣν ἠσθάνετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπὶ τῇ διαγωγῇ τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ φίλης.

— Εἶναι ὡς εἶπετε, ἀπήντησεν ἐν συστολῇ.

Ἐσκέφατο ἐκείνη ἐπὶ μίαν στιγμὴν.

— Καὶ βέβαια, εἶπε, δὲν θὰ ἤξευρῃ πῶς νὰ μοι ἀναγγεῖλῃ τὸν γάμον σου.

— Οὕτω φρονῶ καὶ ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ ἔμπιστος.

Ἰδέα διήλθε τὸ πνεῦμα τῆς νεαρᾶς γυναικός.

— Μήπως ἐκεῖνος σᾶς ἔστειλεν; ἠρώτησεν ἀνήσυχος.

Ὁ Ριβελαι ἐποίησε χειρονομίαν ἀποφατικὴν, εἶτα δὲ προσέθηκεν:

— Φρονῶ ὅτι καλῶς ἔπραξα ἐλθὼν νὰ σᾶς προδιαθέσω κατ' ἀποσώμου κλονισμοῦ, διότι ἡ ἀγγελία τοῦ γάμου δημοσιευθήσεται αὔριον διὰ τοῦ Φιγαρώ.

Μετὰ τινων στιγμῶν σιγῆν ἡ Μαρία ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸν φίλον αὐτῆς.

— Λοιπὸν μόνον χάριν ἐμοῦ ἐκμάκατε ὅλον αὐτὸ τὸ μακρινὸν ταξείδιον; Ἐφοβήθητε μήπως γραμμαὶ τινες τῆς ἐφημερίδος μοὶ ρίψωσι κατὰ πρόσωπον τὴν προδοσίαν ἐκείνου, ὃν ἐθεώρουν ὅτι ἔμελλε νὰ εἶναι ὁ σύντροφος ὅλου τοῦ βίου μου;

— Ἀγαπητὴ κυρία κόμησσα, εἶπεν ὁ Ριβελαι, σᾶς παρακαλῶ . . .

Ἡ δυστυχὴς γυνὴ ἦν ἐτοιμὴ νὰ κλαύσῃ, τόσον δὲ ἐδείκνυε τοῦτο, ὥστε ὁ Οὐβέρτος παρ' ὀλίγον ἐλάμβανεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του ὅπως θωπεύσῃ αὐτὴν ὡς βρέφος, ἐσκέφατο ὅμως ὅτι θὰ ἦτο ἀπρεπές. Τότε προσέλαβεν ὑφὸς σοβαρὸν καὶ εἶπε χαμηλοφῶνως:

— Πρόκειται τώρα νὰ σκεφθῶμεν πῶς νὰ λάβωμεν ὀπίσω τὰς ἐπιστολάς σας.

— Τὰς ἐπιστολάς μου; ἠρώτησε. Τῷ εἶχον διατάξει νὰ τὰς καίῃ καθόσον τὰς ἐλάμβανεν!

Ὁ Οὐβέρτος ἔκαμὲ χειρονομίαν προδίδουσαν εὐγενῶς οἶκτον.

— Δύνασθε νὰ εἰσθε βεβιαία, ἀγαπητὴ κυρία, εἶπεν, ὅτι αἱ

ἐπιστολαί σας δὲν ἐκάρησαν, ἐκτὸς ἐὰν τὴν θυσίαν ταύτην ἔπραξε χθὲς ἢ προχθὲς . . . Ἐν συντόμῳ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπεφασίσθη ὁ γάμος του . . .

Ἡ Μαρία ἐγένετο καταπόρφυρος, ἀλλὰ νῦν προήλθε τοῦτο ἐξ ὀργῆς.

— Ἐὰν τὸ ἔκαμεν αὐτό . . . εἶπεν.

— Ἐπιθυμεῖτε νὰ σᾶς τὰς φέρω; ἠρώτησεν εὐγενῶς ὁ Οὐβέρτος.

— Ἄ! φίλε μου, κάμετέ μοι αὐτὴν τὴν χάριν καὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονῶ αἰωνίως.

— Τότε δώσατέ μοι ἐν δυοῖ γραμμαῖς τὴν πρὸς τοῦτο πληρεξουσιότητα.

Ἐλαβε φύλλον χάρτου ἐκ τοῦ σημειωματαρίου αὐτῆς καὶ διὰ χαρακτῆρων ὠραίων καὶ σταθερῶν, μὴ ὑποτρεμόντων, ἔγραψε: «Παραδώσατε εἰς τὸν κ. Ριβελαι ὅ,τι ἔχετε ἐξ ἐμοῦ», ὑπέγραψε δὲ προφρόνως διὰ τοῦ οικογενειακοῦ αὐτῆς ὀνόματος. «Ἄ! ἀνόητος! ἐσκέφατο ὁ Οὐβέρτος, εὐτυχῶς ὁμως εὐρίσκεσθε εἰς καλὰς χεῖρας!»

Τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας μετὰ τὴν εἰς Κάννας ἔλευσιν αὐτοῦ ὁ Οὐβέρτος ἐλάμβανε τηλεγράφημα, δι' οὗ προσεκαλεῖτο ἐσπευσμένως εἰς Παρισίους. Ὁ στρατηγὸς ἐγένετο ἄνω κάτω, διότι ἤλπιδεν ἐκ τοῦ ἀρίστης ἀνατροφῆς νέου τούτου ὅτι θὰ διεσκέδαζεν ἐπὶ πολὺ, ἕνεκα τούτου μετὰ μεγάλῃς λύπης εἶδεν αὐτὸν ἀπερχόμενον. Τότε συνέστησεν αὐτῷ νὰ ἐπιπλήξῃ ἐκ μέρους του τὸν Κάρολον Σερὰν.

— Τί διάβολο! εἶπεν. Ὅταν ἔχη κανεὶς συγγενῆ ἐκ τοῦ ὀποίου ἀναμένει καλόν, τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀναγγέλλῃ αὐτῷ τὸν γάμον του δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς καὶ ὄχι νὰ τὸν ἀφίη νὰ τὸ μάθῃ ἐκ τῆς ἑφημερίδος. Εἰπέ τῷ Ριβελαι, ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου εἴμεθα πολὺ θυμωμένοι.

Ὁ Οὐβέρτος μόλις ἀφικόμενος εἰς Παρισίους μετέβη παρὰ τῷ Σερὰν, ὃν εὗρεν ἀσχολούμενον εἰς πέλαγος λογαριασμῶν προμηθευτῶν, καταστημάτων νεωτερισμῶν, αἰτήσεων καὶ λοιπῶν, ἀπάντων ἀναγομένων εἰς χρηματικὰς ὑποθέσεις.

— Ἀφ' οὗτου ἔμαθον ὅτι νυμφεύομαι, εἶπεν ἐν ὀργῇ ὁ εὐτυχὴς μνηστήρ, καθ' ἑκάστην ἔχω αὐτὴν τὴν ἐργασίαν! Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν οὔτε ὑπομονήν, οὔτε λεπτότητα.

— Εἶναι ἀληθές, ἀπήντησεν ὁ Ριβελαι, ἔπρεπε νὰ περιμεῖνουν νὰ νυμφευθῆτε.

Ὁ Κάρολος δὲν συνωφρῶθη, διότι αἱ λέξεις αὗται ἠρμήνευον ἀκριβῶς τὰς ιδέας αὐτοῦ.

— Εἶμαι ἐπιφορτισμένος. ὑπέλαβεν ὁ Ριβελαι, δι' ὅπως ἐμπιστευτικῆς ἀποστολῆς. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ γάμου ὑμῶν ἡ κόμισσα Μαρία μ' ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ζητήσω μερικὰ ἔγγραφα τὰ ὅποια σᾶς ἐνεπίστευθη.

Ὁ Σερὰν ἔκαμεν ἀπότομον κίνησιν, διότι ταύτην τὴν ἀπαίτησιν ἀνέμενεν ὀλιγώτερον πάσης ἄλλης.

— Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε; δὲν ἐννοῶ καλῶς.

Ὁ Ριβελαι ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ χαρτοφυλακίου του τὰς ὑπὸ τῆς κομῆσσης γραφείσας γραμμάς, ἀφοῦ δὲ ἔθεσεν αὐτάς ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Σερὰν ἐφ' ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα, ὥστε νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ τὰς ἀποστηθίσῃ, ἔλαβεν αὐτὴς αὐτάς καὶ ἐναπέθεσεν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του.

Ὁ Κάρολος δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑπερασπισθῆ ἑαυτόν, οὔτε νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἔχει τὰς ἐπιστολάς, ἅς ὄφειλε νὰ καύσῃ. Ἦνοιξε σύρτην μόλις κλειόμενον διὰ κλειδὸς καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ δέμα ἱκανῶς ὀγκώδες, (διότι ἡ κόμισσα εἶχε τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ γράφῃ ἐπὶ χάρτου παχέος καὶ λευκοῦ ὡς ὁ ἔλεφαντόδους), καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν Οὐβέρτον.

— Καὶ τ' ἄλλα; ἠρώτησεν ὁ Οὐβέρτος.

Ὁ Σερὰν ἔλαβεν ἐξ ἄλλου σύρτου μικρὸν λευκῶμα ἐξ ὀκτῶ ἀποτελούμενον φύλλων, ὃν ἕκαστον περιεῖχε φωτογραφικὴν εἰκόνα τῆς κομῆσσης ἐν διαφορετικῇ στάσει.

— Παρατηρήσατε ἀκόμη καλὰ, εἶπεν ὁ Οὐβέρτος ὅπως ἀτάραχος. Δὲν ἔχει πλέον τίποτε ἄλλο;

— Ἄ! ναί! εἶπεν ὁ Κάρολος ὡσεὶ ἀναμιμνησκόμενος αἴφνης. Ἀφῆρσεν ἐκ τῆς συγκρατούσης τὸ ὠρολόγιον αὐτοῦ ἀλύσσω σφραγίδα ἀποτελουμένη ἐκ λίθου ἀρχαίου ἐφ' οὗ ἦν ἐγγεγλυμμένη ἡ λέξις: πάντοτε!

— Ἄλλο τίποτε δὲν ἔχω, εἶπε θέτων τὴν σφραγίδα ἐπὶ τῆς τραπέζης.

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Ριβελαι ἐγειρόμενος.

— Ἀπέχεσθε λοιπὸν τόσον γρήγορα;

— Ναί, εἶμαι βιαστικός, ἀπήντησεν ὁ Ριβελαι ψυχρῶς.

Ὁ Κάρολος παρηκολούθει αὐτῷ ἐν πλήρει στενοχωρίᾳ, ἐνῶ ἐκεῖνος διηυθύνετο πρὸς τὴν θύραν ὅταν δὲ ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ κομβίου τοῦ κώδωνος ἠσθάνθη ὅτι εἰλκετο ἐκ τῆς χειρίδος.

— Καί. . . τί εἶπον ἐκεῖ, ὅταν ἔμαθον τὸν γάμον μου;

Ὁ Οὐβέρτος ἠνοιξε τὴν θύραν καὶ ἰστάμενος ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ.

— Ὁ στρατηγὸς εἶπεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναγγεῖλητε τοὺς γάμους σας διὰ γράμματος, ὅπερ θὰ ἦτο καλλίτερον.

— Ναί. . . ἐννοῶ, εἶπεν ὁ Σερὰν διατελῶν ἐν στενοχωρίᾳ. Ἡ δὲ κόμισσα. . . τί εἶπεν;

— Μὲ παρεκάλεσε νὰ σᾶς ζητήσω ὀπίσω αὐτὰ τὰ ἔγγραφα, καθὼς σᾶς εἶπον καὶ σᾶς ἀπέδειξα. Ὑγίαινε, φίλε μου, σᾶς εὐχομαι εὐτυχίαν ἐν τῷ γάμῳ.

Καὶ ἀπῆλθε πρὶν ἢ ὁ Κάρολος προφθάσῃ νὰ τεινῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.

«Τί βρωμάνθρωπος! ἐσκέφατο ὁ Κάρολος ὅταν ἔμεινε μόνος· ἀλλ' ὅπως ὅποτε τὰ πάντα ἐγένοντο καλῶς. Πόσον ἤμην εὐτυχής, διότι συνεκρατήθην ἀπέναντι αὐτῆς τῆς γυναικός! Τί θὰ ἐπάθαινα ἐάν! . . .»

Τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ ἐπιτάφιος τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ, ἔρωτος κατ' ἐπιφάνειαν μόνον, ὅστις ὑπῆρξεν εἰλικρινῆς ἀλλὰ ταχέως ἐλησημονήθη.

«Τὸ κτήνος!» εἶπεν ὁ Οὐβέρτος κατεκεραυνοβολῶν διὰ τοῦ βλέμματός τὴν οἰκίαν, ἐν ἣ κατόκει ὁ πρῶν φίλος αὐτοῦ.

IV

Ὁ Ριβελαι ὄφειλε ν' ἀναμείνῃ ἐν Παρισίῳ τὴν προσεχῆ ἐπάνοδον τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῆς συζύγου του. Πράγματι δ' ἐπανήλθον, ἀλλὰ μόλις εἴκοσι τέσσαρες παρήλθον ὥραι ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν καὶ ὁ ἀσθενὴς κατελήφθη ὑπὸ σπουδαίας κρίσεως καὶ μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἡ κόμισσα Μαρία ἦτο χήρα.

Ἐν τῇ ἐκ τοῦ δυστυχήματος τούτου ἐπελθούσῃ συγχύσει ὀκτῶ ὅλαι εἶχον παρέλθει ἡμέραι, καὶ ὁ Ριβελαι δὲν εἶχεν ἐνθύμει τῇ Μαρίᾳ κατὰ μόναν, ἄλλως τε δὲ ἡ θλιψὶς δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῇ νὰ δεχθῆ ἐπισκέψεις. Παρήλθον ὁ μάϊος καὶ ὁ ἰούλιος καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν ἀλλ' ἡ μόνον νὰ συναντῶνται καθ' ὁδὸν καὶ νὰ ἀντιχαιρετῶνται σιωπηλῶς. Κατὰ τὰ μέσα ὁμως ἰουλίου, ἀκριβῶς ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ νεαρὸς ἀνὴρ εἶχεν ἀναλάβει τὸ λεπτεπίλεπτον καθήκον νὰ λάβῃ ὀπίσω τὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν Σερὰν, ἐνόμισεν ὅτι ἐπετρέπετο νὰ παρουσιασθῆ πρὸς τὴν κόμισσαν ὡς γείτων ἐν τῇ ἐσοχῇ ὅπως ὑποβάλλῃ τὰ σέβη του.

Εὗρεν αὐτὴν μόνην, ἐν τῷ περιπτέρῳ, ὅτε δὲ ἠτένισαν πρὸς ἀλλήλους ἐμειδίασαν θλιβερῶς ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν τῆς αὐτῆς ιδέας. Ἡ ἐν αὐτῷ μακρὰ ἔδρα τοῦ στρατηγοῦ εἶχεν ἐξαφανισθῆ, ἀναπληρωθεῖσα ὑπὸ πήδακος μαρμαρίνου, ἐξ οὗ ἐξερίπτετο ὕδωρ.

— Τὰ πάντα μετεβλήθησαν ἐδῶ, φίλε μου, εἶπεν ἡ νεαρὰ χήρα, καὶ ἐγὼ ὁμως μετ' αὐτῶν. Ὑπῆρξα πολὺ ἄφρων καὶ ἐλαφρόνους. τῶρα δὲ μόνον τὸ ἐνόησα. Οἶαν ὁμως ἠσθάνθην εὐτυχίαν δυνηθεῖσα νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς του δυστυχοῦς συζύγου μου ἄνευ ὑποκρίσεως καὶ τύψεων συνειδότος! Ἐκεῖνος δέ, ὁ δυστυχής, τί γίνεται;

— Εὐρίσκεται εἰς τὴν Τρουβίλλην, αὐτὸς δὲ καὶ ἡ σύζυ-

γός του ἀποτελοῦσι τὸ στόλισμα τῆς ἐκλεκτῆς ἐκείνης ἐξοχῆς.

Ἡ Μαρία ἀνεστέναζεν.

— Θεέ μου! πόσον ἀξιολύπητος θὰ ἦμην! Καί τί λέγω, δὲν θὰ ἦμην κἄν ἀξία οἴνου, διότι τόσον ἐλαφρῶς ἐτέθη ἐν εἰς τὸ στόμα τοῦ λύκου! . . . Δὲν ἐννοῶ πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπατηθῶ μέχρι τοῦ σημείου τούτου. . .

— Αὐτὸ συμβαίνει ἐνίοτε! εἶπεν ὁ Οὐβέρτος.

Ἐμείναν εἶτα σιγῶντες. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον τόσα πράγματα, ἅπερ ἠδυνάτουσαν νὰ ἐκφρασθῶσιν ὥστε ἠγνόουν τί πρῶτον νὰ εἰπωσιν. Ἡ Μαρία πρώτη ὕψωσε δειλημῶς τὴν φωνήν.

— Κύριε; εἶπεν ἀπαρραλλάκτως ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἐκεῖνος τὴν παρετήρησε μὴ τολμῶν νὰ τῇ ἀποκριθῇ.

— Εἶδετε . . . τὸν . . . κύριον ἐκεῖνον; Ἐφάνη ὡς λυπούμενος διὰ τὴν θλίψιν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπροξένησεν;

— Ἡ ἀλήθεια μὲ ἀναγκάζει νὰ σᾶς ἀποκριθῶ, ὄχι, κυρία, μολονότι πρῶτον τοῦτο μετὰ μεγάλης θλίψεως.

— Πῶς ὅμως ἠδυνήθη νὰ συνταυτίσῃ τὰ λεπτὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἔδειξε πρὸς ἐμὲ μετὰ τὴν ζωηρότητα τῆς καρδίας του;

— Ἐπιτρέψατέ μοι, κυρία, νὰ μὴ ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐρώτησίν σας ταύτην.

Ἡ Μαρία ἐποίησε κίνημα νευρικὸν καὶ ἐξηκολούθησεν.

— Ἐπιτρέψατε ὅμως καὶ εἰς ἐμὲ νὰ ἐπιμείνω, κύριε, διότι ὑπάρχουσι πράγματα τὰ ὁποῖα δικαιοῦμαι καὶ ἔχω ἀνάγκη νὰ μάθω. Ποῖον θεωρεῖτε τὸ αἴτιον τῆς τοῦ κυρίου Σεράν πρὸς ἐμὲ συμπεριφορᾶς αὐτοῦ ταύτης;

Ὁ Οὐβέρτος προσεπάθησε νὰ διαφύγῃ τὴν ἀπάντησιν, ἥτο ὅμως ἀδύνατον. Ὤθλούμενος εἰς τὰ τελευταῖα αὐτοῦ χαρακώματα καὶ φοβούμενος μήπως ἐπὶ τέλους ἐννοηθῇ ἄλλως ἢ σκέψις του, εἶπεν.

— Λοιπόν, κυρία, συγχωρήσατε δι' ὅτι θὰ σᾶς εἰπῶ, ἄλλως τε σεῖς μὲ ἀναγκάζετε. Νομίζω ὅτι δεικνύων τὴν φαινομενικὴν ἐκείνην λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων ὁ κύριος Σεράν ἐπέζητει τὸ συμφέρον του.

Ἡ Μαρία ἐνόησε, καὶ ἀνῆλθεν αὐθις εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἐρώτημα, ἔμεινεν ὅμως κυρία ἑαυτῆς.

— Μίαν μόνην θλίψιν αἰσθάνομαι, κύριε, εἶπε, ὅτι δὲν σᾶς παρεκάλεσα ν' ἀναγνώσῃτε τὴν ἀλληλογραφίαν, τὴν ὁποίαν μετὰ τούτης εὐγενείας μοὶ παρεδώσατε ὅταν ἐπέστρεψα ἐκ Καννῶν.

— Ποία παράδοξος ἰδέα!

— Ναί, διότι μὲ λυπεῖ νὰ σκέπτομαι ὅτι ἠδύνασθε νὰ διατηρήσῃτε ἀμφιβολίαν περὶ τῆς φύσεως τῶν σχέσεών μου μετ' ἐκεῖνου, ὃν ἐθεώρουσαν ὡς μέλλοντα σύζυγόν μου.

— Κυρία, ἐάν ποτὲ συνελθῶσαν ἀμφιβολίαν τινα περὶ ὑμῶν, θὰ ἦμην κατὰ πρῶτον εἰς ἄθλιος καὶ εἶτα βλάξ.

Θερμῶς σᾶς παρακαλῶ μὴ με ὀμιλῆτε πλέον περὶ αὐτοῦ.

— Τοῦτο προέρχεται κύριε, διότι περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι τὴν ἐκτίμησιν ὑμῶν.

Καὶ πάλιν σιγῇ ἐπεκάθησεν ἐπ' αὐτούς, ὃ δὲ Οὐβέρτος διὰ βλέμματός μόνον ἀπήντησεν εἰς τὴν τελευταίαν ἐκφρασιν τῆς γυναικός. Ὁ ἀνεμὸς ἔσειεν ἐλαφρῶς τὰς ἠνθισμένας κλιματίτιδας, καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ ἐκ τοῦ πίδακος ἀναπηδῶντος ὕδατος ἀπετέλει λαμπρὰν συνοδείαν τῶν διαλογισμῶν αὐτῶν.

— Παρ' ὀλίγον ἀπέθνησκον ἐκ θλίψεως, εἶπεν ἡ Μαρία. Τόσον εἶναι σκληρὸν ν' ἀναγκασθῇ τις νὰ περιφρονῇ ἐκεῖνον, ὃν ἠγάπησεν! . . . Διερωτῶμαι ὅμως τώρα ἐάν πράγματι τὸν ἠγάπησα. Μετὰ τὸν πρῶτον κλονισμόν, τὸ αἶσχος τοῦ ὅτι τόσον κακῶς ἐτοποθέτησα τὴν καρδίαν μου ἐκαυτηρίασε τὴν ψυχὴν μου. Τώρα νομίζω ὅτι ἦτο ὄνειρον! . . . Ἐν δὲ μόνον πραγματικὸν ἀπομένει, ὅτι ὁ σύζυγός μου μοὶ ἀπέτεινε τὰς εὐχαριστίας του πρὶν ἢ ἀποθάνῃ διότι ὑπῆρξα καλὴ σύζυγος δι' αὐτόν, παρὰ τὴν δυσαναλογίαν τῆς ἡλικίας. . . Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ λόγοι μὲ ἔκαυσαν ὡς πεπυρακτωμένος σίδηρος καὶ ἐπεθύμουν νὰ τῷ ζή-

τήσω συγγνώμην, τώρα ὅμως εἶμαι εὐχαριστημένη διότι κατόπιν τῶν γενομένων αἰσθάνομαι ὅτι ἔτυχον συγγνώμης.

Ἐλεγε ταῦτα μετὰ μεγίστης ἀπλότητος, ὃ δ' Οὐβέρτος ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἐκπεπληγμένον, σχεδὸν ἐκθαμβὸν διότι προῦχώρησεν ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἐναρέτου καὶ ὑπερηφάνου ἐκείνης γυναικός.

Ἡ γέρθη ὅπως ἀναχωρήσῃ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ κατὰ τὰς λεπτὰς ἐκείνας περιστάσεις.

— Ὅκ ἐπανέλθητε; ἠρώτησε τείνουσα αὐτῷ τὴν χεῖρα.

Ἐπεσχέθη νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πολλάκις ἐξετέλεσε τὴν ὑπόσχασίν του.

Διέρρευσε οὕτω τὸ θέρος, ἡ δὲ κόμησσα ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους λίαν ἐξώρως ἐκ τῆς ἐξοχῆς, μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς ἰανουαρίου εἶχεν ἐγκαταστῆ ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς.

Τακτοποιούσα διάφορα ἀντικείμενα, ἅπερ δὲν εἶχεν ἐγγίσει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου αὐτῆς, εὗρεν ἐν τινὶ κιβωτίῳ κομφοτέχνημα τι, ἀνευ μεγάλης ἀξίας, ὅπερ ὁ Σεράν εἶχε προσφέρει ποτὲ αὐτῇ ὡς δῶρον τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Ἦτο μικρὸς καθρέπτης, οὗ τὸ πλαίσιον ἦν κεκοσμημένον διὰ μίλτου. Οὐδέποτε εἶχε μεταχειρισθῆ αὐτόν, διότι δὲν εἶχε συνῆθειαν νὰ παρκτηρῇ συχνάκις εἰς τὸν καθρέπτην, ἄλλως τε δὲ κρίνουσα τὸ ἀντικείμενον ἐκεῖνο λίαν πολύτιμον, ἕνεκα τῆς προελεύσεως αὐτοῦ, δὲν τὸ ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς φοβουμένη μὴ ἀπολέσῃ αὐτό.

Ὁ καθρέπτης ἐκεῖνος ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τῆς Μαρίας ὀλόκληρον κόσμον σκέψεων, ἥδη ἀγόνων ὡς τὰ ξηρὰ φύλλα, ἅπερ ἔζησαν καθ' ὄλον τὸ ἔαρ καὶ τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς κόνιν παρελθούσης τῆς ἐποχῆς αὐτῶν. Ἐθεσε τὸν καθρέπτην εἰς τὸ θυλάκιον αὐτῆς, καὶ ἐπειδὴ καθ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξήρχετο ἐφ' ἀμάξης εἰς περίπατον, ὅταν αὐτὴ διήρχετο διὰ τῆς Βασιλικῆς γεφύρας, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸν Σηκουάνα. Οὐδεὶς παρετήρησε τὴν παράδοξον ταύτην πράξιν, ἥτις, μεθ' ὅλα τὰ συμβάντα, συνωδεύθη ὑπὸ τινῶν δακρύων.

Ἡ ἐπαύριον ἦτο ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ κόμησσα ἐδέχετο ἐπισκέψεις μετὰ τὴν πέμπτην ὥραν. Ἐνῶ ἐνησυχολεῖτο εἰς τὴν κόμωσιν αὐτῆς, ἀνεπόλησεν αὐθις τὸν μικρὸν αὐτῆς καθρέπτην καὶ ἐθεώρησεν ἑαυτὴν λίαν εὐτυχῆ διότι ἀπηλλάγη αὐτοῦ. Εἶτα, ἀσυναισθήτως, ὁ νοῦς αὐτῆς ἀνεπόλησε τὸν ἔμπιστον, ὅστις μετὰ τοσαύτης μυστικότητος καὶ πίστεως ἐξυπηρέτησεν αὐτήν.

— Πιστεύω ὅτι, παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, δὲν θὰ μὲ κρίνῃ ποτὲ αὐστηρότερον παρ' ὅτι ἀξίζω, εἶπε καθ' ἑαυτήν, ἀντικατοπτριζομένη εἰς μέγαν καθρέπτην, ἔνθα ἔβλεπεν ἀπαστράπτουσαν τὴν ἐκθαμβωτικὴν ὠραιότητα αὐτῆς ἐν τῷ σκοτεινῷ ἱματισμῷ τῆς χήρας. Ἴδου καλὴ καρδία καὶ εὐγενὴς φύσις. Ἐάν δὲ τοιοῦτος εἶναι ὡς φίλος, ὅποιος ἄρ' γὰρ θὰ εἶναι ὡς σύζυγος; . . .

Μετέβη εἰς τὴν ἀμυδρῶς φωτιζομένην αἴθουσαν, ὡς ἀρμόζει ἐν καιρῷ χηρείας, καὶ ἐκάθησε παρὰ τὴν ἐστίαν ἀναμείνουσα τοὺς ἐπισκέπτας. Αἱ σκέψεις αὐτῆς ἠκολούθουν τὸν αὐτὸν νοῦν καὶ χωρὶς νὰ αἰσθάνηται δυσθυμίαν τινα ἔφερον αὐτὴν πρὸς τὸν Οὐβέρτον, ὅστις ἐρρίφθη, οὕτως εἶπεν, ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ὁδὸς ἐκεῖνη ἀπέβαιεν ἐπικίνδυνος.

— Ναί . . . πιστός, λεπτός καὶ ἀσφαλής. . . Ἄ! αὐτὸν ἔπρεπε ν' ἀγαπήσω, εἶπε καθ' ἑαυτὴν μετὰ τινος πικρίας, ἥτις ἠγγίσεν ἐξαπίνης τὴν καρδίαν της μέχρι βαθμοῦ ὥστε ν' ἀναβλύσῃ δάκρυ.

— Ὁ κύριος Οὐβέρτος δὲ Ριβελαι! ἀνήγγειλεν ὁ ὑπηρέτης, ἀνοίγων ἐν θύραν τῆς αἰθούσης.

A. N. Γ.

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.